تحریری کورس مناظرہ

تشریحات النابغة

فی

حل المسائل المختلفة

من ملفوظات

شیخ الاسلام سلطان المناظرین نابغۃ العصر شیخ القرآن والحدیث شہید ابن شہید

ابو العزیز غلام حضرت غلام الحنفی شہید عرف نابغۃ حفظہ اللہ

محرر و مرتب

سید محمد ثواب

ابن سید اسماعیل باچا صاحب

اولہ حصہ

ناشر

مدرسہ حدیقۃ الاحناف

For More Books Click On Ghulam Safdar Muhammadi Saifi

مسئلة الوسيلة :

الحمد لله وحده والصلاة والسلام على من لا نبي بعده ولا رسول بعده وهو خاتم النبيين.

أما بعد ! فأعوذ بالله من الشيطن الرجيم بسم الله الرحمن الرحيم قال الله تبارك وتعالى : يا ايها الذين آمنوا اتقوا الله وابتغوا اليه الوسيلة . (پاره ٤ سورة مائدة آيت : ٣٥).

يا خير من دُفنت بالقاع أعظمه ۞ طاب من طيبهن القاع والأكم

نفسي الفداء لروضٍ أنت ساكنه ۞ فيه العفاف وفيه الجود والكرم

دا اوس مسئله چې درس كولې شي زمونږ د درس مناظره نه مسئله د توسل ده بالذوات الفاضله او دا مشتمله كړخوو په چند مباحثو باندې :

مبحث اول : معنى لغوي د وسيلې سره د بيان د ذكر د انواعو د توسل نه او تعيين د توسل متنازع فيه د غير متنازع فيه نه .

مبحث ثاني : استدلالات په دغه توسل بالذوات الفاضله متنازع فيها كې د قرآن كريم د نصوصو نه سره د بيان د ذكر داقوالو د مفسرينو تائيداً .

مبحث ثالث : استدلالات په توسل باندې په آحاديثو مباركوو متعددو نه سره د ذكر الايرادات على السند مع الجوابات .

مبحث رابع : توسل عند الفقهاء الحنفيين حنفي علماء د توسل په رابطه څه رايه لري.

مبحث خامس : ذكر د اقوالو د فقهاو مالكينو .

مُبحث سادس : ذكر د اقوالو د فقهاء شافعينو .

مبحث سابع : ذكر د اقوالو د فقهاء حنابلوو .

مبحث ثامن : ذكر د اقوالو د عامة المفسرين والمحدثين .

مبحث تاسع : د زمن معصر د اهل حديثو او د اهلسنت والجماعة د مخالفينو د سر كردوو فتواى ګاني په متعلق ددغه توسل .

مبحث عاشر : أقوال عامة المحدثين .

For More Books Click On Ghulam Safdar Muhammadi Saifi

نو بيا به تاسو خپله سوچ کوي چې دوي توسل ته شرک وايي حرام بدعت وايي او وسيله من وسائل الشرك گڼي او مونږ د غه تفصيل د مباحثو کې به تاسو ته په خپله د فقهاء هر مذهب اقوال معلوم شي د مفسرينو محققينو محدثينو اقوال به هم معلوم شي نصوص د احاديثو او د آيات کريمه نه استدلالات به معلوم شي نو په آخره کې بيا تعصب د اهل حديثو به ښکاره شي چې دوي په دغه جزيه کې د توسل بالذوات الفاضلة کې چې قائلين د شرک يا وسيله من وسائل الشرك دي څومره د تعصب نه کار اخلي او په آخر کې به د دوي فتوى نقليږي چې دوي توسل ته څه شي وايي .

المبحث الأول في الوسيلة :

تحقيق لغوي د وسيلې سره د بيان د انواعو د توسل او تعيين د توسل متنازع د غير متنازع نه :

وسيله لغتاً معنين لري کله راځي وسيله په معنى د قربت باندې نزديکت ته وسيله وايي نزديک جستن ، نزديکي لټول يا نفس قربت نزديکي دا وسيله چې په معنى د قربت سره دا کوم چې په حديث د صحيح مسلم جلد اول صفحه ۲۸۸ کې د نبي عليه السلام ارشاد دي :

اذا سمعتم المؤذن فقولوا مثل ما يقول ثم صلوا علي فانه من صل علي صلاةً صل الله عليه بها عشراً ثم سلوا الله لي الوسيلة .

په دغه ځای کې چې کوم لفظ د وسيلې ذکر دي نو دا ربط لري معنى لغوي کې هغه وسيلې سره چې کوم په معنى د قربت سره دي دلته مراد د وسيلې نه المنزلة والدرجة والقربة عند الملك ، د بادشاه سره يوه نزدې رتبه نو دغه وسيله يو خاص مقام دي قريب مع الله تعالى نه په قربت حسي مکاني سره بلکې په قربت معنوي سره نو دغه مقام تولو انسانانو عبادو کې يو شخص ته ملاويږي نبي عليه السلام فرمايلي هغه زه يمه تاسو زما د پاره د وسيلې مقام دعاء وغواړئ نو اصلاً وسيله لغتاً په معنى د قربت وه او اطلاق يې په دغه وسيلې مقام باندې ځکه شوې دي چې هغه هم يو مقام قريب دي مع الله تعالى نو دا وسيله تجيء بمعنى المنزلة

For More Books Click On Ghulam Safdar Muhammadi Saifi

والدرجة والقربة عند الله خو لغتاً د قربت په معنی سره شو ، او کله کله وسیله راځي په معنی د توصل الی الشيء بالرغبة ، یو شي ته ځان رسول په رغبت سره .

وهي اخص من الوصيلة لتضمنها معنی الرغبة .

نو یو وصیله په (ص) شوه بله وسیله په (س) سره شوه دغه دویمه معنی چې واخلو چې توصل الی الشيء نو بیا وصیله په (ص) او وسیله په (س) تقریباً قریب المعنی شو خو فرق یې په خصوص او عموم کې شو .

وسیله په (س) توصل الی الشيء بالرغبة ، او وصیله په (ص) چې کوم دي هغه نفس توصل الی الشيء که هغه بالرغبة وي که بغیر رغبت وي نو تخصیص نعمیم کې یې فرق وشو :

والواسل الراغب الی الله تعالی .

نو واصل په دغه معنی سره چې توصل الی الشيء بالرغبة دی په معنی د راغب الی الله سره شو .

دریمه معنی د وسیلې :

هغه دا چې صرف مصدر وانخیستل شي بلکه دا اسم آله وګرځیږي په معنی د مایتوصل به الی الغیر سره ، هغه ځیز او آله چې په هغې باندې سړي نزدې کیږي غیر ته .

وواضح ان الوسیلة بالمعنیین الاولین غیر مرادین في بحثنا هذا .

وسیله په معنی د توسل الی الشيء بالرغبة سره یا د نفس قربت سره د امتناع فیها نه ده، مونږ دغه وسیله کې نن بحث نه کوو چې په معنی د قربت سره ده او په دغه وسیله کې چې په معنی د توصل الی الشيء بمعنی الرغبة دا زیر بحث نه ده .

وسیله په دریمه معنی چې اسم آله واخیستلې شي په معنی د مایتوصل به الی الغیر سره هغه ځیز چې په هغې سره غیر ته سړي نزدې کیږي دغه وسیله کې اختلاف دي چې هغه ځیز چې په هغې سړي اله العالمین ته نزدې کیږي هغه یو اځې اعمال دي او که اعمال او معیت د

Scanned by CamScanner

ذواتو د دواړو دي دا مسئله اختلافي ده منکرین د توسل بالذوات الفاضلة چې په هر نوم یادیږي هغوي وایي چې : ما يتوصل به الى الغير ، فقط اعمال دي هغه څیز چې سړي پرې خالق ته نزدې کیږي صرف اعمال دي ، او مثبتین د توسل چې مونږ یو ، نو مونږ وایو چې نزدیکت الله ته لکه څنګه چې په اعمالو راتلې شي نو دغه شان په معیت د صلحاء باندې هم او په صحبت د اولیاء انبیاء عَلَيْهِمُ السَّلَامُ باندې هم راتلې شي .

او دا یو واضح حقیقت دي ګوره په غیر صحابي کې که جزي عمل د صحابي نه زیات شي خو مقام یې په صحابي نه شي او چتیدلې دا څکه چې که یوا څې آله د تقرب عمل وګرځیږي نو کیدې شي چې یو شخص په عمل جزي کې فوقیت حاصل کړي ، په یو صحابي باندې مثلاً پنځوس کاله روژه ونیسي دا به ثابت په یو عمل د صحابي کې نه وي خو سره د دومره اعمالو نه دده مقام په صحابي نه شي او چتیدې ولې څکه صحابي د هغه عمل قلیل سره معیت د یو ذات لري چې محمد مصطفی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دي او دا غیر صحابي ته دغه معیت د ذات نه دي حاصل .

نو آله د قرب الى الله که محض عمل شي او معیت د ذات نه شي نو په کار داده چې هر عمل کوونکي زائد عمل والا هغه فوق والي ولري په درجه کې په هغه چا باندې چاچې د معیت د ذواتو کړې دي نو خبره خو یې باطله ده چې دوي آله د قرب الى الله یوا څې عمل ګرځوي نه آله د قرب اعمال هم دي او آله د قرب الى الله معیت د ذواتو هم دي نو مثبتین ذات آله د قرب الى الله ګرځوي او منکرین ذوات آلات د قرب الى الله نه ګرځوي نور تاسې خپله هم سوچ کولې شي چې ددوي خبره څومره وزن لري او څه اهمیت لري چې ذات معیت د نصوصو نه څنګه دي نور تاسو قضاوت وکړي او ما وضاحت په خپله رساله کې کړې دي .

فالوسيلة بمعنى الثالث اى ما يتوصل به الى الغير خاص بالعمل الصالح عند المنكرين وعام عند المثبتين فعندهم كما ان العمل الصالح وسيلة وآلة الى قرب الله تعالى كذا معية الصلحاء ومحبتهم وسائل من وسائل قرب الله تعالى قال الله تعالى : ﴿إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ﴾. (پاره ۸ سورة اعراف آيت : ٥٤) . وقال الله تعالى : ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ﴾ (پاره ۱۱ سورة توبة آيت : ۱۱۹) .

Scanned by CamScanner

اکثر شواهد ما په دې پيش کړي چې معيت د صلحاو دا آله د قرب الى الله وي .

فعند المثبتين الوسيلة بالمعنى الثالث ما يتقرب به الى الغير دي .

دلته مسئله نزاعي دا شوه وسيله په معنى د اسم آلې : ما يتوصل بـه الى الغير کې نزاع راغله چې صرف عمل دي او که عمل او ذات دواړه دي نو په نزد د مثبتينو باندې معنى ثالث عام لغتاً وشرعاً مونږ چې مثبتين د توسل يو مونږ وايو چې دا وسيله په معنى د ما يتوصل بـه الى الغير سره دا ذات او عمل دواړو تـه عامه ده هم لغتاً هم شرعاً شريعت کې هم چې مونږ ګورو وسيله ذواتو کې مستعمله ده او په لغاتو کې هم وسيله ذات او حرمت کې مستعمله ده دلائل پرې دا دي :

لسان العرب جلد ۱۱ صفحه ۷۲۴ کې د وسيلې معنى کوي ماده وسل پـه دې ماده باندې خبره کوي :

الوسيلة المنزلة عند الملك والوسيلة الدرجة والوسيلة القربة .

اوس دا وَسَلَ په باب د تفعيل کې مستعمل کړه : ووسل فلان الى الله وسيلةً ، وسيله جوړه کړه فلاني خداى تعالى ته وسيله ، اى اذا عمل عملاً تقرب به اليه يو عمل يې کړې وي په هغې خداى تعالى ته ځان نزدې کړي .

همدغه وسيله په باب د تفعل کې مستعمل کړه : وتوسل اليه بوسيلة ، معنى څه ده اذا تقرب اليه بعمل وتوسل اليه بكذا تقرب اليه بحرمة آصرة تعطفه عليه .

ځان يې نزدې کړ خالق ته په يو حرمت سره بحرمة فلان بوسيلة فلان بجاه فلان دا ټول الفاظ د توسل بالذوات الفاضلة دي نو اهل لغت دا وسيله په باب د تفعل کې عامه يې توسل اليه بوسيلة تقرب اليه بعمل وتوسل اليه بكذا اى تقرب اليه بحرمة ، هغه ته يې ځان په يو حرمت سره نزدې کړ آصرة تعطفه عليه ، داسې يو حرمت چې هغه مهربان ګرځوي متوسل به اليه دې متوسل سره چا باندې متوسل اليه متوسل به خو هغه ذات شو متوسل ته شوې اليه الله پاک شو .

Scanned by CamScanner

تقرب اليه بحرمة ځان یې نژدې کړ ورته په يو حرمت سره هسې حرمت تعطف چې دغه حرمت مهربان کړځوي ۀمتوسل اليه لره الہ العالمين لره عليه په ده باندې نو داسې حرمت دچا پيش کړي چې د حرمت په وجه باندې د حرمت د ذات په وجه خالق په تامهربانه شي نو اهل لغتو وسيله عامه کړه هم عمل لره هم حرمت لره .

دارنګې تهذيب اللغة جلد ۴ صفحه ۲۲۰ کې ليکي :

والوسيلة الوصلة والقربى وجمعها الوسائل قال الله تعالى اولئك الذين يدعون يبتغون الى ربهم الوسيلة ايهم اقرب . ويقال توسل فلان إلى فلان بوسيلة أي تسبب بسبب .

يو سبب يې ورته جوړ کړ وتقرب اليه بحرمة آصرة تعطف عليه .

او ځان يې ورته نژدې کړ په يو حرمت باندې چې هغه حرمت مهربان کوي متوسل اليه په دې متوسل باندې .

دارنګې معجم الوسيط جلد ۲ صفحه ۹۸۸ په ماده د وسل کې ذکر کوي : فلان الى الله بالعمل يَسِلُ وسلا رغب وتقرب . وسل فلان الى الله تعالى اى عمل عملاً تقرب به اليه .

انواع د توسل :

څه متنازع فيه دي څه غير متنازع فيه دي کله توسل الى الله تعالى راځي بالعمل الصالح دا جائز دي په اتفاق د مثبتينو او منکرينو باندې نو دلائلو ته ډير ضرورت نشته اشارتاً به دومره ووايمه واستعينوا بالصبر والصلوة استعانة من الله طلب کړي بالصبر بسبب الصبر وبالصلوة بسبب الصلوة نو باء سببيه ده وسيله کې صبر او صلوة ورته پيش کړي او استعانت وغواړي نو دا دليل دجوازد توسل دي په عمل صالح باندې چې صلوة او صبر دي .

او يا د بخاري شريف معروف روايت دي چې کوم دري نفر په غره کې په غار کې بند شوې وه او هريوه خپل عمل وسيله کې پيش کړې وه او بيا هغوي له غار نه بهر شوې وه دا معروف حديث دي چونکې دا مسئله اتفاقي ده نو په ډيرو شواهدو کې ځان نه ستړي کوو .

Scanned by CamScanner

دويمه وسيله ده بالذات فعلاً:

وسيله ذات سره چې وسيله فعلي ورته ويلې شي هغه طلب الدعاء من الحي الصالح ، د يو نيک ژوندي سړي نه طلب د دعاء دا مسئله اتفاقي ده بيننا وبين الخصم ، ژوندي سړي نه طلب د دعاء دا مسئله اتفاقي ده بيننا وبين الخصم ، هغوي يې هم جائز ګڼي مونږ يې هم جائز ګڼو شواهدو ته ضرورت نشته دي او عظيم شاهد په دې باندې د قرآن عظيم الشان هغه نصوص دي چې قوميان د موسى عَلَيْهِ السَّلَامُ راتلل موسى عَلَيْهِ السَّلَامُ ته چې يا موسى ادع لنا ، مونږ ته دعاء وغواړه .

او يا د بخاري وغيره د کتب د استسقاء بابونه چې صحابه کرام رحمةٌ للعالمين ته د استسقاء د دعاء لپاره پيشکش کړې وه نو دا وسيله شوه په ذات باندې .

وسيله فعلي چې هغه ژوندي ده صالح ده او طلب د دعاء ترې کوي مشران او اکابر منکرينو د توسل هم په کتبو خپلو کې دې ته جائز ويلې دي او بنکته کشران په پاکستان کې کوم عوام جهال ددوي چې دي هغوي د خپلو مشرانو د قول نه دې کې خبر نه دي هغوي داسې عقيده جوړه کړې چې دا به هم جائز نه وي ځکه چې کله هم د منکر د توسل نه چې تپوس وشي چې راځه دلته د يو شيخ صالح ده دعاء به درته وکړي نو ددې جاهل جواب دا وي چې الله ماته د مرئ د رګ نه نزدې دي د بل چا دعاء ته څه ضرورت دي .

دريم توسل دي په ذات باندې: توسل قولي:

دا دريم قسم توسل قسمين لري : توسل په ذات باندې توسل قولي د هغه ذات حي ژوندې وي او دويم توسل په ذات باندې توسل قولي چې هغه وفات وي دنيا نه تللې وي نو دا دريم قسم توسل چې توسل قولي بالذات دي دا اختلافي دي ددې نه انکار منکرين کوي که هغه ذات ژوندي وي هم ترې منکر دي او که هغه ذات وفات وي هم ترې نه منکر دي توسل قولي نه .

توسل قولي چاته وايي : توسل باسم الصالح ته ويلې شي چې نوم يې واخلي يا الله فلاني په وسيلې باندې زما دا مشکل پوره کړي نو دا توسل قولي شو .

Scanned by CamScanner

المبحث الثاني : تحقيق الوسيلة في ضوء القرآن الكريم مع ذكر أقوال المفسرين تائيداً :

﴿أُولَـٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا﴾ (سورة الأسراء آيت : ٥٧) .

نو په اتفاق د مفسرينو عمدوو سره مشار اليه په اولئک کې عابدين نه دي معبودين دي او معبودينو کې هم بتان نه دي مراد په معبودينو کې صلحاء مراد دي ملائکه مؤمن الجن عزير عَلَيْهِ السَّلَام عيسى عَلَيْهِ السَّلَام دا چې مونږ قول وکړ چې مشار اليه په اولئك کې معبودين دي عابدين نه دي دليل په دې باندې تفسير در المنثور جلد ٦ صفحه ۲۹۱ د عبدالله ابن مسعود رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قول په تعيين د مشار اليه کې څه دي او د عبد الله ابن عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قول څه دي په تعيين د مشار اليه د اولئک کې :

اخرج عبد الرزاق والفريابي وسعيد ابن المنثور وابن ابي شيبه والبخاري والنسائي وابن جرير بن المنذر وابن ابي حاتم والطبراني والحاكم وابن المردوية وابونعيم في دلائل .

دې قولو دا ذکر کړي .

عن ابن مسعود رَضِيَ اللهُ عَنْهُ في قوله : ﴿قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِهِ فَلَا يَمْلِكُونَ كَشْفَ الضُّرِّ عَنكُمْ وَلَا تَحْوِيلًا﴾ (پاره ١٥ سورة الأسراء آيت : ٥٦) .

قال : كان نفر من الإنس يعبدون نفراً من الجن . انسانانو کې څه خلکو د پيريانو عبادت کوه .

فأسلم النفر من الجن وتمسك الإنسيون بعبادتهم . پيريانو ايمان راوړو انسانان همغه شان په عبادت کې مصروف پاتې شول . نو آيت نازل شو :

﴿أُولَـٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا﴾ (سورة الأسراء آيت : ٥٧) .

Scanned by CamScanner

نو دا اولئك کې اشاره هغه مؤمنانو جنتيانو ته ده .

وأخرج ابن جرير وابن أبي حاتم وابن المردوية عن ابن عباس رضي الله عنهما في الآية قال كان أهل الشرك يعبدون الملائكة والمسيح وعزيراً.

ددوي عبادت یې کوه نو اولئک کې اشاره دوي ته ده .

نچوړ د دواړو قولینو دا چې اولئك کې مشار الیه عابدین نه دي معبودین دي بیا معبودینو کې احجار بتان دا نه دي صلحاء دي ملائک دي مؤمن الجن دي عزیر علیه السلام عیسی علیه السلام دوي مراد دي .

نو چې هر کله مونږ دا وخودله د عمده تفاسیرو نه چې مشار الیه معبودین دي عابدین نه دي نو اوس ترکیب او ترجمه یې دا شوه چې : اولئك الذين يدعون ، دا اولئك موصوف که الذين موصول يدعون صله عائد مقدر کړه موصول مع الصله دا صفت د اولئک موصوف سره د صفت نه دا مبتداء شوه خبر يې څه شي شو اولئك يبتغون :وي چې د پ لټوي يبتغون يې خبر شو الی ربهم الوسيلة رب خپل ته لټوي وسيلې څوک يې لټوي عزير علیه السلام وسيله نيسي عيسی علیه السلام وسيله نيسي ملائک وسيله نيسي مؤمن الجن وسيله نيسي مشار اليه څوک دي معبودين دي دوي ټول وسيلې نيسي خپل رب ته چا باندې وسيله نيسي .

ايهم اقرب په ايهم اقرب کې تاويلين دي يو تاويل دا چې ايهم اقرب په محل د رفع کې شي يعني جمله په محل د رفع کې شي دا به بدل شي له ضمير د يبتغون نه چې فاعل دي په دې تاويل باندې وسيله ثابت شوه خو متوسل به معلوم نه شو .

معنی دا شوه دوي وسيله نيسي څوک وسيله نيسي أيهم اقرب کوم چې اقرب الی الله دي هغه هم وسيله نيسي په چا باندې وسيله نيسي دا پته ونه لږيده متوسل به معلوم نه شو.

دا ثابته شوه چې اقرب الی الله وسيله نيسي ډارک سوالونه ، نه کوي وسيلې نيسي بدون د وسيلې دعاء نه غواړي دعاء کوي خو وسيلې سره يې کوي وسيله کې څوک پيش کوي متوسل به متعين نه شو په دې تاويل .

دويم تاويل دا چې أيهم أقرب دا منصوب شي دا چې منصوب شي نو دوه تقديره

Scanned by CamScanner

جوړیږي یا منصوب کړه بنزع الخافض دا یې آسانه طریقه ده جار مقدر کړه یبتغون الی ربهم الوسیلة ایهم اقرب ، بأیهم أقرب دوي وسیله نیسي په چا باندې کوم یو پیغمبر کوم یو عبد چې اقرب الی الله دي نو دا نور هغه وسیله کې پیش کوي نو دلته متوسل به معلوم شو چې په ذات وسیلې نیسي بأیهم أقرب کوم چې أقرب الی الله دي په هغه وسیله نیسي .

یا یې منصوب کړه نو عامل مقدر کړه فینظرون دوي سوچ کوي أیهم أقرب چې کوم أقرب إلی الله دي فیتوسلون به نو وسیله پرې نیسي .

نو د أیهم أقرب په محل د نصب کې دوه تاویله شول یا یې منصوب کړه بنزع الخافض بأیهم أقرب په ځای ددې چې فعل عام ورته راوباسي ینظرون أیهم أقرب فیتوسلون به دا ځو مره بعیده ده معنی خو هماغه شوه معنی د بأیهم أقرب او د ینظرون أیهم أقرب فیتوسلون به یوه ده خو هغوي ورته فعل مقدر کړ دا یې ورته مفعول کړ او مونږ منصوب بنزع الخافض په لنډه باندې .

دا دواړه تاویله چې ما ذکر کړل دا تفسیر زاد المسیر جلد ۴ صفحه ۱۷۲ کې ذکر کړي دي فرمایي :

أیهم أقرب في قوله تعالی قولان .

دا اقوال چا ذکر کړي :

ذکرهما الزجاج أحدهما أن یکون أیهم مرفوعاً بالابتداء وخبره أقرب ویکون المعنی أیهم أقرب إلیه فیتوسلون إلی الله به . کوم چې أقرب إلی الله بس دوي وسیله نیسي إلی الله به په دغه أقرب إلی الله باندې .

دویمه دا چې شي :

أیهم أقرب بدل من الواو في یبتغون فیکون المعنی یبتغي أیهم هو أقرب الوسیلة إلی الله .

لټوي کوم چې أقرب وسیله إلی الله ده أي یتقرب إلیه بالعمل الصالح ، په عمل صالح وسیله نیسي نو رد په توسل بالذات نه راځي چې عمل باندې نیسي په ذات یې اوس نه شي

Scanned by CamScanner

نيولې نه په هغې باندې هم راتلې شي ځکه هغه اول تاويل کې چې بدل د واو نه شي متوسل په متعين نه ده چې نه ده نو عمل هم دي ذات هم دي خو دلته پرې دال نه دي چې کوم يو مراد دي دوي وسيله نيسي څوک نيسي أقرب إلى الله وسيله نيسي په چا يې نيسي پته نه لږي نو صاحب د زاد المسير عمل را واخيسته نو رد خو په ذات نه کوي چې په ذات يې نه شي نيولې هغه خو به ته د نصوصو نه لغتونه ګوري چې وسيله عامه دواړو ته ده او که نه ده نو زاد المسير دغه عبارت د أيهم أقرب دواړه رفعه کړه خو يا يې رفع کړه بالبدلية د ضمير د يبتغون نه، او يا يې رفع کړه بالابتداء او معنى يې دا وکړه أقرب إليهم فيتوسلون إلى الله به.

او دغه کې نور مفسرين بيا دا عبارت را آخلي چې منصوب يې کړه:

فينظرون أيهم أقرب فيتوسلون به.

نو اوس د آيت ترکيب او ترجمه وشوه.

طريقې د استدلال ته يې متوجه شه که وکتلې شي نو وسيله خپله ښکاريږي: اى هغه څوک چې عبادت د ملائکو کوي، اى عيسويانو يهودانو، اى عابدينو د مؤمن الجن دي ملائکو عيسى عَلَيْهِ السَّلَامُ عزير عَلَيْهِ السَّلَامُ او مؤمن الجن چې معبودين ستاسې دي دوي ته معبودان مه وايي، ځکه معبود هغه څوک وي چې هغه خپل مشکلات خپله پوره کوي د هغه بل چا ته ضرورت نه وي.

دا تاسو چې چا ته معبود وايي دوي ته چې مشکل پيدا شي نو خپله يې نه شي حل کولې هغه مشکل بيا په الله حل کوي بيا يې په الله داسې خلک حل کوي چې هغه ذات نه يې دارک نه غواړي.

بل ورته وسيله کې پيش کوي نو هغه څوک چې خپل مشکل په خپله نه شي حل کولې بلکې د بل نه يې غواړي بيا د بل نه يې هم په داسې عاجزې غواړي چې يو بل ذات أقرب ورته پيش کوي نو ولې يې معبودين ګڼي دا د آيت نچوړ دي.

اولئك دغه عيسى عَلَيْهِ السَّلَامُ، عزير عَلَيْهِ السَّلَامُ، مؤمن الجن ملائک دا معبودين مه ګڼي.

الذين هغه معبودين ستاسې يدعون چې مشرکين عبادت د هغوي کوي نو دغه معبودين د دوي چې دي يبتغون لټوي رب خپل لره وسيله دوي کې کوم يوه وسيله لټوي

Scanned by CamScanner

أيهم أقرب كوم چې أقرب الى الله دي هغه هم وسيله نيسي دا هغه اول تاويل شو چې بدل شو. يا أيهم أقرب بأيهم اقرب كوم چې أقرب إلى الله دي په هغه وسيله نيسي يا فينظرون گوري أيهم أقرب چې كوم أقرب إلى الله دي فيتوسلون به نو وسيله پرې نيسي.

نو دا وروستنې تاويل چې فينظرون دا دليل شو په توسل بالذوات الفاضله باندې د انبياء ملائک عليهم السلام دوي گوري أيهم أقرب چې كوم يو أقرب دي فيتوسلون به نو وسيله پرې نيسي په دې صورت کې أيهم أقرب ضمير د هم چې ده ضمير د عقلاء دي راجع كول يې عمل ته صحيح نه شو عمل ته يې چې راجع كوي اعمال چې اخلي جمع بتأويل الجماعة ايها اقرب په كار دي او په قرآن عظيم کې أيهم أقرب دي نو ضمير عقلاء ته راجع ده ذواتو ته نو كه چيرته اعمالو ته راجع واي ايها أقرب په كار وه يا ايهن اقرب په كار وه ايهم اقرب نه وه په كار اعمالو ته ضمير د هم نه راجع كيږي دا ضمير د عقلاء دي نو ينظرون أيهم كوم دي د ذواتو د انبياء چې اقرب إلى الله دي فيتوسلون به.

نو معلومه شوه د آيت نه چې وسيله په ذات باندې د عيسى عليه السلام كار وه د عزير عليه السلام كار وه د ملائكو كار وه.

نو څوک چې ورته شرک وايي عيسى عليه السلام عزير عليه السلام ملائک شرک نه كوي كه څوک ورته بدعت وايي هغوي بدعتيان نه وه.

نو دا دليل ددې شو چې وسيله د انبياء عمل دي او وسيله په ذات د ملائكو عمل دي، مه ورته شرک وايه، مه ورته حرام بدعت وايه.

نو مقابل جانب به څه جواب كوي نو جواب نشته مگر له ځان نه يو تفسير كوي، د جمهورو تفسير پريږدي.

اولئك کې مونږ مشار اليه څوک جوړ كړل عيسى عليه السلام عزير عليه السلام ملائک او مؤمن الجن په قول د عبدالله بن مسعود، عبدالله ابن عباس رضي الله عنهما.

دوي وايي نه اولئك کې اشاره عابدينو ته ده معبودينو ته نه ده دوي وايي نو چې اشاره

Scanned by CamScanner

يې عابدينو ته کړه ټول کاريې خراب کړ ځکه غلط تاويل يې وکړو په دغه تاويل کې په اسلافو کې د هيڅا قول هم نشته هيڅوک به پيدا نه کړي چې اولئک يې عابدينو ته راجع کړې وي تفسير قرطبي يو قول د قيل راخيستې خو بيرته يې پرې رد کړي خپله پرې رد کوي چې دا باطل تاويل دي .

نو د هغوي معنى دا شوه : اولئك دا عابدين چې يهوديان عيسويان دي مشركين دي يبتغون الى ربهم الوسيلة ، رب خپل ته وسيلې نيسي چا باندې وسيله نيسي أيهم أقرب چې أقرب إلى الله دي نو تا ته وايي د وسيلې نه ځان ساته ځکه دا د يهودي عمل دي د عيسوي مشرک عمل دي چې اولئك عابد ته راجع شي خو کار وران شو يبتغون خو د اولئك خبر دي نو اولئك دا عابدين چې دي چې مشرکين دي دوي وسيله نيسي .

نو فرق کوم ځای کې راغې جمهورو سلفو په اولئك کې مشار اليه معبودين واخيست او دغه منکرينو مشار اليه د اولئك عابدين واخيست دغه ځای کې فرق راولي نور بنکته تفسير کې څه نه وايي .

راځئ د دوي تفسير مقايسه پرتله کړو د اسلافو له تفسير سره چې فرق دوي کې ده که هغوي کې ده کوم صحيح تفسير دي .

﴿ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا ﴾ .

دا يرجون عطف دي په يبتغون باندې .

يبتغون خو خبر وه د پاره د اولئك د دوي معنى اوس دا شوه : اولئك دا عابدين يهوديان ، عيسويان او مشرکين رب کريم ته وسيلې نيسي بأيهم أقرب .

اولئك دا يهوديان ، عيسويان او مشرکين يرجون رحمة الله د الله د رحمت اميد ونه ساتي ، ويخافون عذابه د عذاب نه يې يريږي .

فساد کوم ځای نه پيدا شو اولئك مشار اليه اسلافو معبودين ښودلې وه دوي ترې عابدين جوړ کړل او چې کله قران عظيم کې څوک تفسير بالرأيه کوي د هغوي اولين مشکل

Scanned by CamScanner

به دا وي چې د آيت به نه لړي يا به لانجه دا وي چې دغه آيت به له بل آيت سره په ټکر کې وي.
يا به ايت مخالف د حديثو نه وي يا به ايت مخالف وي د فقهاء نه او دا مخالفتونه نشته داد هغه چا ترجمه کې راځي چې تفسير بالرأيه کوي د اسلافو قول نه اخلي د خپل ځان نه ترجمه وکړي نو ګوره د اسلافو تفسير ته :

اولئك دا معبودين عزير عليه السلام ،عيسى عليه السلام معبود مه ګڼي ځکه د مشکل په وخت کې دوي رب کريم ته وسيلي نيسي چا باندې وسيلي نيسي أيهم أقرب دوي ته معبودين مه وايي ځکه دا معبودين ستاسې يرجون رحمته د الله د رحمت اميدونه ساتي ويخافون عذابه د الله د عذاب نه ويريږي که دا معبودين واي د خالق نه به نه ويريدې که دا معبودين واي د بل د رحمت اميدونه به يې نه ساتلې نو د اسلافو ترجمه چې معبودين يې واخيستل مسئله جوړه شوه او چې معبودين دي واخيستل ترې ثابتيږي چې وسيله نيول د عزير عليه السلام ،عيسى عليه السلام ملائكو کار دي.
او که عابدين دي واخيستل نو ترې ثابتيږي چې وسيله نيول د يهودي عيسوى او د مشرک کار دي دومره لوي فرق کوي دا ما چې کومه حواله د زاد المسير تاسو ته درکړه چې دا تاويلين يې ذکر کړي دي چې يو تاويل باندې دا منصوب شي يا مرفوع شي خو معنى يې داشي چې ينظرون أيهم أقرب فيتوسلون بـه دا يو اځې زاد المسير نه ، درمنثور نه بلکې متعدد تفاسير په دې باندې قائل دي تفسير بغوي جلد ۵ صفحه ۱۰۱۰ ذکر کوي :

أيهم أقرب معناه ينظرون أيهم أقرب إلى الله فيتوسلون به .

تفسير بحر محيط جلد ۷ صفحه ۳۶۳ د دې عبارت هم دادی :

معناه ينظرون أيهم أقرب إلى الله فيتوسلون به .

دارنګې تفسير اللباب د ابن عادل جلد ۱۰ صفحه ۳۲۹ د هغې عبارت هم په دې دويم تاويل کې دادی :

والمعنى ان ينظرون أيهم أقرب إلى الله فيتوسلون به .

تفسير خازن جلد ۴ صفحه ۲۶۳:

Scanned by CamScanner

قوله تعالی: أيهم أقرب معناه ينظرون أيهم أقرب الى الله فيتوسلون به.
معالم تنزيل جلد ۴ صفحه ۴۲۷:
قوله تعالی أيهم أقرب إلى الله معناه ينظرون أيهم أقرب الى الله فيتوسلون به.
ددې ټولو دا قول دی نو أيهم أقرب مبتداء او خبر واخلي دا يې محل قريب واخيست اصلاً که محمل بعيد ته کەلاړ شي نو ينظرون ايهم اقرب بيا به د نصب شي او يا ايهم اقرب مبتداء او خبر که په دې هم مرفوع شو او يا يې محل د رفع بناء بر بدليت که د ضمير د يبتغون نه چې فاعل دی.

دوهم آيت:

سورة بقرة آيت: ۸۹ اهل کتاب د مدينې منورې يهوديان مخکې له بعثت د نبي اکرم صلی الله علیه وسلم نه د مشرکينو غير اهل کتابو سره به يې جګړه کې وسيله نيوله بذات المصطفى صلی الله علیه وسلم کله چې نبي اکرم صلی الله علیه وسلم راغې دوي ته بيا يې عناداً انکار وکوه.
قرآن عظيم ددوي د سابقه حال مدحه بيانوي او په دغه حالت وروستنې باندې چې انکار کوي رد کوي ذم يې کوي چې تاسو خو هغه خلک وي چې تاسو دغه نبي علیه السلام به مو ماته وسيله کې پيش کوه د مشکل او جنګ په وخت کې په مقابل د مشرکينو کې.
کله چې اوس دې درغي تاسو ته نو انکار ترې کوي.
﴿وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ﴾.
هر کله چې راغې دې يهودو ته کتاب من عند الله هسې کتاب چې مصدق لما معهم وه په اصولو کې حال دا وه وه دوي من قبل اى من قبل مجيء القرآن او من قبل مجيء محمد صلی الله علیه وسلم، د نبي علیه السلام د بعثت نه وړاندې وه دوي.
يستفتحون طلب د فتحې به يې کوه من الله تعالى على الذين كفروا، مقابل د مشرکينو کې په چا باندې به يې طلب د فتحې کولو په نبي علیه السلام باندې شان نزول نه پته لږې.
فلما جاءهم: هر کله چې راغې دوي ته څوک راغې ما هغه پيغمبر علیه السلام، عرفوا چې

Scanned by CamScanner

دوي بنه پيژنده كفروا، نو دوي كفر وكړ به فلعنة الله على الكافرين په دې حالت يې ذم شو.

ماعرفوا: موصول مع الصله فاعل د جاء شو دا ټول شرط شو كفروا به جزاء شوه.

د اخندانو ترجمه مه كوي فلما جاءهم هر كله چې راغې دوي ته نبي عليه السلام، ماعرفوا نو ونه پيژنده دوي هغه لره دوي داسې ترجمه كوي ما نافيه كړي نو دا آيت بيا مقابل واقع شي د هغه آيت سره يعرفونه كما يعرفون ابناءهم د بچو په شان يې پيژندي او دوي وايي ما عرفوا، وي نه پيژنده.

نه ما نافيه نه ذي ما دلته موصوله دي دا فاعل د جاء دي جاء هم ما عرفوا راغې دوي ته هغه پيغمبر چې دوي پيژنده نو دوي كفروا به عنادا.

نو چې كوم تفسير كې هم ددې آيت كريمه شان نزول وګوري نو د يهوديانو استفتاحي دعاء به ذكر كوي چې دوي استفتاح من الله على الذين كفروا په كومو الفاظو ؤويلي، نو الفاظ د دعاء ددوي دا وه:

اللهم انصرنا بالنبي المبعوث في آخر الزمان.

با سببيه به يې پرې داخله كړه لكه څرنګه چې واستعينوا بالصبر والصلاة وسيله بالعمل الصالح د باء نه ثابتو، نو بالنبي كې با په ذات باندې داخله شوه وسيله په ذات باندې شوه.

كله به يې وويل:

اللهم انصرنا باسم النبي عليه السلام.

نو چې باسم النبي شو توسل قولي دي توسل قولي توسل باسم الرجل الصالح ته ويلې شي.

كله به يې وويل:

اللهم انصرنا بحق النبي عليه السلام.

دا ټول الفاظ يو معنى لري دا ددوي د دعاء نچوړ وه، هغه ددوي د عاء نه تعبير وشو په يستفتحون على الذين كفروا طلب د فتحې من الله به يې بحق النبي بالنبي دا دوي كوه.

Scanned by CamScanner

تفسیر درمنثور جلد ۱ صفحه ۲۱۶ دي دا ټول روایات جمعه کوي :

أخرج ابونعیم في الدلائل من طریق عطاء والضحاك عن ابن عباس قال كانت یهود بني قریظة والنضیر من قبل ان یبعث محمد صلى الله عليه وسلم یستفتحون الله .

معنی څه یدعون دعاء ګاني به یې کولې .

علی الذین کفروا په مقابل د کفارو کې الفاظ د دعاء به یې څه وو یقولون اللهم انا نستنصرك بحق النبي علیه السلام الامي الا نصرتنا علیهم ، مونږ مدد غواړو تا نه بحق النبي الامي الا نصرتنا علیهم .

استثناء شته مستثنی منه نشته کوم ځای کې چې مستثنی مذکوره مستثنی منه متروکه وي اشاره تعمیم ته وي نو داسې وایي تستنصرك بحق النبي الامي ای لا نستنصرك بشيء الا بالنبي یا نستنصرك بحق النبي الامي دې وخت کې بل هیڅ دعا درنه ، نه غواړو مګر مدد غواړو زمونږ مدد وکړه .

فینصرون ددوي به امداد وکړې شو د فینصرون حواله به وروسته راشي .

نو دلیل دا شو چې ددوي دعاء به قبوله شوه امداد به وشو ګوري په دې کې بحق النبي راغي .

واخرج ابونعیم في الدلائل من طریق الكلبي عن أبي صالح عن ابن عباس رضي الله عنه قال كان یهود اهل المدینة قبل قدوم النبي صلى الله عليه وسلم اذا قاتلوا من یلیهم من مشركي العرب من اسد وغطفان وجهینة وعذرة .

قبیلي دي یستفتحون علیهم معنی یستنصرون څه معنی یدعون دعاء به یې غوښتله علیهم په مقابل د کفارو کې باسم نبي الله فیقولون اللهم ربنا انصرنا علیهم باسم نبیك وبکتابك .

نو توسل باسم النبي دا توسل قولي ده .

دارنګې بل ذکر کوي :

Scanned by CamScanner

واخرج الحاكم والبيهقي في الدلائل عن ابن عباس رضي الله عنه قال: كانت يهود خيبر تقاتل غطفان فكل ما التقوا هزمت يهود. يهودو به شكست خوړ.

فعاذت بهذا الدعاء. دوي دا دعاء شروع كړه:

اللهم انا نسئلك بحق محمد صلى الله عليه وسلم النبي الامي الذي وعدتنا ان تخرجه لنا في آخر الزمان الا نصرتنا عليهم فكانوا اذا التقوا دعوا بهذا فهزموا غطفان.

چې دا دعاء به يې وكړه نو مشركينو به شكست خوړ شكست به يې وركړ مشركينو ته.

نو څومره شان نزولونه چې وكتل شي دوي په دغه الفاظو دعاء كړې ده.

دا ما چې كوم الفاظ نقل كړه تفسير ابن كثير جلد ۱ صفحه ۳۲۷ د هغې عبارت دابن عباس صاحب دادی:

فقالوا اللهم انا نسئلك بحق النبي الامي الذي وعدتنا باخراجه في آخر زمان الا نصرتنا عليهم قال فنصروا عليهم.

ددوي امداد به وكړې شو په مقابل د كفارو كې يا فنصروا غالب به شول.

دارنګې تفسير الثعالبي جلد ۱ صفحه ۵۲ د هغې عبارت هم دادې:

فقالوا اللهم انا نسئلك بحق محمد النبي الامي الذي وعدتنا ان تخرجه لنا في آخر الزمان الا نصرتنا عليهم فكانوا اذا التقوا دعوا بهذا الدعاء فهزموا غطفان.

دارنګې تفسير مقاتل جلد اول صفحه ۶۳:

كانت اليهود اذا قاتلوهم قالوا: اللهم انا نسئلك باسم النبي الذي نجد في كتابنا فينصرون عليهم.

امداد به ددوي وشو مقابل د كفارو كې.

دارنګې تفسير ابن ابي حاتم جلد ۳ صفحه ۴۹۰ دې كې راځي:

ان اليهود كانوا يستفتحون على الاوس والخزرج برسول الله صلى الله عليه وسلم.

نو بدعاء رسول الله تاويل خو نه شي كيدې ځكه دغه وخت كې رسول الله نه وه دنيا كې

Scanned by CamScanner

موجود.

دارنګي مستدرک علی الصحیحن للحاکم جلد ۷ صفحه ۱۷۰:

فعاذت الیهود بهذا الدعاء: اللهم انا نسئلك بحق محمد النبي الأمي الذي وعدتنا.

په دې کې هم دا راځي:

فکانوا اذا التقوا دعوا بهذا الدعاء فهزموا غطفان.

دارنګې الشریعة للاجیري جلد ۳ صفحه ۷۸.

تفاسیرو دغه روایات بدون سند را اخیستي دي او دې یې سند ذکر کوي:

فقالوا اللهم انا نسئلك بحق محمد النبي الامي الذي وعدتنا انك تخرج لنا في آخر زمان الا نصرتنا علیهم فکانوا اذا التقوا دعوا بهذا الدعاء فهزموا غطفان.

دارنګې دلائل النبوة د بیهقي جلد ۱ صفحه ۴۶۱ دا یې د نبي عَلَيْهِ السَّلَام په دلیل د صدق نبوت کې را اخستې منکر دد دې د نبي عَلَيْهِ السَّلَام د نبوت د دلائلو منکر دي.

امام بیهقي په دلائل النبوة کې را اخلي چې نبي اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ د نبوت د صداقت یو دلیل دادی چې دده د پیدائش نه مخکې خلکو دده په وسیله دعاء غوښتې ده قبوله شوې ده دادلیل د صدق نبوت دده ده. دې یې هم خپل سند سره ذکر کوي:

فعاذت الیهود بهذا الدعاء فقال: اللهم انا نسئلك بحق النبي الامي.

آخر کې الفاظ دادی: فهزموا غطفان.

دارنګې دلائل النبوة د ابي نعیم جلد ۱ صفحه ۵۲ کې امام ابونعیم رَحِمَهُ الله هم دا حدیث په دلیل د صدق نبوة کې را اخلي تاسې که ددوي کتب وګورئ چې دوي جرحه په چا کوي.

الشریعة للاجري د هغې سند دادی:

انبأنا ابراهیم بن موسی الجوزي قال حدثنا یوسف بن موسی القطان قال حدثنا عبدالملك بن هارون بن عنترة عن ابیه عن جده متروك.

دغه راوي باندې جرحه ده عن ابن عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ.

د دلائل النبوة ابونعیم سند:

Scanned by CamScanner

حدثنا حبيب بن الحسن قال حدثنا محمد بن يحيى المروزي قال حدثنا احمد بن ايوب قال حدثنا ابراهيم بن سعد عن محمد ابن اسحاق انه قال بلغني عن عكرمة مولى ابن عباس وعن سعيد ابن جبير عن ابن عباس .

په دې کې عبدالملک بن هارون بن عنتره راغي .

جرحه چې په کوم سند کوي نورو طرقو ددې حديث ته لاړ شه نورو طرقو د حديث کې دغه راوي نشته په کوم چې تاسو جرحې کوي او معنى يو ده .

په دې کې هم دا دی چې :

قد كنتم تستفتحون علينا بمحمد (ﷺ) وانا على الشرك .

په دې کې براء بن معرور داد مشرکينو نه وه ايمان يې راوړ يهوديانو ته وريده وي ويل : ای يهوديانو !

اتقوا الله واسلموا . خدای نه وډار شي ايمان راوړي .

قد كنتم تستفتحون علينا بمحمد وانا اهل الشرك .

مونږ چې کله مشرکان وُو تاسو سره مو جنګ راتللو نو تاسو به د خالق نه دعاء غوښته بمحمد په وسيلې د نبي عليه السلام اوس چې هغه راغې ولې ايمان نه راوړي .

د مشرکينو نه يو کس براء بن معرور ايمان راوړ و يهوديانو ته پيغور ورکوي چې هغه وخت را ياد کړي چې تاسې به په ده وسيله نيوله .

نو نچوړ خو يو ده چې وسيله بمحمدٍ ده نو معنوي تائيد د هغه رواياتو کوي .

دا ما د هغه عمده تفاسيرو حوالې ذکر کړي باقي چې څو مره تفاسير دي که هغه په دغه ځای کې وکتل شي شان نزول کې همدغه الفاظ بيانوي .

خو تفسير روح المعاني دا هم ليکلي دي چې لاس نه به يې د نبي عليه السلام په نوم کيښودل توراة شريف به يې خلاص کړو او هغه نوم باندې به يې لاس نه کيښودل .

إيرادات :

ددوي زمونږ په دغه دليل څه اعتراضات دي :

Scanned by CamScanner

اول اعتراض :

هذا دعاء اليهود والله تعالى لم يستجبها .

داوايي مونږ ته مه پيش کوه داد يهوديانو دعاء وه بدعي ناروا دعاء يې کړي الله نه ده قبوله کړې.

دا اعتراض ابن تيميه نه دي کړې الباني نه دي کړي او ماتقريباً څوارلس کتب ددوي يعنې د منکرينو د وسيلې کتلې يوه هم دا نه دي کړي .

دا په اهل حديثو کې يو ناپوهه پشاوري کړې دا فتوى د هغه ده پشاوري په خپله فتاوى الدين الخالص جلد ۱ صفحه ۱۳۱ :

استدلوا ايضاً بقوله تعالى : وكانوا يستفتحون على الذين كفروا . قالوا كانوا يقول الله اللهم انا نسئلك بحق النبي ان تنصرنا كما في القرطبي والجواب .

اوس جوابونه کوي يو جواب دا کوي :

هذا دعاء اليهود والله لم يستجبه. دا ديهوديانو دعاء وه خداى تعالى نه ده قبوله کړې.

او ما چې څو مره حوالې مخکې ذکر کړي هغلته الفاظ دا وه :

فينصرون . امداد به يې وشو .

يا الفاظ دا وه : فنصروهم ، يا الفاظ دا وه : فهزموا غطفان ، شکست يې ورکړ .

عبدالله ابن عباس رضي الله عنهما د دغه دلائل النبوة د بيهقي دلائل نبوة د ابو نعيم شريعه د آجري وغيرهم نو دا څو مره حواله جات چې دي دليل ددې دي چې :

فنصروا فينصرون فهزموا غطفان .

دعاء قبوله شوې ده .

دا ناپوهه وايي دعاء نه ده قبوله شوې نو اوس ددې نه مونږ څه جواب وکړو .

دومره به ووايو چې دروغ يې ويلي ، دعاء يې قبوله شوې ، کتبو دا ويلي ، او پشاوري وايي چې نه ده قبوله شوې .

Scanned by CamScanner

دوهم اعتراض :

هذا من شرائع من قبلنا والاستدلال لا لنا فيها .

دا شرائع من قبلنا دي ، مونږ ته څه دليل دې کې نشته .

دا اعتراض ابن تيميه هم کړې ، ابن قيم او الباني هم کړي دي وزوستنې چې کوم اهل حديث دي هغوي هم کړې چې دا شرائع من قبلنا دي مونږ لپاره څه دليل نه دي .

دې کې جزيه د جمهورو چې شرائع من قبلنا مونږ د پاره دليل دي او که نه دي د جمهورو رأيه داده چې ماسبق شريعت دا مونږ ته شريعت دي تر څو چې نسخه مصرحه نه وي نسخه چې رانه شي دا مونږ ته دليل دي .

ثبوت يې د سورة انعام دا آيت دي :

﴿فَبِهُدَاهُمُ اقْتَدِهْ﴾. (سورة انعام آيت : ۹۰)

ددې انبياء عَلَيْهِمُ السَّلَامُ په هدايت پسې ته اقتداء وکړه .

دغه ځای کې رايه د جمهورو داده چې هدا عامه ده .

اعتقادياتو ته هم شامله ده شرعياتو ته هم شامله ده ، نو يا رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ته د هغوي شريعت پسې اقتداء وکړه .

ابن عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فرمايي چې هر کله نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ مامور شو په اقتداء د انبياء ماسبق او مونږ مامور يو په اقتداء د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ نو بالواسطه مونږ هم مامور شه په اقتداء د شرائعو من قبلنا باندې تر څو چې نسخه مصرحه نه وي .

نو تفاسيرو کې چې تاسو دا مسئله پيدا کوي چې شرائع من قبلنا مونږ لپاره دليل دی او که نه نو فبهداهم اقتده کې تفاسير وګورئ .

په تفاسيرو کې مسائل وي خو ځای يې چاته نه وي معلوم .

په تفسير کې ددې مسئلې ځای فبهداهم اقتده دي .

دويم دليل سورة نساء کې راځي :

﴿وَيَهْدِيَكُمْ سُنَنَ الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ﴾ (سورة نساء آيت : ۲۶)

Scanned by CamScanner

چې وښايي تاسو ته طريقې د من قبلکم باري تعالى تاسو باندې تخفيف راولي ·
د من قبلکم د طريقو هدايت درته کوي نو دا دليل ددې شو چې قرآن عظيم ټول په ټوله شرائع من قبلنا منسوخ کړې نه دي ·
بلکې څه جزيات يې منسوخ کړي چې کوم ځای کې نسخه مصرحه راغله بيا دليل نه دي ·
نو اوس دې مونږ ته څوک دا وښايي چې توسل بالذوات الفاضله په هغه دينونو کې جائز خو زمونږ دين کې ناروا ·
لکه سجده تعظيمي هلته روا مونږ ته حرامه ده حديث پرې شته نو دا شان دې توسل کې مونږ ته څوک پيش کړي چې هلته جائز مونږ ته ناروا ·
نو چې نسخه نه شي بنودلې شرائع من قبلنا مونږ ته دليل دي او دليل دې باندې عبارات د فقهاء او اصولينو دادی :
تفسير قرطبي جلد ۱ صفحه ۳۱۳:
مسألة : في قصة البقرة هذه دليل على ان الشرع من قبلنا شرع لنا .
د ماقبلنا شريعت زمونږ لپاره شريعت دي ·
وقال به طوائف من المتكلمين وقوم من الفقهاء .
په دې د متکلمينو څه ډلې او د فقهاو يو قوم قائل دي ·
واختاره الکرخي . د احنافو نه کرخي اختيار ورکړې ·
ونص عليه ابن بکير القاضي من علماءنا .
چې مالکي دي ·
وقال القاضي ابو محمد عبدالوهاب هو الذي تقتضيه اصول مالك .
د امام مالک صاحب اصول هم ددې تقاضا کوي چې شرائع من قبلنا دليل دي ·
واليه مال الشافعي .

Scanned by CamScanner

دي ته امام شافعي صاحب هم ميلان کړي.

نو جمهور علماء په دې شول چې شرائع من قبلنا زمونږ لپاره دليل دي ترڅو چې نسخه نه وي.

دارنګې تفسير رازي جلد ٦ صفحه ٣٦٥:

قال آخرون: المراد الاقتداء بهم في شرائعهم الا ما خصه الدليل.

دځه علماو قول دادی چې:

فبهداهم اقتده. اقتداء هغوي پسې په شريعت کې په کار ده.

ترڅو چې تخصيص دليل نه وي په نسخه کې.

وبهذا التقدير كانت هذه الآية دليلاً على ان الشرع من قبلنا يلزمنا.

په دې کې دليل ددې خبرې شو چې شريعت من قبلنا لازم دي په مونږ اتباع د هغې.

دارنګې تفسير اللباب د ابن عادل جلد ٧ صفحه ٤٠ فبهداهم اقتده شرحه کوي:

المراد الاقتداء بهم في شرائعهم الا ما خصه الدليل على هذا. فالآية دليل على ان الشرع من قبلنا يلزمنا.

دارنګې تفسير نيسابوري جلد ٣ صفحه ١٦٨:

وقد يستدل بالآية على ان الشرع من قبلنا يلزمنا لان الهدى والنور لا بد ان يكون احدهما يتعلق بالفروع والآخر بالاصول والا كان تكراراً.

امام نيسابوري استدلال کوي: هدا او نور نو لابدي دې نه شوه چې دا يو چې هدا دی دا دې فروع شي او دا نور دا دې اصول شي که دا بيل بيل وانه خلو کان تکرار تکرار به لازم شي نو معلومه شوه چې اعتقادياتو او په شرعياتو کې عمليات فروعاتو کې تولو پسې اقتداء کوه ترڅو چې نسخه نه وي.

دارنګې تفسير خازن جلد ٢ صفحه ٤١٩ همغه آيت کې دليل وايي:

وفي الآية دليل على ان الشرع من قبلنا شرع لنا.

دارنګې اضواء البيان في التفسير القرآن بالقرآن:

Scanned by CamScanner

وَأَذِّن فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالاً.

ځه ډیر علماء فقهاء دې ایت کریمه نه فرضیت د حج ثابتوي نو چې دې نه فرضیت د حج ثابتوي دا خو ابراهیم عَلَيْهِ السَّلَامُ اعلان کړې وه چې شرائع من قبلنا چې دلیل نه دي نو فریضه څنګه ثابتوي نو وایي:

وعلى قول الجمهور فوجوب الحج بها على هذه الامة مبني على ان الشرع من قبلنا شرع لنا.

د جمهورو په نزد باندې چې دې آیت نه د حج فرضیت ثابتیږي نو هله به ثابتیږي چې شرع من قبلنا دې زمونږ شریعت شي.

دارنګې تفسیر دفع ایهام الاضطراب عن ایات الکتاب جلد ۱ صفحه ۲۴ هغه دویم آیت چې ما پیش کړې وه:

يُرِيدُ اللهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنَنَ الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ.

ددې نه هم پته لږي سنن د من قبل تاسو ته ښایي:

هذه الايات تدل بظاهرها على ان الشرع من قبلنا شرع لنا فجمهور العلماء على ان الشرع من قبلنا ان ثبت بشرعنا فهو شرع لنا مالم يدل دليل من شرعنا على نسخه.

دارنګې عمدة القاري شرح د صحيح البخاري جلد ۵ صفحه ۲۸۴: دا ذکر کوي د موسی عَلَيْهِ السَّلَامُ چې کوم عریاناً اغتسال په دغه باب کې:

لكن هذا مبني على ان الشرع من قبلنا من الانبياء عَلَيْهِمُ السَّلَامُ هل يلزمنا ام لا فيه خلاف والاصح انه يلزمنا ان لم يقص الله علينا بالانكار.

دارنګې فتح الباري د ابن حجر جلد ۱۳ صفحه ۳۵۶:

واستدل بهذا على ان الشرع من قبلنا شرع لنا هي مسئلة مشهورة في الاصول.

دارنګې شرح د مختصر خلیل للخرشي جلد ۱ صفحه ۱۶:

بناء على ان الشرع من قبلنا شرع لنا مالم يرد ناسخ.

دارنګې حاشیة العدوي جلد ۸ صفحه ۳۲۱:

Scanned by CamScanner

على ان الشرع من قبلنا شرع لنا ما ا[illegible] يرد ناسخ .

دارنګې الموسوعة الفقهية الكويتية جلد ۲۷ صفحه ۱۴:

ان هذه الايات وغيرها تدل على ان الشرع من قبلنا من الانبياء شرع لنا .

دارنګې مجموع فتاوى ابن تيميه جلد ۱ صفحه ۷۶ :

ان الشرع من قبلنا هل هو شرع لنا ام لا والنزاع في ذلك مشهور لكن الذي عليه الائمة واكثر العلماء أنه شرع لنا ما لم يرد شرعنا بخلافه .

دا هغه دويم اعتراض ددوي وه چې ددوي ټولو سر کرده وو منکرينو کړي دي چې دا شرائع من قبلنا دي زمونږ لپاره دليل نه دي نو ما څکه دا حوالې ذکر کړي چې [illegible] دا خبره بې بنياده د جمهورو خلاف ده د جمهورو رأيه داده چې شرائع من قبلنا زمونږ لپاره دليل دي ترڅو چې نسخه نه وي .

دريم اعتراض: په دغه شان نزول باندې چې کوم اهل کتابو توسل نيولې دي:

وايي په سند ددې روايت کې :

عبد الملك بن هارون بن عنتره عن ابيه عن جده فعبد الملك متروك كما قال به الذهبي.

دهغې جواب به داوي چې روايات د توسل داهل کتابو بالنبي ﷺ دري دي:
بعضو کې باسم النبي دي ، بعضو کې بحق النبي دي ، بعضو کې بمحمد دي معنى د ټولو يوه ده .

دغه راوي عبد الملک بن هارون روايت د دلائل النبوة د بيهقي الشريعة د آجيري په دې کې دا مذکور دي .

او هر چې روايت د ابي نعيم دي په هغې کې دغه راوي چې دوي پرې جرحه کوي نشته او متن د وروستني حديث دې سره موافق نه دي خو معنى يې يوه ده معنى داده چې توسل بمحمد ﷺ شوې دي او توسل بمحمد باسم النبي بحق النبي دا يوه معنى ده .

Scanned by CamScanner

لهذا دا وروستني روايت متابع شو لپاره د هغه روايتينو كه څه نا څه په دغه راوي باندې جرحه شته او سبب د ضعف جوړېږي خو په متابعت كې ورته مونږ هغه دويم روايت د ابي نعيم د دلائل نبوت نه پيش كړچې په هغې كې دغه راوي نشته هغه تائيد قوت وركوي دغسې سند لره .

ابن ابي حاتم وابي نعيم اعتراض ماددې جواب په خپله رساله كې كړي دي .

في بعض الروايات السؤال بحق النبي كما في رواية الحاكم والبيهقي والشريعة للآجري وفي بعض الرواية السؤال بالنبي كما في رواية ابن ابي حاتم في تفسيره ودلائل النبوة لابي نعيم عبدالملك في سند الرواية الاولى دون الثانية ومراد الرواية الثانية والاولى واحد لان السؤال بالنبي وباسم النبي هذا هو التوسل القولي الذي هو مرادنا ومورد بحثنا . في هذه الرسالة فرواية ابن ابي حاتم وابي نعيم كثير شاهدا على رأي بعض الأصوليين لرواية الآجري والبيهقي والحاكم .

او دا ما تاسو ته په اصولو كې ويلې چې كه يو حديث ضعيف هم شي خو چې تعدد د طرقو راشي نو حسن لغيره ترې جوړ شي حسن لغيره د مقبولاتو نه دي استدلال ترې نه كيدې شي تاسو په مقابله كې مونږ ته يو قوي پيش كړي بيا دا رده وي .

څلورم اعتراض : رستمي كړي او ددې علاقې وهابيانو يې تقليد كړې :

په شان نزول ددې آيت كريمه كې احتمالات دي او اذا جاء الاحتمال بطل الاستدلال .

هذه الآية تحتمل تاويلاة ثلاثة ذكر الالوسي في تفسيره روح المعاني فلا استدلال مع الاحتمال .

دا قاعده شته په اصولو كې خو دوي يې په مقصد نه پوهيږي مقصد ددې چې : اذا جاء الاحتمال بطل الاستدلال دا دى احتمال احتمالان دوه دي يو احتمال ناشي من دليل دي بل غير ناشي من دليل دي يعني يو مجرد احتمال دي بل احتمال ناشي من دليل دي بيا چې دا كوم

Scanned by CamScanner

احتمال ناشي من دليل احتمالين دې ته به ګوري چې دا احتمالين په خپلو کې متضاد دي که غير متضاد دي که غير متضاد وه نو بيا توافق شته په کې بيا بطل الاستدلال ولې شو خو هغه احتمالينو کې توافق وکړه کنه که داسې وشو چې احتمالين ناشي من دليلين او په دغه احتمالينو کې تدافع ده دې صورت کې چې دا يو احتمال ناشي من دليل دي دا دفعه کوي هغه بل احتمال چې ناشي من دليل اذا جاء الاحتمال بطل الاستدلال ولې اذا تعارض تساقط ځکه تعارض راغې چې تعارض راغې دواړه د استدلال نه ساقط شول.

خو دا به هغه وخت کې وي چې احتمال د خصمينو به متضاد وي احتمال د روايتينو به متضاد وي نو صاحبانو دلته تضاد چرته دي يو روايت کې راغي توسل يې وکړو بمحمد يا بالنبي بل کې راغي چې توسل يې وکړو باسم النبي، بل کې راغې توسل دي بحق النبي دې کې تدافع کوم ځای کې ده دا خو تول توسل قولي دي يا په لفظ د حق سره مذکور يا په لفظ د اسم النبي سره نو دا باء خو هم سببيه ده نو چې په مينځ کې تدافع نشته دي.

دلته خو احتمالات راغله خو متضاد نه دي کنه چې متضاد نه دي ځکه د استدلال نه دا ساقطه وي او که مجرد احتمال په شان نزول کې چې مختلف راشي هغلته بيا بطل الاستدلال راځي بيا خو قرآن عظيم الشان ټول د استدلال نه ساقط ځکه داسې آيت نشته چې د هغې په شان نزول کې پنځه يا شپږ مختلف روايت نه وي دا مکي دي دا مدني دي دا دې باره کې نازل دي يا ددې لپاره تاسو د شان نزول کتب وګوري هر آيت کې احتمالات ذکر کوي خو هغه احتمالات چې متضاد نه وي بيا چې کله متضاد په شان نزول کې راشي هلته مفسرين دا قاعده نه جاري کوي چې يره شان نزول کې تضاد راغې بطل الاستدلال ولې قرآن کريم دې د استدلال د پاره ته پرې ځنګه استدلال باطلوي هغلته بيا دوي دفعه په دې سره کوي چې ايت نازل شده ده مرتين يو ځل به دې کې نازل وي.

بل ځل دي کې بيا داسې جواب ترې نه کوي داسې نه کوي چې استدلال باطل کړي بس دا متضاد راغلل يو يې مکي کړ بل يې مدني کړ دوه ځايه به نازل شوې وي نو دا محض ددوي خبره : اذا جاء الاحتمال بطل الاستدلال هغې کې يوه خبره ده چې کله احتمال ناشي من

Scanned by CamScanner

دليل وي بيا په خپلو کې متضاد وي توافق يې نه راځي په قاعدې د اذا تعارضا تساقطا سره دواړه درجې د استدلال نه ساقطيږي او دلته تضاد نشته دي .

دريم دليل د قرآن عظيم الشان نه :

سورة مائدة آيت : ۳۵ :

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ .

اى ايمان والو ! د الله نه ويريږئ ولټوئ الله لره وسيله معنين دي په کې يوه معنى قربت لکه اوله معنى مونږ په قربت سره کړې ده نو وابتغوا اليه تقرب اليه ده ته نزديکت ولټوي بأي شي ، آيت ساکت وسيله ثابته شوه خو متوسل به مذکور نه شو .

يا وابتغوا اليه الوسيلة وابتغوا اليه مايتوصل به الى الغير هغه څيز الله ته ولټوي په کوم څيز چې نزديکت الله ته راځي هغه څه شي دي پته نه لږي آيت ساکت دي .

هر کله چې آيت ساکت شو دې ځای کې تاته اصول شته تفاسير شته ته به اوس څه کوي اصول ستا دا وايي چې کله مطلق راشي دوه قاعدې تاته ذکر کوي يوه قاعده دا مطلق صرف کيږي فرد کامل ته دويمه قاعده دا مطلق يجري على اطلاقه دا قاعدې په خپلو کې تدافع لري که مطلق جاري په خپل اطلاق شي نو شمول د حکم د مطلق کل افرادو د مطلق ته سيان معنى يې دا شوه په اطلاق يې جاري کړه کل افرادو ته حکم شامل دي .

او که مطلق صرف فرد کامل ته وشي نو فرد کامل به مراد وي نور به مراد نه وي نو تضاد راغې کنه که صرف فرد کامل ته که يې يو فرد به مراد وي نور به نه مراد وي که په خپل اطلاق يې جاري کوي نو شمول د حکم کل افرادو د مطلق ته سيان ټولو ته شامل شو اوس يو مراد وي که ټول مراد وي نزاع راغله .

مولوي ددغې قاعدې توافق کوي مطلق ته وګوره دا مطلق ذات دی که وصف که مطلق چيرته ذات وي نو صرف يې فرد کامل ته وکه .

او که مطلق چيرته وصف وي نو په خپل اطلاق يې جاري که .

قوله تعالى : ﴿سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلاً مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ .

يې مثال شو ، بيولي بنده خپل ليلاً د شپې بنده ته هم يې ته يې نه يې بيولې ولې ته نه

Scanned by CamScanner

يې مراد ځکه عبد ذات دي ذات چې ذکر شي مطلق صرف يې کيږي فرد کامل ته او کامل اکمل په عبادو کې هغه يو ذات دي په ټولو کې کامل دي نو دې ترې مراد ده عبد نه زه او ته ترې مراد نه يو او که ذات چيرته وصف وي په خپل اطلاق يې جاري کړه شمول د حکم کل افرادو ته و کړه .

وابتغوا اليه الوسيلة اوس دلته وصف دي نو چې هر کله وصف دي په خپل اطلاق به يې جاري کوي شمول د حکم به کل افرادو د وسيلې ته سيان وي ټول به مراد وي الله ته نزديکت ولټوه بالعمل الله ته نزديکت ولټوه په توسل فعلي الله ته نزديکت ولټوه په توسل قولي د وسيلې چې څومره انواع دي ټولو ته شامل شو .

دا طريقه د اخذ او استدلال شوه د آيت کريمه نه .

يوه بله طريقه اصولي باندې هم ته بحث جوړولې شي هغه دا چې دلته قيد لړول :

وابتغوا اليه الوسيلة بالعمل دون الذات .

دا نه دي مګر تقيد د مطلق او تقيد د مطلق دا نه دي په اصولو د احنافو کې مګر نسخه د مطلق ده تر بعضې افرادو تقيد د مطلق نسخه د مطلق ده په بعضې افرادو کې حکم بعضې افرادو کې حکم بعضې افرادو ته نه شاملوي چې نه يې شاملوي نسخه دې په هغه افرادو کې راوسته او نسخه د قطعي دا په ظني باندې نه شي کيدې نو په قول د رُستمي او بشاوري به څنګه وشي د يو مفسر په قول هم نه شي کيدې چې تا په تفسير هم دلته وليدل چې وابتغوا اليه الوسيلة بالعمل نو داسې مه وايه چې بالذات نه بيا خو ته تقيد کوي تقيد مه کوه ځکه دا تقيد د مطلق ده او تقيد د مطلق دا نسخه د مطلق ده د بعضې افرادو نه حکم د مطلق دي بعضې افرادو نه منسوخ کړه او نسخه د مطلق د قطعي په قطعي باندې کيږي اوس به ته په بل متواتر حديث کې يا په بل آيت کې استثناء ثابتوي که دې ثابته نه کړه نو د چا په قول ته تقيدات نه شي کولې .

زيات تشريح اِله ته وسيلې ولټوي عام خالق ذکر کوي بالعمل يې نه ده ويلې بالذات يې نه ده ويلې نو حکم ټولو ته شامل شو اوس ته دلته وايې چې عمل مراد دي او ذات مراد نه دي تقيد دي وکړو نو تقيد د مطلق دي چې وکړ حکم د دې مطلق چې تر ذات عام وه تا منسوخ

Scanned by CamScanner

کړنو نغید د مطلق دا نسخه د مطلقوي او نسخه د قطعي په قطعي باندې کیږي داد چا په
نول نه شي کیدې و لو که تفاسیر هم دلته څوک پیش کړي قبول به نه وي .

ما قبول دي خو ذکر د شي نفي د ماعدا نه کوي تخصیص بالشيء نفي د ماعدا نه کوي .

یو فقیه وویل چې :

وابتغوا الیه الوسیلة بالعمل ....

نو دا اوس په کې ته داخلوې چې دون الذات دا خو هغه نه دي ویلې هغه غلي ده ددې نه
چې هغه ساکت دي نو ته هم ساکت شه لکه تصریح په یوه نوعه د شي باندې دا خو رد په
نوعې آخرې باندې نه وي لکه زه توسل بالذات ثابتوم او دا دلیل پیش کړم نو دا خو ما باندې
الزام نه شو چې زه د توسل بالعمل منکر یم یا ما توسل بالذات ثابت کړ توسل بالعمل ګڼې
دې نه ، نه ثابتیږي نه څوک به توسل بالذات اخلي څوک به یې بالعمل اخلي څوک به یې عام
اخلي چې هر یو یې و أخیست رد په آخر نه جوړیږي دلته نو تخصیص بالشيء نفي د ماعدا نه
کوي او تخصیص بالشيء لسبب نفي د ماعدا کرځول استدلال په وجه مخالفه ده نه په موافقه
باندې .

نو هیڅ جواب ددې آیت دوي سره نشته سوا د یو څه نه چې دوي وایي قرآن او سنت چې
کله بند شي نو بیا مفسرینو ته مجبور شي نو وایي :

وقد اتفق المفسرون من لدن الصحابة الى یومنا هذا الا المبتدعین المعاصرین على ان
التوسل المامور به في هذه الایة انما هو التوسل بالایمان والعمل الصالح واسماء الله وصفاته ولم
یقل احد منهم بانما على ان الایة توسل الیه بوسیلة الصالحین .

وایي د صحابوو نه تر اوسه پورې یو مفسر هم وسیله په صالح نه ده اخیستې اوس یې
مفسر ته ضرورت پیدا شو وایي دا وسیله بالعمل مراد ده صالح نه ده مراد ګڼې مفسرینو به
راخیستې وای نو مفسرین خو دوي ته ډیر مقبول دي ځکه یې مونږ ته دلیل کې پیش کوي .

مونږ به ددوي د اعتراض صرف دفعه ؤکړو او د مفسرینو فقهاو اقوال او عبارات به
وګورو چې دې ځای کې اخذ کړي او که نه یې دي کړي :

Scanned by CamScanner

تفسیر روح المعاني جلد ۴ صفحه ۱۸۷ د روح المعاني متعلق صرف یوې خبرې ته لږ متوجه شي: خاصکر افغاني طالبان او علماء زمونږ. د افغانستان علماء اکثر کتابونه نه لري مکتبې نه لري او د پاکستان علماء مکتبې لري خو علماء د افغانستان محققین دي او د پاکستان علماء ظاهربین دي ولو که مفتیان هم دي سخت زړه ور دي ډیر زر فتوی ورکوي تحقیق نه کوي بیا چې ورته ووایي چې خطاء شوې یې ضد او عناد هم نه کوي خپله خطائي مني.

خو د افغانستان علماء تر هغه فتوی نه ورکوي چې تحقیق یې نه وي کړي کمزوري دوي کې داده چې مکتبې اسباب نه لري د افغانستان لوي عالم دا وي چې په تفاسیرو کې روح المعاني ورسره وي نو بیا په روح المعاني انتهائي غټ اعتماد لري زما مطلب دا نه دي چې زه تاسو په کتبو بې اعتماده کړم خو چې د یو سړي کتاب کې ګوتې وهل شوې وي او کتاب په هغه شکل نه وي پاتې چې کوم مصنف لیکلې وي نو بیا ترې لږ احتیاط په کار ده.

علامه زاهد الکوثري اشاره کړې په محق التقول کې دې خبرې ته چې د محمود آلوسي ځوي عثمان آلوسي هغه اهل حدیث غیر مقلد وه او پلار یې صوفي وه پلار یې دا تفسیر ولیکه دې وفات شو په دې تفسیر کې چې څو مره متضاد اقوال د اهل سنت په نظر در ته راغلل دا په کې د عثمان آلوسي لخوا ګوتې وهل شوې یعني عثمان آلوسي د محمود الوسي ځوي په کې ګوتې وهلې.

ما ته یو عالم چې دا اسلامي او جهادي تنظیمونو سره وابسته وه او پخوا د جهاد دوره کې عربو ته د چندو لپاره تللې وه په مکتبو ډیر ګرځیدلې وه ډیر پوې عالم وه هغه ما ته وویل چې په مکه معظمه کې یوه عظیمه مکتبه کې ما د محمود آلوسي په ګوتو لیکلې شوې تفسیر پیدا کړ وایي ما د مکتبې والا نه تپوس وکړ چې دا تفسیر د چا دې هغه وویل چې دا د محمود آلوسي د خپلو ګوتو لیکلې تفسیر دې وایي بیا صاحب د مکتبې ما ته وویل چې محمود آلوسي دوه نسخې په خپلو ګوتو لیکلې وې دا چاپ خانې هغه وخت کې نه وې یوه یې ولیکله بیا یې هغې نه بله ولیکله.

بیا د فارس بادشاه ده ته ملاقات ته راغې او دده تفسیر هغه ترې نه په ډیر قیمت واخیسته وې وړو نو دا نسخه فارس ته لاړه هغه دویمه نسخه یې کور کې پاتې شوه دغه وخت سره د انډیا بادشاه فارس ته راغې هغه به علماء وه د فارس د بادشاه په مکتبه کې د

Scanned by CamScanner

محمود آلوسي روح المعاني وليده وايي دا مې خو بنه شوله دا ماته راکړه د فارس بادشاه ورته وويل چې د دې مصنف حيات دې زه به دې کور ته ملاقات ته ورولم.

که دويمه نسخه وه دربه يې کړې د فارس بادشاه او د انډيا بادشاه دواړه په شريکه بغداد ته د آلوسي کورته لاړل اتفاقاً آلوسي وفات شوې وه ځوې يې عثمان آلوسي دده په کتاب کې پوره ګوتې وهلې وې هغه دويمه نسخه کې بادشاه ورته وويل چې داد انډيا بادشاه دې دا نسخه ده ته ورکړه.

وايي په دې شرط يې ورکوم چې دوه ځل به يې د سوني سره تلي يا به يې ورکړم د انډيا بادشاه دوه ځل روح المعاني د سونې سره وتله او دا يې ترې راواخيست وايي دا تاسو چې په عرب عجم کې کوم تفسير ګوري داد عثمان آلوسي تفسير دې چې انډيا ته تلې يا خور شوې دې او چې کوم د فارس بادشاه سره د محمود آلوسي خپل تفسير دې هغه په مکه معظمه کې اوس هم قلمي پروت دې نو دې کې ګوتې وهل شوې دې کې ډير زيات نزاعات دې ما راويستلې دي.

دې آيت کريمه نه لاندې دې څه حصه کې په توسل رد کوي روح المعاني په توسل رد کوي يا او ځايه روح المعاني په خپله وايي چې ان شاء الله دا مسئله بيانومه بحرمة النبي عليه السلام نو که دې په خپله د توسل قائل نه واي نو دې د او ځايه وعدې ولې کولې چې دا مسئله په حرمت د نبي عليه السلام ان شاء الله فلاني صورت کې بيانوم.

ما ته دې خداى توفيق راکړي چې زه دا مسئله په حرمت د نبي عليه السلام بيان کړم په آخره کې چې د مفسرينو حواله جات پيش کوم يا به د روح المعاني هغه حوالې درکړم درته.

دلته هم دې په صفحه ۱۸۷ د ۴ جلد کې دا کوم بحث يې چې کړې دې دا تاسو ته چې خلک وايي روح المعاني مخالف دې دا په آخره کې خلاصه وايي:

وبعد هذا كله انا لا أرى بأساً في التوسل الى الله تعالى بجاه النبي صلى الله عليه وسلم عند الله تعالى حياً وميتاً.

زه باک نه ګڼم په وسيله نيولو کې خداى تعالى ته په جاه د نبي عليه السلام هغه دنيا کې حيات وي که دنيا نه تللې وي. يا په صفحه ۱۸۸ کې بله مسئله ذکر کوي:

Scanned by CamScanner

بقي ههنا أمران : دلته دوه خبرې نورې پاتې شوي يوه :

ان التوسل بجاه غير النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لا بأس به ايضاً ان كان المتوسل بجاهه مما علم ان له جاها عند الله تعالى . د يو ولي په جاه باندې وسيله هم روا ده باك نشته خو په دې شرط باندې چې د هغه ولايت د مقبولاتو نه وي .

او روح المعاني مكتبه حقانيه جلد ۳ صفحه ۴۰۶-۴۰۷ دغه حوالو كې دا مسئله ذكر كړي ما سره دغه مكتبې والا روح المعاني ده او شيخ صاحب اكثر حوالې د بيروتي چاپ كتابونو وركولې .

نو دوي وايي چې من لدن د صحابو نه ترا وسه پورې كوم مفسر اخذ نه دي كړي .
محمود آلوسي دا اخذ دغه آيت كې كړي دغه آيت باندې دغه خبرې كړي .
دارنګې تفسير صاوي جلد ۲ صفحه ۱۸۲:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ ﴾.

دې ددې آيت كريمه شرحه كوي :وابتغاء الوسيلة ما يقربه اليه مطلقاً .
ابتغاء د وسيلې هر هغه شي دي چې دې نزدې كوي خداى تعالى لره مطلق عام دي يعنې هر شي چې دې خداى تعالى ته پرې نيزدې كيږي .

ومن جملة ذلك . د جملې د هغه آلاتو نه چې آله د قرب الى الله دي :

محبة انبياء الله واولياءه والصدقاة وزيارة احباب الله تعالى وكثرة الدعاء وصلة الرحم وكثرة الذكر وغير ذلك فالمعنى كل ما يقربكم الى الله فالزموه .

هر شي چې تاسو خالق ته نزدې كوي هغه كلك ونيسي ، واتركوا ما يبعدكم عنه ، كوم مو چې ترې لرې كوي هغې نه ځان لرې كړي ، اذا علمت ذلك كله چې ته پوه شوې دې باندې چې وسيله دلته عامه ده .

فمن الضلال البين والخسران الظاهر تكفير المسلمين بزيارة اولياء الله تعالى .

د ښكاره ګمراهي نه او د ښكاره تاوان نه دا خبره ده چې يو مسلمان ته د كافر نسبت

Scanned by CamScanner

وشي په زيارت د اولياء الله باندې زاعمين دوي گمان کوي ان زيارتهم من عبادة غير الله ، چې زيارت د اولياء عبادت د غير الله دي .

كلا هر گز داسې نه ده :

بل هي من جملة المحبة في الله التي قال فيها رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الا لا ايمان لمن لا محبة له ، والوسيلة له التي قال الله فيها وابتغوا اليه الوسيلة .

اوداولياء مزارات چې دي دا وسيلې هغه دي چې رب کريم ويلې وابتغوا اليه الوسيلة.

دارنگې فقهاو کې عبدالحي لکهنوي رَحِمَهُ اللهُ شرح الوقاية :

المتوسل اليه بأقوى الذريعة .

دى ځاى باندې حاشيه چې عبدالحي لکهنوي رَحِمَهُ اللهُ ليکلي ده هغه وايي :

المتوسل معنى المتقرب بمعنى نزديكت جستن ووسيله خواستن .

وفيه امتثال لقوله تعالى : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ ، ودلت الاحاديث على جواز التوسل بالاعمال الصالحة والذوات الفاضلة .

دارنگې تفسير روح البيان جلد ٢ صفحه ٢٤٧ دغه آيت کريمه د لاندې ليکي :

واعلم ان الاية الكريمة صرحت بالامر بابتغاء الوسيلة ولا بد منها البتة فان الوصول الى الله تعالى لا يحصل الا بالوسيلة وهي علماء الحقيقة ومشايخ الطريقة .

دارنگې رد المختار جلد ٦ صفحه ٢٩٧ ، د محترم شيخ صاحب کتابونه اکثر بيروتي دي په هغه ځاى باندې خبره کوي :

وكره قوله بحق الرسول .

هدايه کې چې راغې دې کې وايي :

وفي التتارخانية وجاء في الآثار ما دل على الجواز .

په احاديثو کې داسې روايات شته دي چې سوال بحق الغير جائز دي قوله لانه لا حق للخلق على الخالق قد يقال انه لا حق لهم وجوبا على لله تعالى .

Scanned by CamScanner

حق وجوبي نشته دي .

لكن الله سبحانه وتعالى جعل لهم حقاً من فضله .

حق فضلي يې ورکړي دي .

كان حقاً علينا نصر المؤمنين . په مونږ باندې حق دي مدد د مؤمنانو .

دمؤمنينو دادی حق يې ثابت کړي ځان لره هغه وجوبي نه دي تفضلي دي .

او يراد بالحق الحرمة والعظمة . يا دې مراد حق نه حرمت شي .

فيكون من باب الوسيلة وقد قال الله تعالى وابتغوا اليه الوسيلة .

نو حرمت ته په دې آيت کريمه کې علامه شامي ياد هغې متن څه ويلي دي حرمت باندې سوال يې داخل کړې ده وسيله کې .

وقد عد من اداب الدعاء يتوسل على ما في الحصن .

صاحب الحصن دا ذکر کړي چې ددعا د آدابو نه توسل دي .

وجاء في الحديث : اللهم اني اسئلك بحق السائلين عليك وبحق ممشاي اليک.

دې نه يې هم استدلال کړې دي .

دارنګې علامه کوثري في محق التقول في مسئلة التوسل صفحه ٢ کې وايي : د وسيلې منکرين چې دي دا په هغه ٧٢ ډلو کې ګمراه کن فرقه حشويه ده .

وهم الحشوية محجوجون بالكتاب والسنة والعمل المتوارث والمعقول .

په باب د وسيلې کې په ذواتو باندې .... حشويه فرقه چې ده محجوج دي يعنې حجت يې مقابل کې پيش کيږي .

بالقرآن وبالسنة وبالعمل المتوارث وبالمعقول اما الكتاب فمنه قوله تعالى وابتغوا اليه الوسيلة والوسيلة بعمومها تشمل التوسل بالاشخاص والتوسل بالاعمال .

چې وسله عامه شوه دواړو ته شامله شوه .

فكل متبادر من التواسل في الشرع هو هذا .

متبادر په شريعت کې د توسل نه هغه توسل بالذات دي .

Scanned by CamScanner

المبحث الثالث تحقيق الوسيلة في ضوء السنة النبوية :

حديث اول :

ترمذي شريف جلد ٢ صفحه ١٩٧ رقم الحديث ٣٧٢١ :

حدثنا محمود بن غيلان قال حدثنا عثمان بن عمر قال حدثنا شعبة عن ابي جعفر عن عمارة بن خزيمة بن ثابت عن عثمان بن حنيف ان رجلاً ضرير البصر أتى النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

په سترګو باندې يو کمزورې صحابي رحمت عالم ته راغې :

فقال ادع الله ، وې فرمايل ماته دعاء وکړه چې :

ان يعافيني ، الله تعالى ماته عافيت په نصيب کړي :

قال : ان شئت دعوتُ وان شئتَ صبرتَ فهو خير لك .

که دې خوښه وي دعاء کوم او که دې خوښه وي صبر وکړه دا تاته ډيره غوره ده ، صحابي عرض کوي :

قال فادعه ، دعاء راته وکړه :

قال فأمره ، دې ځای ته ګوري .

دا کوم حديث چې جاري دې ښه سوچ په کې وکړي دوي ابن تيميه پسې ذهاب کړي تول منکرين دلته چې راشي وايي چې دا خو توسل فعلي دي نه قولي وايي دا راغلې نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ ته چې ما ته دعاء وکړه دا خو جائز دي د يو شخص صالح نه دعاء غوښتل دا خبره مونږ نه منو چې صالح خالق ته پيش کوي او دعاء ته په خپله کوي دا نه منو توسل اسمي قولي نه منو .

نو اوس تاسو د حديث الفاظو ته ګوري نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ ده ته دعاء نه ده کړي بلکې د دعاء د الفاظو طريقه يې ورښودلې ده هغه خو راغې دعاء يې وغوښتله .

په حديثو کې دا نشته چې نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ دعاء ورته وکړه بلکې دعائې ورو ښوده چې دعاء يې ورو ښوده نو اوس دعاء هغه په خپله کړې ده او په هغې کې يې نبي اکرم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ باري تعالى ته پيش کړي دي ، دغه توسل قولي دي کنه .

Scanned by CamScanner

خو دا اعتراض ددوي بې ځایه ده چې دا خو راغلې دي دعاء یې غوښتې ده او دا خو جائزه ده نه راغلې دعاء یې غوښتې ده خو رحمت عالم دعاء ورته کړې نه ده بلکې د دعاء الفاظ یې ورته ښودلې دي .

فامره لفظ راغلې چې امر یې ورته وکړ : ان یتوضأ فیحسن وضوءه ویدعوا بهذا الدعاء نو دعاء صحابي وکړه .

دوي تول رسائلو کې دلته ضد او عناد کوي چونکې دا حدیث صحیح دي دوي پرې جرحه نه شي کولې د توسل په باب کې د جرحې نه پاک روایت هغه دادی نو دوي دلته نورې لارې ورته ګوري بهانې ګوري داسې نه کوي چې دا خپله هوا د حدیث تابع کړي مونږ پورې خندا کوي وایي تاسو حدیث ته بهاني ګوري او حدیث ته خو دوي بهانې ګوري .

مونږ خو د یو فقیه قول راشي هغه په هغې کې څه محمل لټولې وي هغه محمل صحیح وي مونږ یې راواخلو ... د حدیث لپاره خپل محمل ولټوو رد وو خو یې نه چې د حدیث نه جوابونه کوو .

زمونږ حنفي فقه په احادیثو ردونه ، نه کوي چې دا حدیث ضعیف دي دا داسې دي او هسې دي دا تول له فقه زمونږ وګورئ نا هغه روایت ته یو ښکلي محمل مونږ لټوو او خپل ځان لپاره یې دلیل پیش کوو نو دوي ځان ته اهل حدیث وایي په کار داده چې حدیث پیش کیدې او صحیح وي د سند په لحاظ تسلیمي یې هم کولې کنه دا خپله هوا یې پریخودلې او دا خپله هوا یې تابع ګرځولې .

لما جئت به چې رسول الله ﷺ پرې راتلل کړي دي نو دوي وایي چې نه شیخ صاحب ویلې چې جائزه نه ده څنګه یې پریږدو دا اوس پریښودې شي د شیخ خبره به پریږدي او حدیث به را اخلي دا خو ډیره ګرانه خبره ده .

نادرشاه مولوي صاحب الله پاک دې قبر دده د جنت د باغیچو نه یوه باغیچه کړي بهترین انسان وه هغه به خندل وایي یو اشاعتي پنجپیري وه غویان یې څرول وایي چې کمرته دا غوائي ورسیده غورځیده نو دلکې نه یې ونیو غوائي لاندې خطا شو دې هم ځان سره خطا کړچا ورته وویل خوشي کړې به دې وه کنه غوائي دې څه کوه ځان دې پرې خوږ کړ .

وايي مونږ ته شیخ صاحب ویلې چې یو شي مو ونیوه ټینګ مو کړ بیا یې مه پریږدی نو

Scanned by CamScanner

دې پنجپيري د غوائي لکي ټينګه کړې وه نو اوس دوي هم چې يو شي ټينګ کړي بيا يې نه پرېږدي په آيتونو کې هم تاويل د ځان نه کوي بهاني لټوي څو مره اعتراضات چې دوي کړي هغه ما تاسو ته ذکر کړه اخوا دوي نور څه اعتراضات نه لري او کاشکې په معارضه کې دوي نصوص لرلې يا هم يوه خبره وه يو آيت يې لرلې يو حديث يې لرلې په توسل کې چې څومره دلائل تاسو وګورئ پيدا به يې نه کړي دوي سره نصوص نشته .

﴿مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللهِ زُلْفَى﴾ .

دا آيت پيش کوي نو د نعبد ، نتوسل څومره فرق دي عبادت وسيلې ته وايي هغوي خو عبادت د بتانو کوه دې لپاره چې مونږ په منزلت کې نزدې کړي خالق لره نو دلته دا غلط تاويل به درته کوي چې ګورئ دا دعاء قولي نه ده فعلي ده او دا نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ نه دعاء غوښتل شوې ده هغه کړې ده هغه نه ده کړې هغه الفاظ د دعاء بنودلې ګوره حديث ته :

ويدعو بهذا الدعاء . امر يې ورته وکړ چې دا دا دعاء وکړي دعاء داده :

اللهم اني اسئلك ، يا الله زه سوال کوم له تا نه .

واتوجه اليك بنبيك ، مخامخ کوم تا ته نبي ستا .

محمد نبي الرحمة اني توجهت بك الى ربي .

محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ چې نبي د رحمت دې يا رسول الله تا خپل رب ته مخامخ کوم.

في حاجتي هذه . زما په حاجت د غه کې .

لتقضى لي ، چې ته پوره کړي ما لره حاجت زما .

اللهم فشفعه فيّ ، يا الله د ده شفاعت زما باره کې قبول کړي .

هذا حديث حسن صحيح غريب .

إيرادات :

منکرين د توسل په دغه روايت کې په خپلو کې په جګړه دي څه متعصبين پيدا شول چې هغوي دې حديث ته ضعيف وويل تصحيح د امام ترمذي يې رد کړه قبوله يې نه کړه هغوي دليل دا پيش کوي چې دې په سند کې ابو جعفر راغلې دي لکه سند مخکې تير شوې

Scanned by CamScanner

دي نو ابو جعفر جعفران دوه دي يو ابو جعفر الرازي دي دويم ابـو جعفر الخطمي المديني، ابو جعفر الخطمي المديني ثقة بالاتفاق ، ابـو جعفر الرازي ثقة سيء الحفظ ده باندې دا يوه جرحه وه چې دې سيء الحفظ وو كان صدوقاً يسيء الحفظ ، نو اوس دې سند كې كوم يو جعفر دي .

دا لانجه راغله نسخې د ترمذي دري (۳) راغلې دنيا كې معروفې يوه نسخه چې هغې ته نسخې د بولاق وايي په هغې كې الفاظ دادي : وابوجعفر هو الخطمي ، بس اعتراض دفعه شو چې دا كني ابو جعفر رازي دي صدوقاً يسيء الحفظ نه دا ابو جعفر خطمي دي جرحه ختمه شوه .

دوه نسخې نورې دي په يوه نسخه كې راځي : ابوجعفر غير الخطمي ، په بله نسخه كې راځي : ابو جعفر ليس بالخطمي ، دلته مونږ سره په پاكستان كې چې ده دې كې دادې من حديث ابوجعفر وهو غير الخطمي ، دا نسخه غلطه ده صحيح نه ده ، دا ابو جعفر خطمي دي ، رازي نه دي چې غير خطمي دې كړو نو رازي دې ترې جوړ كړ كنه الصدوق يسيء الحفظ دي نو بيا امام ترمذي ورته ولې صحيح وويل دې يسيء الحفظ حديث ته خو حسن وويل كيږي په قول د ترمذي خو صحيح خو نه ويل كيږي ورته .

اوس څه دلائل دې پر دې چې نسخه د بولاق صحيح ده نسخې خو درې راغلې دي غير الخطمي ليس بالخطمي هو الخطمي ، بولاق نسخه كې هو الخطمي دي هغه راجحه ده ، دا علامه كوثري وړو كې سړي نه دي او ډيره مينه ورسره كوي ځكه د حنفيت او د اهل سنت انتهائي زيات خدمت دې سړي كړې دي او دې په ډيره غټه رتبه هم پاتې شوې دي د جامع اظهر شيخ الحديث وه ، د جامع اظهر د ماهانه مجلې مدير وه ، او بله لويه عهده يې دا وه چې په ۵۲ اسلامي ملكونو كې د هر اسلامي ملك نه ۱۲ علماء چې دا څه د پاسه ۵۰۰ علماء كيږي د تمامي دنيا علماء مشائخ به تركيا كې جمع كيدل مياشت كې يو ځل هغې ته يې مشيخة الاسلام وويلې .

ددې مشيخة الاسلام صدر چې دي علامه كوثري وه په خلافت عثماني كې نو دده په

Scanned by CamScanner

القابو کې کتابونو کې دا راغي چې دده کتاب راشي محمد زاهد الکوثري وکیل مشیخة الاسلام بدار الخلافة العثمانية نو چې یو څوک د ټولې دنیا تقریباً څه د پاسه ۵۰۰ علماو صدرپاتې کيږي دا خو به څوک وه کنه نو ډير لوي سړې وو.

اوس دا خبره چې دا ابو جعفر خطمي مديني دي ثقة بالاتفاق دي رازي نه دي دې لپاره مونږ د نورو کتب الحديث نه اخذ کوو دغه حديث چې تاسو ته مخکې تیر شو:

اول تائید: امام احمد په مسند خپل کې ذکر کړي جلد ۴ صفحه ۱۳۸ باندې دده سند او الفاظو ته ګوري:

حدثنا روح قال حدثنا شعبة عن ابي جعفر المديني قال سمعت عمارة.

نو امام احمد د ابي جعفر سره المديني قيد لګوي نو رازي نه شو خطمي شو خطمي چې دې مديني دي او جرحه په رازي دي نه په خطمي باندې.

دویم تائید: مونږ د حاکم مستدرک نه پیش کوو جلد ۳ صفحه ۲۰۲:

حدثنا ابو العباس محمد بن يعقوب قال حدثنا عباس بن محمد الدوري قال حدثنا عثمان ابن عمر قال حدثنا شعبة عن ابي جعفر المديني قال سمعت عمارة.

په حديث نمبر ۱۸۸۵ مستدرک بیا لیکي:

عن ابي جعفر المدني وهو الخطمي.

دریم تائید: دارنګې امام طبراني معجم الصغير جلد ۱ صفحه ۳۰۶ کې د حديث سند چې بیانوي خبره یې خلاصه کړې ده څه وايي:

حدثنا طاهر بن عيسى بن قيرس المقري المصري التميمي قال حدثنا اصبغ بن الفرج حدثنا عبدالله بن وهب عن شبيب بن سعيد المكي عن روح بن القاسم عن ابي جعفر الخطمي المديني.

ګوره دده خطمي هم کړ او مديني یې هم کړ نو ابو جعفر نه ابو جعفر خطمي مراد دي.

څلورم تائید: دارنګې طبراني معجم الکبير جلد ۹ صفحه ۳۰:

Scanned by CamScanner

حدثنا طاهر بن عیسی بن قیرس المقري المصري التميمي قال حدثنا اصبغ بن الفرج حدثنا ابن وهب عن شبيب بن سعيد المكي عن روح بن القاسم عن ابي جعفر الخطمي المدني عن ابي امامة بن سهل بن حنيف عن عمه عثمان بن حنيف .

نو هلته يې هم خطمي مديني کړ .

پنځم تائيد : دارنګې امام بيهقي په دلائل النبوة جلد ٦ صفحه ٣٥٢ کې سند وايي :

اخبرنا ابو عبدالله الحافظ قال حدثنا ابو العباس محمد بن يعقوب قال حدثنا عباس بن محمد الدوري وانبأنا ابوبكر واحمد بن حسن القاضي قال حدثنا ابو علي حامد بن محمد الهروي قال حدثنا محمد بن يونس قالا حدثنا عثمان بن عمر قال حدثنا شعبة عن ابي جعفر الخطمي نو امام بيهقي هم خطمي کړ امام طبراني په معجم کبير او صغير کې ابو جعفر خطمي کړ او امام احمد په مسند کې او امام حاکم په مستدرک کې ابو جعفر خطمي المديني کړ .

نو دا ټول په دې خبره دلالت کوي چې مراد ابو جعفر نه جعفر خطمي مدني ده نه رازي .

شپږم تائيد : شرح د ترمذي :

بانه ابو جعفر الخطمي كما في نسخة البولاق .

د ترمذي نسخه د بولاق هم پرې ګواه دي .

مونږ سره نشته خو علامه کوثري محق التقول کې ويلې دي نو هغه سره به ضرور دا نسخه وه چې نسخه د بولاق د ترمذي کې يې هم دا قيد لږولې ده چې :

بانه ابو جعفر الخطمي .

هغه نسخه راجحه شوه چې هغې کې راغلي .

ابو جعفر هو الخطمي غير الخطمي ليس بالخطمي نه .

اوم تائيد : دلته په اکثرو سندونو کې شاګرد د ابو جعفر شعبه دي او د شعبه چې څومره روايات دي محدثينو کتلي د خپل شيخ ابو جعفر نه چې پيش کوي .

Scanned by CamScanner

عن عمارة د خطمي نه پيش کوي نه د رازي نه .

ان مشائخ الشعبة الرازي والخطمي كلاهما لكن ابو جعفر عن عمارة بين الشيوخ الشعبة هو الخطمي دون الرازي .

شعبه خو د رازي هم شاګرد دي او د خطمي هم شاګرد دي خو شعبه عن ابي جعفر عن عماره راغلي دي نو شيوخ د شعبه په ابو جعفرينو کې عن عماره هغه مديني ځاي نه راځي .

كما يظهر من كتب رجال المعروف ولا يخفى ذلك على من له ممارسة في كتب الرجال والتراجم .

دليل څه دي .

لان اباجعفر الرازي لا لقاءه لعماره . ابو جعفر رازي د عماره سره لقاء نه لري .

او په مسند احمد کې سند داسې ده :

عن ابي جعفر المديني قال سمعت عماره .

نو چې هر کله لقاء نشته نو بيا خو انقطاع راغله نو حديث ته څنګه حسن او صحيح وايي نو چې رازي دي کړ او رازي د عماره سره لقاء نه لري نو چې لقاء رانه غله په عنعنه کې سقوط راغې ځکه چې لقاء نشته روايت څنګه کوي .

او په مسند احمد کې بيا وايي : سمعت عماره ، چې لقاء نشته ، سمعت څنګه وايي نو لقاء د ابو جعفر المديني خطمي له عماره سره شته او د رازي سره نشته دي .

نو دا اوه (۷) دليله دد ې خبرې شو چې دا خطمي مديني دي رازي نه دي ځکه وفات د عماره په سنه ۱۰۵ کې وفات شوې ده او وفات د ابو جعفر رازي په سنه ۱٦۰ کيده او رحلت د ابي جعفر رازي حجاز ته وروسته له وفات د عماره تقريباً نهه (۹) کاله شوې وه .

ابي جعفر رازي چې د عماره علاقې ته ورځي نو د هغه د وفات نهه (۹) کاله شوې دي .

مع ان ابا جعفر صرح بالسماع كما في رواية امام احمد ورواية الحاكم و طبراني وشرط السماع لقاء فعلم من ذلك السهو لنسختي الترمذي حيث ذكر فيها غير الخطمي وليس بالخطمي بل النسخة الصحيحة ابو جعفر هو الخطمي .

Scanned by CamScanner

اتم تائید : امامانو تصریح کړې ده په تصحیح ددې سند سره څو مره امامان چې دا حدیث ذکر کوي تصحیح کوي که دا ابو جعفر رازي وي نو هغه خو سيء الحفظ ده حدیث یې صحیح نه ده نو بیا صحیح ورته څنګه وایي دا مؤید ددې ده چې دا ابو جعفر رازي نه ده بلکې ابو جعفر الخطمي مدني ده. ګوره امام ترمذي وایي :

حديث حسن صحيح غريب.

او حسن صحیح غریب یې څنګه سره یو ځای کړل له وجهې د انفراد د عثمان ابن عمر عن شعبه نه او انفراد د ابي جعفر عن عماره صار الحديث غريباً، دوه ځایه تفرد راغې.

وكم من حديث صحيحة لاجل انفراد الراوي تصير غريب كحديث انما الاعمال بالنيات.

صحيح دي په اتفاق ليكن غريب.

ولايخفى ذلك على من طالع الترمذي اقلاً ولوجه...

تعدد الطرق بعد ابي جعفر وعثمان ابن عمر صار الحديث حسناً ولوجه التفات كمال الروات في هذا السند صار الحديث صحيحاً.

روات هر یو یې په صفاتو د کمال د راوي چې خمسه دي متصف دي نو صحیح شو.

لذا قال ترمذي هذا حديث حسن صحيح غريب.

دارنګې امام حاکم چې حدیث ذکر کړي نو وایي :

قال حاكم هذا حديث صحيح على شرط البخاري ومسلم ووافقه الذهبي في ذيليه في تلخيصه.

تلخیص کې ذهبي هم بیرته غلې پاتې شوې چې حاکم ورته صحیح ویلې نو صحیح دي دارنګې صحیح ابن خزیمه دا حدیث ذکر کړي في صحیحه او ده شرط لږولې په مقدمه کې ځان باندې چې زه به ضعیف حدیث نه راوړم.

ابن ماجه دا حدیث ذکر کوي وایي :

قال ابواسحاق حديث صحيح.

Scanned by CamScanner

نو دا محدثين يې چې تصحيح کوي نو دا دليل ددې دي چې مراد ابو جعفر مدني دي رازي نه دي .

او ددوي کتابونه څه وايي :

واقر الباني في کتاب التوسل صفحه ۷۰ بعد ذکر اعتراض صاحب تطهير الجنان قلت قائل الباني: لکن مدفوع ثم قال والاسناد جيد لا شبهة فيه .

د خپل يو وهابي حواله يې پيش کړې ده صاحب د تطهير الجنان وايي دې سند ته ضعيف ويلې دي الباني وايي لکن مدفوع دا اعتراض يې دفعه دي .

ثم قال والاسناد جيد لا شبهة فيه . کذا اقر البشاوري في فتاوى الدين الخالص جلد ۱ صفحه ۱۲۵: قال الشيخ اسناده صحيح .

مراد يې د شيخ نه الباني دي .

ومن ضعفه من المتاخرين فلم يصب .

نو مخکې ما ويلې وه چې بعضې متعصبينو دې سند ته ضعيف ويلې دي نو دا اول اعتراض وه .

دويم اعتراض :

دې کې ټول منکرين د ابن تيميه تقليد کوي چې دا توسل فعلي دي قولي نه دي مخکې ما جواب وکړ چې :

فأمره أن يتوضأ فيحسن وضوءه ويَدْعُوَ بهذا الدعاء .

نو هغه خپله دليل ددې ده چې دعاء خپله صحابي کړې ده او فقط رحمت عالم تعليم د الفاظو د دعاء ورکړ چې دعاء د صحابي نه ثابته شوه .

او روايت د حاکم په دې دال دي چې دا په مجلس د نبي عليه السلام کې نه ده شوې بلکې دا بهر ته وتلې ده ځکه عثمان بن حنيف فرمايي :

ما طال بنا الحديث . مونږ لا خبره نه وه اوږده کړې چې هغه سړي را دننه شو .

وقد ابصره . او سترګې يې جوړې وې .

Scanned by CamScanner

يا ما به ضر قط: په سترګو يې ضرر نه وه.

نو هغه ددې دليل دي چې د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ محضر کې يې هم نه ده کړې ځکه مسجد نبوي کې چا اودس نه کولو هغه وخت سره دا ته يې ويلې اودس وکړه هغه تلې بهر ته اودس يې کړې دوه رکعته لمونځ يې کړي بيا يې دعاء کړې ده بيا را دننه شوې نو د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ نه په غياب کې شوې ده.

دريم اعتراض:

بعضې کسان دا وايي چې شاه انور شاه کشميري رَحِمَهُ اللهُ په فيض الباري شرح د بخاري کې دا ويلي دي چې:

بأن هذا التوسل هو توسل الفعلي لا القولي.

او د ابن تيميه قول فيض الباري کې شته دي نو زه به صرف دومره ووايمه چې آيا دا به څه الزامي حجت پر مونږ جوړېږي چې هغه داسې وويل يا ابن تيميه ؤ ويلي يا فلاني ؤ ويلي دا خو څه الزامي حجت نه دي بس بيا هم شاه انور شاه صاحب نه زه انتهائي زيات متأثر يمه د هغه د علم نه د هغه د اهل زيغ د مقابلو نه چې ډير خدمت يې کړي نو مونږ جرأت درد نه کوو په هغه باندې بلکې دومره وايو چې دده په فيض الباري کې تدافع ده دا کومه خبره يې چې کړې ده چې دا توسل فعلي دي نه قولي دا يې په دويم جلد کې کړې ده.

بيا څلورم جلد صفحه ٦٨ پاکستاني چاپ مطالعه کړي بيرته په دغه ځای خپله رد کوي وايي:

بأن التوسل في حديث ضرير البصر توسل قولي. توسل په حديث د ضرير بصر کې توسل قولي دي.

وعند الترمذي ان النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ علم اعرابيا هذه الكلمات وكان اعمى اللهم اني اسئلك واتوجه اليك بنبيك محمد نبي الرحمة اني توجهت بك الى ربي في حاجتي هذه لتقضي لي اللهم فشفعه في.

اوس شاه انور شاه صاحب وايي:

Scanned by CamScanner

فثبت منه التوسل القولي ايضاً وحينئذ انكار الحافظ ابن تيمية تطاؤل .

داد شاه صاحب خبره ده چې هر کله د ضرير البصر د حديث نه توسل قولي ثابت شو اوس د حافظ ابن تيميهؒ د وسيلې انکار زبان درازي ده نو په دغه صفحه د فيض الباري کې په ابن تيميه هم رد شوې دي .

فيض القدير جلد ۲ صفحه ۱۷۰ بيروتي چاپ بعضو کې صفحه ۱۳۴ ده ، همدغه حديث ذکر کوي :

اللهم إني اسئلك واتوجه اليك بنبيك محمد ﷺ .

دې باندې خبره کوي وروسته وايي :

قال السبكي ويحسن التوسل والاستعانة والتشفع بالنبي الى ربه .

وسيله استعانت تشفع په نبي عليه السلام رب کريم خپل ته جائز دي او ښه کار دي .

ولم ينكر ذلك احدٌ من السلف ولا من الخلف حتى جاء ابن تيمية فأنكر .

په سلفو او خلفو کې چا ددې نه انکار نه دي کړې تر دې چې ابن تيميه راغې ابن تيميه ددې نه .

ذلك وعدل عن الصراط المستقيم وابتدع ما لم يقله هو عالم قبله وصار بين أهل الاسلام مثله .

انکار وکړ او د صراط مستقيم نه يې عدول وکړ بدعتي شو يو نوي قول يې راپيدا کړ چې ابن تيميه نه د خلکو او مسلمانانو په مينځ کې يوه بده نمونه جوړه شوه .

همدغه حديث نه علامه مناوي شارح د جامع الصغير په فيض القدير کې توسل ثابتوي او د فقهاو عبارات نقلوي .

دارنګې شرحه د ابن ماجه جلد ۱ صفحه ۹۹ د شيخ عبد الغني فخر الحسن دهلوي رحمه الله شرحه ده همدغه حديث ذکر کوي وايي :

والحديث يدل على جواز التوسل والاستشفاع بذاته المكرم .

دارنګې تحفة الاحوذي جلد ۱۰ صفحه ۲۵ :

Scanned by CamScanner

والحديث يدل على جواز التوسل والاستشفاع بذاته المكرم .

بيا وروسته وايي :

قال الشوكاني في تحفة الذاكرين وفي الحديث دليل على جواز التوسل برسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الى الله عزوجل مع اعتقاد ان الفاعل هو الله سبحانه .

دارنګې علامه دمشقي يو كتاب ليكلي دي داد ابن تيميه هم عصر ده :

دفع شبه من شبّه وتمرد ونسب ذلك الى السيد الجليل الإمام أحمد .

دا كتاب چې ډير سخت اوږد نوم يې ده په دې كې يې ليكلي دي چې ابن تيميه بهوغيره بعضې چې د تجسيم عقيده خوروله نو دا بهيې امام احمد ته منسوبوله چې داد هغه مذهب دي نو ده پرې رد وكوه په دغه كتاب كې مسئله د وسيلې ذكر كوي او بيا حديث راوړي :

فيها الدلالة على ان التوسل بالنبي عَلَيْهِ السَّلَامُ في الحاجات بعد وفاته كالتوسل به في حال حياته وهذا وامثاله يرد على هؤلاء المبتدعة الذين نبغوا في زماننا ومنعوا التوسل برسول الله .

او ده په زمانه كې څوك پيدا شوي وه ابن تيميه او ابن قيم دا خلك وه ځكه دې هم عصر دي ددوي .

دارنګې علامه كوثري محق التقول صفحه ۳ كې وايي :

اما السنة . هر څې حديث په دليل كې پيش كوم .

فمنها حديث عثمان بن حنيف وفيه التوسل بالشخص اى بالذات وصرفه عن ظاهره تحريف الكلم عن مواضعه.

كرځول ددې دې طرف ته چې ذات نه دې مراد هغه دعاء كړې ده قولي نه ده فعلي ده وايي دا تحريف د كلمو ده د مواضع خپلو نه .

دا اول نمبر حديث وه .

دويم نمبر حديث : معجم الكبير د طبراني جلد ۹ صفحه ۱۷ :

عن ابي امامة بن سهل بن حليف عن عمه عثمان بن حليف ان رجلا كان يختلف الى عثمان

Scanned by CamScanner

بن عفان رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ في حاجة له .

عثمان رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ته به يو شخص راتللو څه حاجت يې وه .

فكان عثمان رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ لا يلتفت اليه ولا ينظر في حاجته فلقي ابن حنيف .

د عثمان بن حنيف سره دغه حاجت والا ميلاو شو .

فشكى ذلك اليه . شكايت يې وکړ .

فقال له عثمان بن حنيف ائت الميضأة فتوضأ ثم ائت المسجد فصل فيه ركعتين ثم قل اللهم اني اسئلك واتوجه اليك بنبينا محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نبي الرحمة يا محمد اني اتوجه بك الى ربي عزوجل فتقضي لي حاجتي وتذكر حاجتك وړُخ حتى اروح معك .

بيا راځه زه به درسره عثمان صاحب ته لاړ شم حاجت به دې پوره کړي .

فانطلق الرجل ، هغه سړي لاړ .

فصنع ما قال له ثم اتى باب عثمان بن عفان فجاء البواب حتى اخذ بيده فادخله على عثمان بن عفان رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فاجلسه معه على الطنفسة حنيفاً فقال حاجتك فذكر حاجته وقضاها له ثم قال له ماذكرت حاجتك حتى كان الساعة وقال ماكانت لك من حاجة فأذكرها ثم ان الرجل خرج من عنده فلقي عثمان بن حنيف فقال له جزاك الله خيراً ماكان ينظر في حاجتي ولا يلتفت الي حتى كلمته فيّ.

مخکې له دې نه ، حتى كلمته فيّ ، تر څو چې تا زما سفارش وکړ .

دده دا ګمان دي چې ګنې زما سفارش عثمان بن حنيف کړې ده .

فقال عثمان بن حنيف والله ماكلمته . ما ستا نوم هم ورته نه دي اخيستې ما خبرې نه دي کړي .

ولكني شهدت رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ واتاه ضرير فشكا اليه ذهاب بصره فقال له النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فتصبر فقال يا رسول الله انه ليس لي قائد وقد شق علي فقال له النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

Scanned by CamScanner

ائت الميضات فتوضأ ثم صل ركعتين ثم ادع بهذا الدعوات قال عثمان بن حنيف فوالله ماتفرقنا وطال بنا الحديث حتى دخل علينا الرجل كانه لم يكن به قال ابن حنيف ضر قط .

نو ددوي دا اعتراض چې دا خو هغه زمانه کې شوې وه هغه حيات وه دا راوي د حديث د ترمذي عثمان بن حنيف دي دغه الفاظ د دعا چې توسل قولي په کې ده مختص يې نه کړتر زماني د حيات د نبي عَلَيْهِ السَّلَام پورې او د هغې زمانې بعد يې هم صحابو ته تعليم ورکړ چې دا الفاظ استعمال کړه مشکل به دې پوره شي او په دې کې د ابن تيميه او الباني هغه اعتراض هم دفعه شو چې هغوي وايي دا توسل فعلي دي .

إيرادات :

دوي څه اعتراضات لري زمونږ په دې سند او سند د مخکني حديث دادی :

حدثنا طاهر بن عيسى بن قيرس المقري المصري التميمي حدثنا اصبغ بن الفرج قال حدثنا عبدالله بن وهب عن شبيب بن سعيد المكي .

اعتراض دا کوي :

ان في سنده شبيب بن سعيد وهو ضعيف .

په ده باندې جرحه کوي جواب دادی که تعصب کوي نو دیو امام متقن ثقه بلکه اوثق په حق کې چې جارحينو کې يو سړي قول وکړي د ضعف نو ما الحمد لله اسماء الرجال کې ډيره مطالعه کړې ده داسې روات نشته چې چا په هغه څه نا څه جرحه نه وي کړې ه‌ې کې به تعصب نه کيږي دې کې به د اکثرينو قول ته به کتلې شي چې اکثر جارحين دده باره کې څه وايي د امام ابو حنيفه رَحِمَهُ الله په حق کې ۷ جارحينو په حديثو کې د ضعف قول کړي دي او په دې ۷ جارحينو کې اکثر شيعه ګان دي نو دا خو هغه سره وران دي خامخا به پرې جرحه کوي. بيا ۱۴ جارحين يې توثيق بيانوي نو چې د ۱۴ جارحينو قول پسې نه ځي او د ۷ جارحينو چې اکثر يې شيعه ګان دي قول پسې ځي امام شافعي رَحِمَهُ الله څومره عمده دي په احاديثو کې ليکن امام نسائي جارح چې کوم دي هغه ده ته ضعيف ويلي داسې که د يو يو کس جرحې پسې مونږ لاړ شو نو بيا به دا امامان هم خلاص نه شي دا به هم بيا مجروح شي. دا خپله امام نسائي چې کتاب يې مقبول دي په عرب او عجم کې په ده باندې جرحه د

Scanned by CamScanner

تشيع شته دي چې دا شيعه وه کتب چې وګوري جرحه د تشيع پرې شته خو افتراء ده چا چې کړې ده بې ځايه ده ځکه فقط ده د حسنينو او د فاطمې بي بي او د حضرت علي صاحب په مدحه کې مستقل کتاب ليکلي دا سبب د جرحې د تشيع شو په ده چې ته ځنګه ددې خلکو صفت کوي او د معاويه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ نه کوي.

نو خلکو په ده دا جرحه وکړه نو جرحه بې ځايه ده ته به تحقيق کوي که ديو کس قول پسې څوک لاړ شي نو بيا به امام نسائي هم شيعه شي اوس ائمه ددې فن چې کوم معروف دي ابوزرعة الرازي دي داد ابوحاتم رازي پلار دي ابوزرعه په محدثينو کې هغه انسان دي چې حافظ د جميع الاحاديث دي داد ټولو احاديثو حافظ وه څومره روايات چې دي ابوزرعه يې حافظ وه چې چا به حديث زده کړو او سم به پرې پوه نه وه نو چې حديث به يې صحت ته رسوه رابه غي ابوذرعه ته ده به ورته تکرار کړ دده د نظر نه به يې ويست که ده به يې تائيد وکړ نو حديث به يې مقبول وه ځکه داد کل احاديثو حافظ وه.

ابوذرعه علي ابن مديني ابن حبان ابو حاتم رازي امام نسائي دا عمده ائمه د شبيب بن سعيد توثيق بيانوي په مختلفو الفاظو باندې.

الجرح والتعديل جلد ۴ صفحه ۳۵۹ دا ذکر کوي:

شبيب بن سعيد ابوسعيد التميمي والد احمد بن شبيب بن سعيد البصري روى عن روح ابن قاسم ويونس بن يزيد ومحمد بن عمرو وروى عنه عبدالله بن وهب وابنه احمد بن شبيب بن سعيد سمعت ابي يقول ذلک.

وايي: وسالته عنه، ماد ابو زرعه نه تپوس وکړ دده باره کې:

فقال کان عنده کتب يونس بن يزيد وهو صالح الحديث لا بأس به.

دارنګې عبدالرحمن صاحب وايي:

سمعت ابا زرعه يقول شبيب بن سعيد لا بأس به.

دارنګې ابن حبان کتاب الثقات جلد ۸ صفحه ۳۱۰ کې ليکلي دي دا ټول ثقه ذکر کوي او دده نوم يې هم ذکر کړې دي.

دارنګې امام ذهبي ميزان الاعتدال في نقض الرجال جلد ۲ صفحه ۲۶۲:

Scanned by CamScanner

شبيب بن سعيد الحبطي البصري صدوق يغرب قال ابن مديني شبيب بن سعيد ثقة.

دارنګې ذهبي په الکاشف جلد ۱ صفحه ۴۷۹ کې ذکر کوي:

شبيب بن سعيد صدوق قال ابن مديني.

دارنګې الکامل في ضعفاء الرجال جلد ۴ صفحه ۳۰:

قال ابن مديني شبيب ابن سعيد ثقة.

دارنګې تهذيب الکمال دمذي جلد ۱۲ صفحه ۳۶۱ دي ده باره کې ليکي:

قال علي ابن مديني ثقة کان من اصحاب يونس بن يزيد کان يختلف في تجارة الى مصر وکتابه کتاب صحيح وقد کتبتها عن ابنه احمد وقال ابوزرعة لا بأس به.

وقال ابوحاتم وکان عنده کتب يونس بن يزيد وهو صالح الحديث لا بأس به وقال ابن سعيد ليس به بأس وذکر ابن حبان في کتاب الثقات ورواله البخاري وابوداؤد في الناسخ والمنسوخ والنسائي.

دوي ترې اخذ کړې ده دا اولين اعتراض وه شبيب بن سعيد باندې چې دا ضعيف دي مونږ ترې نه جوابونه وکړل چې جرحه يې ځايه ده.

دويم اعتراض الباني کړې په توسل کې: په کتاب التوسل کې يې ويلي:

يمکن ان يکون من خصوصياته عليه السلام.

وايي دا ممکنه ده چې دا دې د رسول الله صلى الله عليه وسلم خصوصيت وي هغه دي دا تعليم ورکړې وي بل چا ته دي دا جائز نه وي.

ويکون مختص بذلك الرجل ضرير البصر فلا يعم لعامة الناس.

ددې نه جواب شوې ده چې دا عامة الناس ته جائز نه وايي نو راوي د حديث عثمان بن حنيف زمانه د عثمان ذي النورين رضي الله عنه کې دي بل صحابي ته ولې تعليم ورکوي دا اعتراض الباني کړې ده او روايت د عثمان بن حنيف پرې رد کوي چې ده ولې بل صحابي ته تعليم ورکوه خو دده په نزد تخصيص نه وه تر زمانې د نبي عليه السلام پورې يا تر دغې ضرير

Scanned by CamScanner

البصرپورې.

بل د تخصيص دا دعوی ددوي باطله ده ابوبكر بن أبي خيثمه په تاريخ كې هم دا حديث ذكر كړې ده او آخري يې دادی:

وان كانت حاجتاً فافعل مثل ذلك.

كه څه ضرورت دې وه نو داسې كار بيا كوه هغه الفاظ چې ابوبكر بن خيثمه په تاريخ كې زيات كړې دي دليل د تعميم دي چې دا تر ضرير البصرپورې خاص نه وه هرچا ته چې مشكل پيښ شي دا الفاظ دې ووايي.

دريم دليل:

مصنف ابن ابي شيبه جلد ۷ صفحه ۱۴۸۲ او بيروتي چاپ جلد ٦ صفحه ۳۵٦:

حدثنا ابومعاوية عن الاعمش عن ابي صالح عن مالك الدار قال وكان خازن عمر على الطعام قال اصاب الناس قحط في زمن عمر.

داد عمر فاروق رضي الله عنه په دورِ خلافت كې د خزانې وزير وه په زمانه د حضرت عمر رضي الله عنه قحط خلكو ته ورسيده.

فجاء رجل الى قبر النبي صلى الله عليه وسلم فقال يا رسول الله صلى الله عليه وسلم استسق لأمتك فانهم قد هلكوا.

راغې يو سړي قبر د نبي عليه السلام ته وي ويل يا رسول الله باران وغواړه د خپل امت لپاره دوي هلاک شو.

فاتى الرجل في المنام فقيل له ائت عمر فاقرئه السلام.

راغې نبي عليه السلام ده ته په خوب كې ورته وي ويل ورشه عمر رضي الله عنه ته سلام ووايه.

واخبره انكم مستقيمون، اى مستسقون.

يعني په تاسو به باران كيږي او دغه باران مؤرخينو ليكلې چې بيا وشو.

اوس دلته د مشكل په وخت كې د نبي اكرم صلى الله عليه وسلم روضې ته تلل او د هغه نه استشفاع د دنيا د مشكل د پاره ثابتيږي چې دا جائز ده.

Scanned by CamScanner

إيرادات :

ابن تيميه او ابن قيم وغيره ټولو دا اعتراض کړي ده چې په سند ددې روايت کې مالک الدارده وکان مجهول الحال او داسې نه ده او نه مجهول العدالة ده يو سړي چې دأمير المؤمنين عمر فاروق رضي الله عنه په زمانه کې وزير خزانه وي هغه به څنګه عادل نه وي عدالت د عمر فاروق څومره معروف دي .

او مصنف ابن ابي شيبه ذې وايي :

كان خازن الطعام . دا په طعام مقرر وه .

نوم څه شي دي .

اسم مالك عيسى بن عبدالله بن مالك الدار بن عياض العمري مولاهم قيل عبدالله بن عيسى وهو وهم .

د طبقې ثالثې نه دي .

رواله ابوداؤد ونسائي في عمل يوم والليلة وابن ماجة .

رتبه يې په نزد د ابن حجر عسقلاني مقبوله ده وعند الذهبي ثقة .

الاصابة في معرفة الصحابة جلد ۳ صفحه ۴۶۱ د مالك الدار حالات ذکر کوي دا حديث هم ورکې ذکر کوي :

وذكر ابن سعد في الطبقة الاولى من التابعين في اهل المدينة روى عن ابي بكر وعمر .

د حضرت ابوبکر او حضرت عمر رضي الله عنه نه روايت د حديث لري .

وكان معروفاً . او دا معروف انسان وه .

نو ددوي دا اعتراض چې مجهول دي بې ځايه دي .

دارنګې طبقات الكبرى د ابن سعد جلد ۵ صفحه ۱۲ کې ذکر کوي چې :

روى مالك الدار عن ابي بكر صديق وعمر رحمهما الله روى عنه ابوصالح السمان وكان معروفاً . مجهول نه وه معروف وه .

Scanned by CamScanner

دویم اعتراض :

حدیث کې مخکې چې مالك الداري راوي وه تیر شو : جاء رجل الی قبر النبي ﷺ، یو سړي راغې نو دا سړي وایي څه پته لږي چې دا صحابي وه که تابعي که تابعي وي نو بس وایي بد یې کړي دوي خو بې آدبه دي کنه دي کې خو دا نه معلومیږي چې داعمل صحابي کړي ده.

ددې اعتراض جواب ابن حجر عسقلاني په فتح الباري جلد ۲ صفحه ۴۹۵ کې کړې دي.

روی ابن ابي شیبة باسناد صحیح من روایة ابي الصالح السمان عن مالك الدار وکان خازن عمر رضي الله عنه.

هغه حدیث ذکر کوي :

وقد روی سیف في الفتوح ان الذي رأی المنام المذکور هو بلال ابن الحارث المزني احد الصحابة.

دارنګې علامه سهمودي په وفاء الوفاء جلد ۴ صفحه ۱۳۷۴ ددې اعتراض په جواب کې ذکر کوي :

وروی سیف في الفتوح ان الذي رأی المنام المذکور هو بلال بن حارث المزني أحد الصحابة.

دریم اعتراض :

وایي دا تاسو چې د سیف نه نقل کوي چې سیف په فتوح کې ؤ ویلي چې دا بلال بن حارث مزني دي وایي السیف ضعیف، دا خپله سیف ضعیف دي.

جواب : مونږ تپوس دا کوو چې سیف په تاریخ کې ضعیف دي که په حدیثو کې ضعیف دي که وایي چې په حدیثو کې ضعیف دي نو مونږ حدیث د مصنف ابن ابي شیبه نه نقل کړي د سیف نه مو نه ده نقل کړې او د ابن ابي شیبه نه ۳۸ احادیث امام بخاري په بخاري

Scanned by CamScanner

کې نقل کړي دا شیخ د بخاري دي ، او دا شیخ د امام مسلم هم ده د نسائي ابي داؤد د ټولو شیخ دي مونږ حدیث له هغه نه نقل کوو چې ته جرحه پرې کوي.

پاتې شوه یوه تاریخي جزیه چې دا رجل څه نو میږي نو د رجل د نوم باره کې چې دا یو تاریخي مسئله ده مونږ د سیف د فتوح نه اخذ وکړ او د تاریخ په باب کې سیف قوي دي د سند او حدیثو په لحاظ کې ضعیف دي .

تقریب التهذیب جلد ۱ صفحه ۲۶۲ دا ذکر کوي :

سیف بن عمر التمیمي صاحب کتاب الرداء یقال الضبي یقال غیر ذلك الکوفي ضعیف الحدیث عمدة في التاریخ .

نو دې په تاریخ کې ثقه ده مونږ ده نه حدیث نه نقلوو د یو تاریخي رجل نوم ترې زده کوو چې ددې رجل نوم څه شي دي .

همدغه عبارت صاحب د تحفة الاحوذي جلد ۱۰ صفحه ۲۴۹ کې نقلوي چې سیف بن عمر ضعیف دي په حدیثو کې عمدة في التاریخ .

څلورم اعتراض :

د بلال بن حارث مزني دا عمل چې د نبي عليه السلام روضې ته راغې د استسقاء دعاء کوي نو اعتراض دا کوي وایي دا حدیث معارض دي د روایات معروفه ؤ د استسقاء نه وایي چې مونږ په استسقاء کې ځومره احادیث کتلې مونږ شوې دي یا دعاء شوې ده قبر ته تلل نه دې شوي نو دا حدیث د استسقاء د معروفو طریقو مخالف دي .

جواب : ځومره روایات چې په معروفو طریقو د استسقاء کې ذکر دي هغه استسقاء په هیئت اجتماعي سره ده یا انفرادي سره هر چې استسقاء ده په هیئت انفرادي سره هغه چې هر ځای کې شوي ده په دعاء سره شوې ده او توسل هم له باب د دعاء نه دي نو هیڅ مخالفت نشته .

کوم احادیثو کې چې صلاة راغلې هغه هیئت د استسقاتو اجتماعیه وو بیانوي او کوم چې مونږ بیان کړ دا هیئت د استسقاء انفرادي بیانوي نو دعاء د خالق نه وغواړه وسیله په کې ځوک پیش کړه معارضه نشته .

Scanned by CamScanner

څلورم حديث :

سنن الدارمي جلد ١ صفحه ١٠٩ باب ما اكرم الله تعالى نبيه بعد موته .
خدای تعالی نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ ته وروسته له وفات څخه څومره عزت ورکړی .
نو په هغې کې دا حديث ذکر کوي چې دده قبر مبارک کله آسمان ته وښودلې شو نو باران وشو امام دارمي دا ذکر کوي چې بعد الوفات دا خدای تعالی ته څومره ګران دي دده د قبر له وجهې باران کوي . سنن الدارمي جلد ١ صفحه ٥٦ . بيا حديث ذکر کوي :

حدثنا ابو نعمان قال حدثنا سعيد بن زيد حدثنا عمرو بن مالك النكري حدثنا ابو الجوزاء اوس بن عبدالله قال قُحِطَ اهل المدينة قحطاً شديداً .

سخت قحط راغې اهل مدينه وو باندې .

فشكوا الى عائشة فقالت . صحابه کرام شکايت کوي عائشې بي بي ته هغه جواب ورکوي :

انظروا قبر النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ قبر ته وګورئ .

فاجعلوا منه كِوىً الى السماء . بيا وګرځوي دغه قبر نه کړکي طرف د اسمان ته .

كِوى هغه روشندان چې طرف د آسمان ته مائله وي .

حتى لا يكون بينه و بين السماء سقف . چې د آسمان او د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ په مينځ کې چت پاتې نه شي يعنې دا قبر آسمان ته ښکاره کړي .

قال ففعلوا فمطرنا مطراً . راوي وايي دا کار مونږ وکړو په مونږ باران وشو .

حتى نبت العشب . تر دې چې ګياګانې شنې شوې .

وسمنت الابل . اوښان چاغ شول .

حتى تفتقت من الشحم . تر دې چې په مرض د فتق ککړ شول د وازدو نه .

فسمي عام الفتق . نامداره شو دغه کال په کال فتق باندې .

Scanned by CamScanner

نو دا دومره باران څکه وشو قبر مبارک د نبي عليه السلام آسمان ته ښکاره شو دا باب د توسل دي دوي دا شاته په مشکلاتو کې قبر ته تلل شرک ګڼي او بي بي عائشه رضي الله عنها د مشکل په وخت کې صحابه کرام ماموره وي په ذهاب الی قبر النبي صلی الله علیه وسلم باندې.

الإيرادات:

ددې مخکښي حديث په سند کې سعيد بن زيد راغلې ده باندې دوي جرحه کوي چې دا ضعيف دي امام نسائي دې ضعيف ګڼلې.

جواب له دې اعتراض به دا وي چې جرحه د امام په حق د يو رجل کې کله جرحه مفسره وي کله غير مفسره وي اصولين دا ذکر کوي چې جرحه غير مفسره مقبوله نه ده بيا په هغه وخت کې چې توثيق د بعضې الائمه وو نه ثابت شي نسائي ابي حاتم رازي دار قطني دري واړو په سعيد بن زيد باندې څه جرحه کړې ده د ضعف خو غير مفسره وجه او علت يې نه دي ښودلي.

ابن حجر رحمه الله په حق کې صدوق ليکلي او يحيى ابن معين ورته ثقه وايي.

نو اوس ته د نورو امامانو اقوال په حق د سعيد بن زيد کې واوره چې څه وايي:

قال الإمام احمد بن حنبل لا بأس به قال يحيى ابن معين ثقة قال الامام البخاري صدوق حافظ قال ابن سعد ثقة قال العجلي ثقة.

قال الامام ابوزرعة ثقة. قال امام ابو جعفر دارمي ثقة قال ابن عدي ليس لسعيد بن زيد حديث منكر تفرد به.

داسې روايت به يې څوک ونه ښايي چې منکر وي يوائې ده پرې راتله کړې وي.

قال ابن حبان صدوق حافظ.

داد ائمه وو اقوال وه، تهذيب التهذيب جلد ۴ صفحه ۲۹ کې ذکر کړي دي: د چا چې دومره ائمه توصيف بيانوي بيا د دري جارحينو جرحه چې غير مفسره ده څه اعتماد پرې کيدې شي.

Scanned by CamScanner

دويم اعتراض :

اعتراض دا كوي چې دا شيخ د دارمي چې ده :

ابونعمان محمد بن فضل عارم السدوسي ابونعمان بصري من رجال البخاري و مسلم ثقة بالاتفاق واختلط في آخري عمره .

مختلط في آخر عمره دي .

يو راوي چې ثقه شو شيخ الكل شو بيا اوثق شو بيا آخر د عمر کې اختلاط پرې راغې محدثين بيا دده روايات گوري چې قبل الاختلاط روايات وي مقبول يې گڼي او چې بعد الاختلاط وي مقبول يې نه گڼي دده باره کې د دارقطني رايه داده چې :

لم يظهر له بعد اختلاطه شيء منكر .

وروسته له اختلاط نه هم چا ترې حديث منكر نه دي اوريدلې .

او دويم دا چې امام ذهبي رَحِمَهُ ٱللَّهُ وايي چې کله اختلاط پرې راغې نو ده درس بيا نه دې کړي .

نو په رأي دامام ذهبي ليس له روايات بعد الاختلاط .

او په رايه د دار قطني روايات بعد الاختلاط شته خو منكر روايت نه لري .

نو اوس گورو چې امام دارمي دده شاگرد وه قبل الاختلاط وه که بعد الاختلاط :

الكواكب النيرات جلد ۱ صفحه ۷۴ ابو البركات الذهبي شافعي يې ذكر كوي وايي چې :

امام الدارمي روا عنه قبل الاختلاط .

امام دارمي ترې روايات مخکې له اختلاط نه کړي هغه شاگرد د ابونعمان امام محمد بن فضل قبل الاختلاط دي بيا نو څه جرحه شوه .

او دغه امام ابونعمان محمد بن فضل قبل الاختلاط استاذ د امام بخاري ده څه كم ځلوېښت احاديث يې ترې روايت کړي نو ثقه څه چې اوثق ده .

Scanned by CamScanner

دریم اعتراض:

هذه من اجتهادات عائشه رَضِيَ اللهُ عَنْهَا فلا يلزم علينا اقتداء عائشة في أراءها الاجتهادية.

دا اعتراض الباني کړې دي په توسل باندې، ددې نه مونږ دوه جوابونه کوو:

اول جواب دا چې مسئله د توسل اعتقادیاتو نه ګڼي که د اجتهاداتو نه، اجتهاد خو په عقیده کې نه کیږي په مسئله فرعي کې کیږي داد مسئلي فرعي عملي نه، نه ګرځوي؟ کهد مسائل اعتقادي نه ګرځوي؟ که دا چیرته د مسائلو عملي فرعي نه ګرځوي نو آیا په یو عمل کې مسئله فرعي عمل کې هم کفر شرک لازمیږي لکه دوي چې فتوی د کفر او شرک کړې دي.

په مسائلو اجتهادیه فرعیه وو کې بیا شرک څنګه لازم شو او که داد اعتقاداتو نه وي نو اعتراض بیا نه صحیح کیږي چې دا اجتهاد له چا نه دي په عقیده کې خو اجتهاد نه کیږي اجتهاد خو په عمل فرعي کې کیږي.

دویم جواب دا چې صاحبانو تاسو قائلین د څه یې، دې ته شرک وایي د عائشې بي بي تقلید کوي او که نه یې کوي نو اوس چې تا قول کړي چې شرک دي زه غلام حضرت معلم خلکو ته د توسل د ذواتو فاضله یم مشرک راته وایي او که نه یې وایي بلکی اعلی د مشرکینو را ته وایي ما ته تعلیم ددې امام دارمي راکړي زه چې معلم خلکو ته توسل بذوات فاضله شوم عظیم مشرک شوم ددوي په فتوی نو ما ته تعلیم ددې امام دارمي راکړي.

نو زما تپوس دوي نه دادی چې امام دارمي لوي مشرک دي که نه چې هغه ما ته دا تعلیم راکړي.

او دویم تپوس مې ترې داده چې امام دارمي ته او دې صحابه وو ته به د غه مسئله کې معلمه بي بي عائشه رَضِيَ اللهُ عَنْهَا وه نو تاسو خو دې عمل ته شرک وایي بي بي عائشه رَضِيَ اللهُ عَنْهَا ستاسو په فتوی څنګه شوه؟

څلورم اعتراض:

ابن تیمیه کړي او دوي د هغه تقلید کړي وایي دا روایت چې دوي سوري کړي آسمان ته وایي دې کې کذب دي ځکه چې وایي:

في مدة حياة عائشة لم يكن للبيت كيوة.

Scanned by CamScanner

دې کوټه کې وای سورې نه وه څکه وایي په روایت د بخاري کې راځي :

لم تزل الحجرة كذلك حتى زاد الوليد بن عبد الملك في المسجد .

حجره همدغسې وه ترڅو پورې ولید بن عبد الملک زیادت په مسجد کې وکړ نو تغیر په کې راغې .

جواب دادی چې د بخاري د خبرې دا مقصد نه دي چې د عائشې بي بي په کوټه کې چا کړکي نه ده جوړه کړې اصلاً دغه وخت عبد الملک د زیادت د مسجد نبوي پورې حجره د عائشي بي بي د مسجد نه بهر وه کله چې زیادت په مسجد کې راغې په زمانه د عبد الملک بن مروان کې حجره داخل المسجد وګرځیده دا تغیر یادوي چې دا داخله وه که خارجه وه .

زمانه د خلافت د صحابه کرامو کې دا خارجه وه او په وخت د عبد الملک بن مروان کې داخله في المسجد شوه .

نور حدیث د بخاري ساکت ده چې د هغې په دروازه کې چا کار کړي یا نه یا چت کې او کړکي کې کار شوې او کنه دې نه هغه ساکت دي .

پنځم حدیث :

سنن ابن ماجه جلد ۱ صفحه ۵۷ :

حدثنا محمد بن سعيد بن يزيد بن ابراهيم التستري حدثنا الفضل بن الموفق ابو الجهم حدثنا فضيل بن مرزوق عن عطية عن ابي سعيد الخدري قال قال رسول الله ﷺ من خرج من بيته الى الصلوة .

څوک چې کور نه بهر شو لپاره د مانځه .

فقال اللهم اني اسئلك بحق السائلين عليك واسئلك بحق ممشاي هذا .

سوال درنه کومه په حق د دعاء کوونکو باندې او سوال درنه کوم په وسیله زما د دغه منزل باندې چې مانځه ته دي .

ممشاء مصدر میمي دي نو ګوري په حق د عمل هم وسیله شوه او حق سائلین دا دعاء کوونکي دي دا ذات دي نو هم په حق د ذات سره دعاء ده هم په حق د عمل سره چې ممشاء ده .

فاني لم اخرج اشرا ولا بطراً ولا رياء ولا سمعة وخرجت اتقاء سخطك وابتغاء مرضاتك

Scanned by CamScanner

فاسألك ان تعيذني من النار وان تغفر لي ذنوبي انه لا يغفر الذنوب الا انت اقبل الله عليه بوجهه واستغفر له سبعون الف ملك .

خدای تعالی دې رانه راضي شي متوجه شي ورته او اويا زره فرشتې دده لپاره مغفرت دعاء شروع کړي کوم څوک چې کورنه بهر شي د مسجد په خوا او دا دعاء وکړي نو حق د سائلينو ذوات او حق ممشاي عمل شو .

إيرادات :

سند ته چې وګوري نو دابو سعيد خدري رضي الله عنه شاګرد عطيه دده باندې اعتراض کوي چې دې ضعيف دې .

جواب دادی چې يحيى ابن معين دده په حق کې ليکي :

حديث العطية صالح . ميزان الاعتدال جلد ۳ صفحه ۸۰ :

امام عجلي په کتاب الثقات کې ليکي :

عطية العوفي کوفي تابعي ثقة . ثقات د عجلي جلد ۲ صفحه ۱۴۰ .

دويم جواب دادی چې عطيه متفرد نه دي په روايت د ابو الحکم بن ذکوان کې عن ابي الصديق عن ابي سعيد الخدري نو دا ابو صديق چې شاګرد د ابو سعيد خدري دي متابع وګرځيده لپاره د عطية العوفي نو تفرد رانغي دده لپاره متابع پيدا شو توثيق يې وشو درجې د حسن لغيره ته رسي دغه وجه ده چې ائمه دده حديث ذکر کوي نو حسن يې ګڼي .

حافظ منذري په ترغيب الترهيب جلد ۲ صفحه ۳۰۵ کې ذکر کوي : دغه حديث او بيا وايي :

وحسنه الشيخنا الحافظ ابو الحسن رحمه الله . دا حديث زمونږ شيخ حسن ګڼلي دي .

دارنګې حافظ عراقي في تخريج احاديث الاحياء جلد ۳ صفحه ۹۰ کې احياء العلوم باندې چې کوم تخريج شوې دي حافظ عراقي کړې دي او ډير معتمد دي او سني تخريجونه اکثر د تعصب نه ډک وي هغه متعصب نه دي د پخوانو علماو نه دي هغه دا حديث ذکر کوي .

بيا وايي :

Scanned by CamScanner

من حديث ابي سعيد الخدري باسناد حسن .

او حسن د مقبولاتو نه دي .

شپږم حديث :

ابن السني في العمل اليوم والليلة کې ذکر کړي جلد ۱ صفحه ۱۵۹ د دې فرق له هغه حديث سره په قوليت او فعليت کې دي روايت د ابن ماجه قولي دي نبي عليه السلام قول خلکو ته داسې وايي چې کله چا داسې الفاظ وويل نو فرشتې به ورته دعاء غواړي .

دا حديث فعلي دي نبي اكرم صلى الله عليه وسلم د کور نه راووځي خپله دا دعاء کوي :

حدثنا ابن منيع قال حدثنا حسن ابن عرفة قال حدثنا علي ابن ثابت الجزري عن الوازع بن نافع العقيلي عن ابي سلمة بن عبد الرحمن عن جابر بن عبد الله عن بلال مؤذن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال كان رسول الله صلى الله عليه وسلم : اذا خرج الى الصلوة .

کله به چې نبي عليه السلام راوته مانځه ته ، قال : ويل به يې :

بسم الله آمنت بالله توكلت على الله لاحول ولا قوة الا بالله اللهم بحق السائلين عليك وبحق مخرجي هذا .

باقي مخکې حديث کې چې کوم الفاظ ذکر شو همغه الفاظ دلته هم دي نو دا حديث فعلي دي بلال صاحب وايي چې هلته ابو سعيد خدري راوي ده دا بلال صاحب راوي ده هغه قولي روايت دا فعلي روايت دي داد دليل لپاره بل روايت شو .

اوم حديث :

معجم الكبير جلد ۸ صفحه ۳۱٦ دا هم همغه الفاظ دي فعلي روايت دي فرق يې دا دی چې دلته راوي ابو امامة الباهلي دي هلته راوي بلال مؤذن وه هلته الفاظ دا دي چې کله د کوره راوتو هر مانځه سره يې دا دعاء کړي دلته الفاظ دا دی چې صباء کې او بیګا کې به یې دا دعاء کوله :

عن ابي امامة الباهلي قال كان رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا اصبح وامسى دعا بهذا الدعوات .

صبا او بیګا به یې دا دعاء کوله الفاظ د هغې نه جدا دي :

Scanned by CamScanner

اسئلك بنور وجهك الذي اشرقت له السموات والارض بكل حق هو لك وبحق السائلين عليك .

الفاظ پوره جدا دي هغې نه :

ان تقبلني في هذه الغداة او في هذه العشية وان تجيرني من النار بقدرتك .

ددې په سند کې عطيه راغلي دي هغه جرحه چې مخکې شوې ده جواب يې مخکې د ابن ماجه په حديث کې ذکر شو .

تاسو سره چې د ابن ماجه قولي حديث په دغه مضمون پروت دي چې :

اسئلك بحق السائلين عليك :

دې کې يوه سندي جرحه شوه ، دويم يوه علمي جرحه کړي ده الباني هغه جرحه داده چې دا عطيه چې وه د کلبي مفسر سره ناسته کوله او دا کلبي مکناوه په ابو سعيد باندې نو دا عطيه د ابو سعيد خدري شاګرد وه چې صحابي وه هغه چې وفات شو د شاګردي د کلبي اختيار کړه نو ده به حديث بيان کړ عن ابي سعيد نو خلکو به ګمان کوه چې ابو سعيد خدري يادوي هغه به کلبي وه دده مقصد به دِ ابو سعيد نه کلبي وه خلکو به ترې نه ابو سعيد خدري جوړ کړ نو دا وهم وايي دلته باقي ده چې دا حديث دې د ابو سعيد کلبي نه شي نو شو حديث د مراسيلو نه ابو سعيد کلبي خو تابعي دي هغه څنګه مونږ ته د نبي عَلَيۡهِ ٱلسَّلَامُ قول او فعل پيش کوي .

نو دغه اعتراض بې ځايه دي تعصب دي هسې يو تش وهم پسې ځي او د ابن ماجه تقيد د خدري پسې نه ځي چې دا سې او هام ابن ماجه راغونډ ولې نو بيا يې کتاب ولې مقبول شو په امت کې صحاح سته وو نه بيا څنګه وګرځيده نو په تقيد د خدري سره کلبي بهر شو .

مسند احمد جلد ۳ صفحه ۲۱ کې همدا حديث ذکر کيږي يزيد شاګرد دي د فضيل بن مرزوق هغه شاګرد د عطية العوفي دي هغه د ابو سعيد خدري دي دا يزيد وايي :

قلت لفضيل رفعه . ما دې خپل استاد فضيل ته وويل چې تا ته ستا شيخ عطيه حديث مرفوع پيش کړي؟

قال احسبه قد رفعه .

Scanned by CamScanner

آو گمان کوم مرفوع یې پیش کړي دي نو دا به مرفوع کله جوړیږي چې دا کله ابو سعید کلبي وي بیا خو مرسل ده کنه نو چې ابو سعید خدري نه شي او متصل تر نبي عَلَيْهِ السَّلَام نه شي نو څنګه دې ته مرفوع بیا وایي.

دارنګې مسند ابن الجعد جلد ۴ صفحه ۳۳۷ هغې کې هم دا یزید سوال کوي:

فقلت لفضیل رفعه.

شیخ عطیه درته دا حدیث مرفوع کړ.

قال احسبه قد رفعه.

گمان کوم مرفوع یې ویلي دي.

دغه حدیث کتاب الدعاء د طبراني هم را اخیستي جلد ۱ صفحه ۴۳۱ کې.

امالي د ابن بشرام را اخیستي دي جلد ۲ صفحه ۳۰۷ کې.

مسند احمد بن حنبل جلد ۳ صفحه ۲۱ کې را اخیستي دي.

دعاوات کبیر د بیهقي را اخیستي جلد ۱ صفحه ۷۲ کې

مسند ابن الجعد را اخیستي جلد ۴ صفحه ۳۳۷ کې

عمل الیوم واللیلة د ابن سني را اخیستي جلد ۱ صفحه ۱۶۱ کې.

دې ټولو دا حدیث ذکر کړي ده.

د ابن ماجه د دغه حدیث په سند کې فضیل بن مرزوق راغلې دی شاګرد ده د عطیه د یزید شیخ دي.

نو بل اعتراض دا کوي چې فضیل بن مرزوق ضعیف.

فضیل بن مرزوق الاغر الرقاشي ابو عبدالرحمن الکوفي مولی بن عنزة من الطبقة السابعة في کبار أتباع التابعین رواله البخاري في جزء رفع الیدین ومسلم وابوداؤد وترمذي ونسائي وابن ماجه.

دا ټول یې شاګردان دي او امام بخاري په بخاري کې ترې روایت نه کوي خو په جزء رفع الیدین کې ترې روایت لري.

اوس دده باره کې علماء څه وایي تهذیب الکمال جلد ۲۳ صفحه ۳۰۷ کې د ائمه وو

Scanned by CamScanner

اقوال د فضيل بن مرزوق متعلق :

قال سفيان الثوري فضيل بن مرزوق ثقة قال ابن عيينة فضيل بن مرزوق ثقة قال احمد بن حنبل لا اعلم به الا خيراً قال يحيى بن معين ثقة قال ابن عدي لا بأس به قال يحيى بن معين صالح الحديث ذكره ابن حبان في الثقات ذكره العجلي في الثقات .

دې تولو ده ته ثقه ويلي دي او په كتاب الثقات كې عجلي او ابن حبان ذكر كړي .

حواله د كتاب الثقات د ابن حبان جلد ۷ صفحه ۳۱٦ او حواله د كتاب الثقات د عجلي جلد ۲ صفحه ۲۴۸ .

او باقي روايت دائمه وو چې كوم دي كاشف د ذهبي تهذيب الكمال الجرح والتعديل دي كتب نقل كړي .

د مرګ او د ژوند پته نه لګي ما د اځل اراده د كورس مناظرې ډيره طولاني تفصيلي كړې ده تاسو تنګيږي كه خوشحاليږي دا ځل به د ريكاډ د پاره هم زه دا تفصيلي كوم د توسل مسئله نور كله ځلور (۴) ګينټي وه دا ځل اته (۸) ګينټې ته رسي .

اتم حديث :

معجم الكبير للطبراني جلد ۲۴ صفحه ۳۵۲ دا حديث معجم الاوسط هم ذكر كړي جلد ۱ صفحه ٦۷ :

حدثنا احمد بن حماد بن زغبة حدثنا روح بن صلاح حدثنا سفيان الثوري عن عاصم الاحول عن انس بن مالك قال لما ماتت فاطمة بنت اسد بن هاشم ام علي بن ابي طالب دخل عليها رسول الله صَلَّى ٱللَّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فجلس عند رأسها .

فاطمه بنت اسد چې وفات شوه نبي اكرم صَلَّى ٱللَّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ورغې سر ته يې كيناسته .

فقال رحمك الله يا امي كنتِ امي بعد امي وتشبعيني وتعرين وتكسيني وتمنعين نفسك طيباً وتطعميني تريدين بذلك وجه الله والدار الآخرة .

دې د نبي عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ خدمت كړې وه ما شو متوب كې نبي عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ ورته وويل رحم دې وكړي الله تا باندې ته به وږې وې زه په دې مړولم ته به جامو نه كمزورې وې زه به دې پټولم تا

Scanned by CamScanner

به خپل ځان نه بنکلي طعام لرې کړ خوزه به دې مور کړم په دې تولو کارونو کې ستا مقصد د رب کريم رضا والدار الآخرة وه هغه وفات وه نبي عليه السلام ورسره خبرې کولې.

ثم امر ان تغسل ثلاثاً فلم بلغ الماء الذي فيه الكافور سكبه رسول الله صلى الله عليه وسلم بيده

ثم خلع رسول الله صلى الله عليه وسلم قميصه فالبسها اياه.

نبي عليه السلام خپل قميص وويست دې ته يې ورواغوست.

وكفنها ببرد فوقه.

له پاسه يې پرې بل څادر هم د كفن لپاره ورواغواست او هغه خپل قميص مبارک يې لاندې تنې مباركې د هغې سره ولږوه.

ثم دعا رسول الله صلى الله عليه وسلم اسامة بن زيد وابا ايوب الانصاري وعمر بن الخطاب وغلاماً اسود يحفرون. چې قبر وكني.

فحفروا قبرها فلما بلغوا اللحد حفره رسول الله صلى الله عليه وسلم بيده واخرج ترابه بيده.

په خپلو لاسونو مباركو يې خاورې ترې راوويستې.

فلما فرغ دخل رسول الله صلى الله عليه وسلم فاضطجع فيه ثم قال: الله الذي يحيي ويميت وهو حي لايموت اغفر لامي فاطمة بنت اسد. زما مورته بخښنه وكړه.

ولقنها حجتها. دليل ورته تلقين كړه.

ووسع عليها مدخلها. قبر ورته فراخه كړه.

بحق نبيك والانبياء الذين من قبلي. په حق زما باندې او د هغو انبياو په حق چې زما نه مخكې تير شوې دي.

داد نبي عليه السلام بالفعل توسل په خپل ذات او په كل انبياء عليه السلام په دعاء كې.

وكبر عليها اربعاً وادخلوها اللحد هو والعباس وابوبكر الصديق رضي الله عنه.

هسې چې څوك مؤمن وي سند قوي دي ضعيف دي دا دومره محدثين يې كتبو كې را اخلي نو دې به جرأت وكړي چې دې ته شرك ووايي يا حرام او بدعت ورته ووايي چې هسې

Scanned by CamScanner

لږ زره د ايمان په کې وي دې به ونه ويرېږي چې دا خو په حديث کې د محمد مصطفى ﷺ نه ثابت ده زه نا روا ولې ورته ووايم.

إيرادات :

اول اعتراض دا کوي چې سند ددې حديث کې روح بن صلاح راغلې دی نو اعتراض کوي چې روح بن صلاح ضعيف دي، تضعيف يې چا کړي ابن عدي او دار قطني کړي دي.

جواب به همغه وي چې مخکې ما تاسو ته ووېل چې جرحه ددې غير مفسره ده سره ددې نه ابن حبان په کتاب الثقات جلد ۸ صفحه ۸۴۴ کې دده نوم را اخيستي او دې يې ثقه ګانو کې شمار کړي.

دا رنګې امام حاکم دده باره کې ليکي :

ثقة مامون.

دويم اعتراض دوي دا کوي چې **بحق نبيك** وايي دا وسيله نه ده ځکه وايي حق د نبي عليه السلام په خدای تعالی باندې استجابت د دعاء دده ده.

په دوه طريقو به جواب دې اعتراض نه کوو : چې هر کله بحق فلان ته ته توسل نه وايي نو بيا په مورد د توسل باندې خو يوه جزيه پيدا کړه فقه کې خو **لا ينبغي نسأل بحق فلان** راغلې **بوسيلة** خو نه دي راغلې او **بحق فلان** ته ته وسيله نه وايي چې نه يې وايي او جائزيې ګڼي نو د هدايه عبارت په رد کې ولې پيش کوي.

دويم دا چې دوي وايي **بحق فلان** چې دا استجابت د دعاء ده دلته راغلو **بحق نبيك والانبياء الذين من قبلي** ځه نبي عليه السلام سره به دا قيد ولږوي چې حق يې استعانت د دعاء دي دا نور انبياء خو دنيا نه تللي وه کنه ولې په حيات برزخي کې د دعاء قائل يې ته چې ګنې انبياء عليهم السلام په قبورو کې چا ته دعاء کولې شي دا ستا رأيه ده دا خو دې ستا رأيه نه ده او بيا دا لازمېږي ورنه چې ته ترې توسل فعلي دعاء ثابتوي استجابت د دعاء نو دا به مني چې دې نور وانبياء په قبورو کې بي بي فاطمې ته دعاء کړې ده او دا خو ددوي رأيه نه ده.

ددې نه خو لويه پيچيده بله مسئله ثابتيږي نو دوي اصول نه لري جمهور نه دي ځان نه

Scanned by CamScanner

را پیدا شوي خلک دي او خبرې یې شروع کړي چې د تناب یو سر راټینګ کړي بل طرف ترې خلاص شي .

نهم حدیث :

کتاب الدعاء د طبراني جلد ۱ صفحه ۳۹۷ کې ذکر کوي :

حدثنا یحیی بن ایوب العلاف المصري حدثنا ابو طاهر بن السرح حدثنا ابو محمد موسی بن عبدالرحمن الصنعاني المفسر حدثني ابن جریج عن عطاء عن ابن عباس رضي الله عنه عن النبي صلی الله علیه وسلم قال ح وحدثنا مقاتل بن حیان عن مجاهد عن ابن عباس رضي الله عنه عن النبي صلی الله علیه وسلم قال من سره ان یوعیه الله عز وجل حفظ القرآن .

د چا دا خوښه وي چې خدای تعالی ده ته په ذهن کې واچوي حفظ قرآن .

وحفظ اصناف العلم . او د علم انواع ورته په حافظه کې واچوي .

فلیکتب هذا الدعاء . دا دعاء دې ولیکي .

في اناء نظیف . په پاک لوښي کې

او في صحفة قواریر : او یا په کاسه د شیشې کې .

بعسل وزعفران . په شهدو او زعفرانو سره .

وماء مطر . په اوبو د باران سره .

ویشربه علی الریق . دا دې وڅکي بیا .

والیصم ثلاثة ایام . دري ورځې روژې دې ونیسي .

ولیکن افطاره علیه . روژه ماتې دې په دغه اوبو کوي .

فانه یحفظها ان شاء الله عز وجل . که حفظ غواړي که اصناف د علم غواړي که د خدای تعالی خوښه وي ده ته به یې ورزده کړي .

ویدعوا به في ادبار صلواته المکتوبة . او د فرض مونځ پسې دې هم دا دعاء کوي .

Scanned by CamScanner

اللهم اني اسألك بانك مسئول لم يسأل مثلك ولا يسأل اسألك بحق محمد رسولك ونبيك وابراهيم خليلك وصفيك وموسى كليمك ونجيك وعيسى كلمتك وروحك و اسألك بصحف ابراهيم وتوراة موسى وزبور داؤد وانجيل عيسى وفرقان محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و اسألك بكل وحي اوحيته وبكل حق قضيته وبكل سائل اعطيته و اسألك باسمائك التي دعاك بها انبياؤك فاستجبت لهم و اسألك باسمك المخزون المكنون الطهر الطاهر المطهر المبارك المقدس الحي القيوم ذي الجلال و الاكرام واسألك باسمك الواحد الاحد الصمد الفرد الوتر الذي ملأ الأركان كلها والذي من اركانك كلها واسألك باسمك الذي وضعته على السموات فقامت واسئلك باسمك الذي وضعته على الارضين فاستقرت واسئلك باسمك الذي وضعته على الجبال فرست . واسألك باسمك الذي وضعته على الليل فاظلم واسئلك باسمك الذي وضعته على النهار فاستنار .و اسألك باسمك الذي يحيي به العظام وهي رميم و اسألك بكتابك المنزل بالحق ونورك التام ان ترزقني حفظ القرآن و حفظ اصناف العلم وتثبتها في القلبي وان تستعمل بها بدني في ليلي ونهاري ابدا ما ابقيتني يا ارحم الراحمين .

خو مطلبي تكي په كې دادي چې دعاء وركې شده ده .أسألك بحق محمد رسولك ونبيك وابراهيم خليلك وصفيك وموسى كليمك ونجيك وعيسى كلمتك وروحك په دې انبياء اولوا العزم باندې او دهغې په حق باندې توسل دې .

لسم حديث :

مستدرک للحاکم جلد ۲ صفحه ۶۷۲ :

حدثنا ابوسعيد عمرو بن محمد بن منصور العدل حدثنا ابوالحسن محمد بن اسحاق بن ابراهيم الحنظلي حدثنا ابوالحارث عبدالله بن مسلم الفهري حدثنا اسماعيل بن مسلمة انبأ عبدالرحمن بن زيد بن اسلم عن ابيه عن جده عن عمر بن الخطاب رضی اله عنه قال قال رسول

Scanned by CamScanner

الله صلى الله عليه وسلم لما اقترف آدم الخطيئة .

آدم عليه السلام چې كله اقرار وكړ په خپله خطاء .

قال يا رب اسألك بحق محمد لما غفرت لي .

سوال درنه كوم په حق د نبي عليه السلام باندې دا غواړم چې ماته بخښنه وكړه .

فقال الله يا آدم وكيف عرفت محمداً ولم اخلقه ؟ قال يا رب لأنك لما خلقتني بيدك

ونفخت في من روحك .

زه دې خپل يد بلاكيف باندې پيدا كړم او ما كې دې خپل روح معظم يعنې مشرف روح او ذي عزت روح دې واچوه .

بعضې ځايونو كې تأويلات د ضروورياتو نه وي ګڼې د اسلافو مذهب دادی چې په داسې مسائلو كې چون چرا ونه شي او بس علم مفوض الى الله تعالى وګرځيږي خلقتني بيدک ، اوس دلته به نور تصورات نه كوي العياذ بالله چې دده تنه په عرفات كې وه خداى تعالى ګنې راغې داسې سوچ وكړي يا جسم مجسم وه عياذ بالله ، يد نه تعبير په لاس وكړي چې ختې راخيستې او دده تنه يې ترې جوړوله .

نا حديث قدسي كې راځئ چې زما كار دادی چې وايم : كن فيكن ، نو دا ځمكې او اسمانونه داسې نه دي پيدا شوي چې ګنې الله پاک په كې العياذ بالله ځان ستړي كړي هغه دا تول په كلمې د كن فيكن سره پيدا كړي دي په اسبابو بناء نه دي .

باقي د اسلافو رأيه داده چې يد ثابت شو بس ترجمه يې هم مه كوه نه بايد دانست كه ترجمه يې شيد بدست نور ظلم داسې ليكي ترجمه په لاس مه كوه دلته بس تعبير ترې نه په دې سره كوه .

خلقتني بيدك .

ده ته يې ولې مضاف كړ دا نور خلک چې پيدا شوي دي مور او پلار په كې توسط لري دده پيدائش محض بقدرت الله تعالى بدون الاسباب نو مضاف شو الى قدرة الله تعالى ځكه ورته خلقتك بيدك نسبت كيږي او دا تاويل خو به ځكه كوي چې نفخت في من روحك اوس څه ترې نه جوړوي وا دې چوه ما كې دا خپل روح نو اوس څه وايي چې خالق روح لري په ده كې واچوه

Scanned by CamScanner

نو خپله به تاویل کوي تاویل به څه شي وي یا خو علم مفوض الی الله که د متشابهاتو نه یې کړ لکه ایت کې متشابه دي .

په احادیثو کې هم متشابه دي داد اسلافو رایه شوه او یا دا چې اضافت للتشریف والتعظیم ، ما کې دې واچوه هغه روح چې ډیر عزتمند وه .

لکه بیت الله اضافت للتشریف دي یا ناقة الله یا أسد الله روح الله نو دا ټول اضافتونه داسې شوې دي .

ونفخت في من روحك ....

رفعت رأسي فرأيت على قوائم العرش مكتوباً لا اله الا الله محمد الرسول الله فعلمت انك لم تضف الى اسمك الا احب الخلق اليك فقال الله صدقت يا ادم انه لاحب الخلق الي ادعني بحقه .

دده په حق رانه دعاء وغواړه .

قد غفرت لك . بخښنه مې درته وکړه .

ولولا محمد ما خلقتك . که چیرته دې نه وایې ما به ته نه وای پیدا کړي .

هذا حديث صحيح الاسناد وهو اول حديث ذكرته لعبد الرحمن بن زيد بن اسلم في هذا الكتاب .

إيرادات :

ددې په سند کې عبد الرحمن بن زید بن اسلم راغلې هو ضعیف نو چې امام حاکم وویل چې صحیح الاسناد اعتماد وکه کنه له ده نه خو ستا علم زیات نه دی ذهبي چې کله نقل د چا نه وکړي اعتماد پرې کوي خپل قول ته یې اعتماد ور نه کړي ځکه دې خاص شاګرد د ابن تیمیه وه نو چې هر کله ابن تیمیه توسل ته حرام وویل او دې یې شاګرد وه نو هغه روایات چې توسل ترې ثابتیږي او دده د رأیه مخالف وي نو دې به ورته موضوعي نه وایې .

تلخیص کې په دغه ځای باندې ذهبي ورته موضوعي ویلي دي په قول یې اعتماد نه دې په کار او وهابیانو ټولو دې کې د ذهبي تقلید کړي چې نسبت د موضوع یې ورته کړي

Scanned by CamScanner

هغه باندې تاثير د خپل استاذ ابن تيميه وه هغه اولين انسان دي چې توسل نه يې انكار كړې دي مثال زه غلام حضرت مثبت د توسل يم.

او بل څوک منكر د توسل دي نو د هغه قول ته په رد د توسل کې چې جرحه كوي اعتبار به ورکوي كه نه په ورکوي، اعتبار به نه وركوي هغه منكر دي دغې مسئلې د خپلې رأى موافق چې كوم روايت مثبت دد ې وي خپله به يې مجروحه وي كنه او زه مثبت يمه.

نو چې زه وايمه دا حديث قوي دي نو زما قول ته به هم اعتبار نه وي ځكه چې زما رايه داده چې توسل جائز دي نو زه خو به خامخا زور لګوم خپله دعوى به ثابتوم كيدې شي ضعيف قوي كړمه نو زه به هم نقل كوم د چا نه او دې به هم نقل كوي د چا نه كه عمده قول يې پيش كړه خو صحيح ده كه دده قول وه هيڅ اعتبار ورته نشته زه به هم نقل كوم كه ما په توثيق ديو امام قول پيش كړ نو قبول كړ كه ما خپل قول پيش كړ نو مردودو به وي ځكه زما رأيه د توسل ده.

او دده رأيه د نفي ده نو دغه شان ابن تيميه دا خلک چې وه دا يوه ډله دوي د توسل منكرين دي نو هر كله چې كوم روايت ثبوت د توسل كوي ددوي اقوالو ته اعتبار په كې نشته ځكه هغه ددوي د رأى مخالف دي نو ضرور به دوي هغه روايت ته د جرحې نسبت كوي او څه ضعف به ثابتوي.

نو جواب دادى چې عبد الرحمن بن زيد بن اسلم چې وه ابو احمد ابن عدى دده باره كې ليكي:

له احاديث حسان. دده احاديث حسان شته چې حسن د مقبولاتو نه دي.

وهو ممن يكتب حديثه. دا هغه څوک دي چې حديث يې ليكلې شي يعنې مقبول دي.

تهذيب الكمال د حافظ مزي جلد ۱۷ صفحه ۱۱۹ دده حالات ذكر شوې دي اول جرحه ده باندې امام مالک رَحِمَهُ اللَّهُ كړې ده دا څومره خلک چې ده باندې رد كوي تقليد د امام مالک رَحِمَهُ اللَّهُ كوي.

علامه كوثري رَحِمَهُ اللَّهُ فرمايي:

عبد الرحمن وان ضعفه مالك وتابعه آخرون لكن الخبر ما قبله امام مالك بنفسه.

حديث د توسل د آدم عَلَيْهِ السَّلَام په نبي عَلَيْهِ السَّلَام باندې امام مالک خپله د مقبولاتو نه

Scanned by CamScanner

ګرځولې ده په عبد الرحمن جرحه کوي او حدیث یې قبلوي ولې یې قبلوي څه علت دي .

د اصول حدیث دا طریقه ده چې یو حدیث لره مثلاً پنځه راویان پیدا شول ددې مصنف شیخ باندې جرحه نشته خو په شیخ الشیخ باندې جرحه راغله تاسو بـه دا حدیث دې بله رتبه کې ګوري د هغې نه مخکې رتبه د صحابي رتبه به ګوري چې هغه زمانه کې حدیث معروف معمول به دي که نه دا چا باندې چې جرحه شوې نه دا نه دده نه مخکې زمانه کې .

که چیرته دا حدیث دده نه مخکې زمانه کې معمول به معروف و ګرځیده جرحه ده باندې بې ځایه شوه حدیث خو د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ قول ته وایي ده باندې خو جرحه د سند له وجهې ددغه راوي نه راغله چې دده نه مخکې زمانه کې یې صحابه معمول بـه ګرځوي معروف یې ګڼي تابعینو زمانه کې یې معمول به ګرځیږي معروف یې ګڼي نو بیا جرحه په دې وروستي سړي بې ځایه ده حدیث د مقبولاتو نه و ګرځیده .

امام مالک صاحب په عبد الرحمن صاحب جرحه کوي او خپله حدیث د توسل د آدم عَلَيْهِ السَّلَامُ قبلوي ولي قبلوي چې دا په زمانه د صحابه وو تابعینو کې معروف ؤ .

نو ګویا دا حدیث د سند په اعتبار سره د عبد الرحمن صاحب نه مجروح شو خو د معروفیت په وجه په زمانه د صحابه وو تابعینو کې بیرته قوي و ګرځیده .

قاضي عیاض رَحِمَهُ اللَّهُ په الشفاء جلد ۲ صفحه ۴۱ کې د ابو جعفر المنصور بادشاه امام مالک رَحِمَهُ اللَّهُ ته راځي سند ذکر کوي د ابن حمید :

ناظر ابو جعفر امیر المؤمنین مالکاً في مسجد رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

مناظره یې و کړه یا یې و کتل .

فقال له مالك یا امیر المؤمنین لا ترفع صوتك في هذا المسجد .

پادشاه په زوره غږیده منصور بادشاه دا هغه بادشاه ده چې امام ابو حنیفه رَحِمَهُ اللَّهُ یې په قضاء باندې جیل ته اچولې وه .

فان الله تعالی ادب قوماً فقال لا ترفعوا اصواتکم فوق صوت النبي ومدح قوماً فقال ان الذين يغضون اصواتهم عند رسول الله و ذم قوما فقال ان الذين ينادونك من وراء الحجرات

Scanned by CamScanner

واکثرهم لایعقلون.

امام مالک صاحب بادشاه ته وویلي :

وان حرمته میتا کحرمته حیا. دې چې دنیا نه لاړ او په دنیا کې وه احترام یې یو شان لازم دي.

فاستکان لها ابوجعفر. بادشاه ورته رانرم شو غلې شو.

وقال یا ابا عبدالله. امام مالک صاحب ته وایي :

استقبل القبلة وادعو ام استقبل رسول الله. قبلې ته مخ کړم دعاء وکړم که رسول الله صلی الله علیه وسلم ته مخ کړم دعاء وکړم. امام مالک صاحب ورته فرمایي :

لم تصرف وجهك عنه. ولې مخ ترې اړوي.

هو وسیلتك ووسیلة ابیك آدم علیه السلام. دا ستا هم وسیله ده او ستا د نیکه د آدم علیه السلام هم وسیله وه.

نو امام مالک رحمه الله ته څنګه پته ولږیده چې دا آدم علیه السلام وسیله کړي وه نو چې امام مالک رحمه الله ته دغه حدیث د عمر فاروق د توسل د آدم علیه السلام معروف نه واي څنګه بادشاه ته داخبره کوي نو جرحه په عبدالرحمن امام مالک کړې ده او امام مالک خپله دغه حدیث د عبدالرحمن مقبول ګڼي ځکه یې مقبول ګڼي له وجهې د شهرت ماسبق دده کې.

په دغه روایت باندې الباني وغیره څه اعتراض کړې دي چې په سند ددې کې محمد بن حمید رازي په کې راغلي دي د شفاء په روایت کې د امام مالک دې نه اول جواب دا په کار دي چې داثمه وو اقوالو کې د سند په لحاظ جرحې بې ځایه دي.

دا جرحه قبلول في قول النبي صلی الله علیه وسلم وافعاله مقبول دي په قول د ائمه وو کې سند یا په سند جرحه بې ځایه ده.

چې تا یو کتاب کې د قال ابوحنیفه رحمه الله قول پیدا کړ فاقبلوا نو قبول یې کړه، دې کې سند نه، مه لټوي چې ما ته د قال ابوحنیفه رحمه الله سند وښایه.

د امامانو د اقوالو سند نه خو نشته دي پاتې لا دا چې قاضي عیاض شفاء کې د امام

Scanned by CamScanner

مالک رحمه الله قول سره د سند ذکر کړي بیا هم محمد بن حمید رازي چې دې داد امام ابي داؤد ترمذي ابن ماجه شیخ دي د هغه باره کې عبد الله بن امام احمد صاحب وايي چې ما د خپل پلار امام احمد نه واوریدل :

لایزال بالري علم مادام محمد بن حمید حیاً . په ری علاقه کې تر هغې پورې علم حیات وه چې محمد بن حیمد ژوندي وه او چې دې وفات شو نو علم ختم شو .

دارنګې ابو قریش محمد بن جمعه بن خلف الحافظ وايي چې ما محمد بن یحیی ذهلي ته وویل :

ماتقول في محمد بن حمید قال ألا تراني هو ذا احدث عنه . څه رأیه دده په حق د محمد بن حمید کې هغه وویل نه ګوري زه ترې روایت کومه چې زه ترې حدیث نقلوم ته یې څنګه نه قبلوي .

دارنګې ابو قریش وايي زه په مجلس د ابي بکر الصاغاني کې موجود ومه چې محمد بن اسحاق دي حدیث یې بیانوه نو وي ویل :

حدثنا محمد بن حمید . وايي ما ورته وویل :

تحدث عن ابي حمید . د محمد بن حمید نه حدیث نقلوي .

فقال : ما لي لا أُحدث عنه وقد حدث عنه احمد بن حنبل ويحيى بن معين .

زه به ترې څنګه روایت نه نقلوم امام احمد ابن حنبل او یحیی ابن معین یې ترې نقلوي . دا ټول دلائل د توثیق دي چې دغه شان ائمه حدیث نقلوي ، ابوبکر بن خیثمه وايي :

سئل يحيى ابن معين عن محمد بن حميد الرازي فقال ثقة ليس به بأس رازي کیس .

دارنګې ابو العباس بن سعید وايي :

سمعت جعفر بن ابي عثمان الطيالسي يقول ابن حميد ثقة .

نو دا جرحه په هغه بې ځایه ده .

نو شیخ صاحب مرحوم فرمایي په خپله رساله کې :

بعد ان أقر الامام مالك بصحة الخبر واحتج به زالت تهمة الوهم وقلت الضبط عن

عبدالرحمن الذي انما يقتدي من رماه بذلك بمالك .

چاچې په ده جرحې کړې اقتدای یې په امام مالک صاحب پسې کړې ده هغه خپله قبول کړې ده .

وهذا هو الامام الشافعي يستدل في دين الله ببعض احاديثه في الام وفي مسنده .

امام شافعي رَحِمَهُ اللهُ په کتاب الام کې او په مسند کې د عبدالرحمن روايات ذکر کوي او استدلال د مسائلو ترې نه کوي .

فلا لوم على الحاكم في عده هذا الحديث صحيحاً .

هيڅ ملامتيا په امام حاکم نشته دي چې دده حديث ته يې صحيح ويلي دي .

تلك عشرة كاملة

لس روايات مرفوعه په دې باندې د توسل باب ختم نه دي ، بلکې د مرفوع حديثو د نصوصو آياتونو هغه استدلالات تمام ته ورسيدل .

ددې نه اخوا چې کوم مبحث د صحابوو د اقوالو دي د لسو صحابوو روايات او د متعددو فقهاء عبارات ان شاء الله ذکر کولې شي .

المبحث الرابع : تحقيق الوسيلة في ضوء اقوال الصحابة رضوان الله تعالى عليهم اجمعين :

دې سره به د منکرينو هغه خبره هم دفعه شي چې دوي وايي صحابه کرامو دا توسلات نه دي نيولي دا ددوي افتراء ده او هغه زمانه کې توسل په ذواتو فاضلوو باندې معروف وه .

توسل بالاعمال او توسل باسماء الله وصفاته او توسل بالذوات الفاضلة زمانه د صحابه کرامو کې توسلات معروفه چې وه په ذواتو باندې وه يا باسماء الله تعالى و صفاته باندې وه دا دير معروف وه .

او هرچې توسل توسل بالاعمال وه جائز وه بعضې رواياتو کې ثابت ده استدلالات پرې شته خو زمن د صحابه وو کې معروف نه وه د صحابه کرامو په تاريخ کې چې وکتل شي نو هغوي توسلات بالعمل ډير کم نيولي دي اولين د صحابه کرامو چې وه هغه صديق اکبر

Scanned by CamScanner

رضي الله عنه.

نو توسل د صديق اكبر رضي الله عنه امام غزالي رحمه الله په احياء العلوم کې جلد ۱ صفحه ۳۲۱ کې ذکر کړي نو په دې کې دعاء د ابوبکر صديق رضي الله عنه باندې يو باب لړوي او بيا ذکر کوي:

علم رسول الله صلى الله عليه وسلم ابابكر الصديق رضي الله عنه ان يقول.

نبي اکرم صلى الله عليه وسلم صديق اکبر رضي الله عنه ته ددې تعليم ورکړې وه چې ته به داسې دعاء کوې:

اللهم اني اسألك بمحمد نبيك وابراهيم خليلك وموسى نجيك وعيسى كلمتك وروحك وبتوراة موسى وانجيل عيسى وزبور داود وفرقان محمد صلى الله عليه وسلم وبكل وحي اوحيته او قضاء قضيته او سائل اعطيته او غني افقرته او فقير اغنيته او ضال هديته اسألك باسمك الذي انزلته على موسى عليه السلام واسألك باسمك الذي يسط به ارزاق العباد واسألك باسمك الذي وضعت على الارض فاستقرت.

هغه د كتاب الدعاء د طبراني د حفظ القرآن چې کومه دعاء وه کوم څابنت چې مخکې تير شوې وه باقي الفاظ چې دي تقريباً همغه الفاظ دي نو رسول اکرم صلى الله عليه وسلم صديق اکبر رضي الله عنه ته ددې تعليم ورکړې وه، چې ته داسې دعاء کوه.

نو ددې په ابتداء کې توسلات دي:

اللهم اني اسألك بمحمد نبيك.

دا باء سببيه ده لکه واستعينوا بالصبر والصلوة کې د توسل بالعمل لپاره استدلال ترې کيږي.

وابراهيم خليلك.

نو که يو بې ځايه تأويل تقدير بلا ضرورته څوک کوي چې:

اسألك بمحمد نبيك بدعاء محمد.

Scanned by CamScanner

نو دلته خو نوم اخيستل شوې دي او دعاء هم شوې ده نو دا توسل بالاسم دي دعاء د هغه نه يادوي ځکه دې نه بعد ابراهيم خليلک موسى نجيک هغوي دنيا نه دغه وخت کې تللي وه.

نو دا اولين د صديق اکبر رضي الله عنه توسل وه او يوائې امام غزالي رحمه الله په احياء العلوم کې نه بلکې د دغه الفاظو تائيد د روايت د ابن مسعود رضي الله عنه نه هم کيدې شي چې د هغې روايت خطيب بغدادي کړې دي په الجامع لأخلاق الراوي وآداب السامع جلد ۵ صفحه ٦٦ کې دغه روايت ذکر کړي دي.

او د رنګې ابو الشيخ ابن حبان دغه روايت په کتاب الثواب کې ذکر کړې دي او روايت د عبدالله ابن عباس چې امام طبراني په کتاب الدعاء کې حواله مخکې ذکر شوې ده:

تؤيدوا هذه الرواية معناً.

هغه هم ددې روايت معنوي تائيد کوي هغې کې هم ددغې الفاظو تلقين دي.

دويم توسل د حضرت عمر رضي الله عنه:

صحيح البخاري جلد ١ صفحه ١٣٦ باب سؤال الناس الامام الاستسقاء اذا قحطوا، په دې کې د انس ابن مالک رضي الله عنه:

حدثنا الحسن بن محمد قال حدثنا محمد بن عبدالله الانصاري قال حدثني ابي عبدالله بن المثنى عن ثمامة بن عبدالله بن انس عن انس بن مالك ان عمر بن الخطاب رضي الله عنه كان اذا قحطوا .عمر فاروق رضي الله عنه وه:

اذا قحطوا (اى اذا أصابهم القحط) استسقى بالعباس بن عبدالمطلب رضي الله عنه فقال اللهم انا كنا نتوسل اليك بنبينا فتسقينا .مونږ به وسيله کوو تا ته نبي خپل تا به مونږ باندې باران کوه.

وانا نتوسل اليك بعم نبينا فاسقنا .مونږ اوس وسيله کوو تا ته تره د نبي زمونږ په مونږ باران وکړه.

قال فيسقون . انس صاحب وايي باران به پرې وشو.

Scanned by CamScanner

دې ځای ته لږ متوجه شئ هغه دا چې ژور نظر بعضې خلک نه کوي دې ځای کې او ولته دا ځای دليل ګرځوي لپاره د توسل فعلي نه قولي وايي عمر فاروق رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ګوره تره د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ را وغوښته دعاء يې ترې وغوښته.

په بخاري کې د حضرت عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ دعاء فعلي موجوده نه ده هغه شارحينو او نورو محدثينو په څه رواياتو کې ذکر کړې ده زه يې ذکر کوم خپله په بخاري کې د عمر فاروق رَضِيَ اللهُ عَنْهُ توسل اسمي او قولي مذکور دي ګوري حضرت عباس صاحب يې را حاضر کړ دغه ځای کې مجمع عامه موجوده وه دلته يو توسل عمر فاروق رَضِيَ اللهُ عَنْهُ نيولي دي او بله دعاء حضرت عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ کړې ده دعاء د حضرت عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ دلته مذکوره نه ده.

په حديث د بخاري کې توسل د عمر فاروق رَضِيَ اللهُ عَنْهُ مذکور دي نو دوه دعاء ګانې شوې دي يوه عمر فاروق رَضِيَ اللهُ عَنْهُ په خپله کړې ده بله حضرت عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ کړې ده الفاظ د دعاء د حضرت عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ دا دي:

اللهم لم ينزل بلاء الا بذنب ولم يكشف الا بتوبة وقد توجه بي القوم اليك لمكاني من نبيك.

محشي د بدر الدين عيني عمدة القاري نه دلته نقل کړې دي په دغه ځای باندې يا الله دي قوم زه تا ته مخامخ کړې يمه ځکه يې مخامخ کړم لمكاني من نبيك ما ته يو شرف دي چې حاصل دي ما ته ستا د پيغمبر نه چې تره د هغه يمه....

وهذه أيدينا اليك بالذنوب ونواصينا بالتوبة فاسقنا الغيث.

خپله د عباس صاحب دا الفاظ د دعاء دي دا مذکور نه دي په بخاري کې.

دويم الفاظ د عمر فاروق رَضِيَ اللهُ عَنْهُ دي مذکور دي په بخاري کې هغه دا دي:

اللهم انا كنا نتوسل اليك بنبينا فتسقينا وانا نتوسل اليك بعم نبينا فاسقنا.

يا الله اوس در ته وسيله کې تره د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ پيش کوم په مونږ باران وکړه.

اللهم ندا شته مقصود بالنداء فاسقنا شته دعاء وشوه د دعاء الفاظ خو دلته هم شته د عمر فاروق رَضِيَ اللهُ عَنْهُ په الفاظو کې دا تره د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ پيش کول خپله توسل قولي دي د عمر فاروق رَضِيَ اللهُ عَنْهُ په الفاظو کې توسل قولي مذکور دي يو شيخ صالح دلته موجود دي او ته

Scanned by CamScanner

وايي يا الله دده په خاطر په مونږ باران وکړه دا قولي اسمي شو .
دا چې بيا هغه دعاء کوي هغه بيا فعلي دي نو د عباس صاحب دعاء توسل فعلي دي،
او د عمر صاحب قول چې کوم بخاري را اخيستي دا توسل قولي دي او دوي د توسل قولي نه منکر دي .
بدر الدين عيني چې کوم الفاظ د دعاء ذکر کړي د عمر فاروق رَضِيَ اللهُ عَنْهُ تصريح په دې باندې ده چې دوه دعوات شوي ده هم کړي ده او عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ هم کړې ده .
دوي داسې وايي چې عمر فاروق رَضِيَ اللهُ عَنْهُ راغې تره د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ ته يې وويل ته مونږ ته دعاء وکړه .
داسې نه ده يوه دعاء عمر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ کړې ده او يوه دعاء تره د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ کړې ده .
مونږ استدلال د عمر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ د الفاظو نه کوو چې هغه توسل قولي دي دلته محض داسې نه دي شوې چې هغه يې د لاس نه رانيولې راوستې ده چې راځه مونږ ته ،ته دعاء وکړه.
نه راوستې دي ودرولې دي بيا عمر فاروق رَضِيَ اللهُ عَنْهُ دعاء کړې ده ، يا الله دا تره د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ درته پيش کوو په مونږ باران وکړه .
دا قولي توسل شو بيا هغه پاځيدلې بله دعاء يې هم کړې ده هغه بيا توسل فعلي دي.
د عيني په حاشيه کې چې نقل دي عبارت د هغې الفاظو نه خپله پته لږي چې دوه دعاء ګانې شوې دي هغه دا دي :
فلما صعد عمر ومعه العباس المنبر .عمر صاحب او عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا دواړه منبر ته پورته شول .
قال عمر : عمر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ دعاء وکړه :
اللهم انا توجهنا اليك بعم نبيك وصنو أبيه فاسقنا الغيث ولا تجعل من القانطين ثم قال قل يا ابا الفضل قال العباس اللهم لم ينزل بلاء الخ.
بيا يې وويل عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اوس ته هم دعاء وکړه .
نو مونږ استدلال د عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ د الفاظو نه ، نه کوو هغه مذکور في البخاري نه دي هغه توسل فعلي دي .

Scanned by CamScanner

په خپله عمر صاحب چې کوم الفاظ استعمال کړي دا قولي توسل دي دوي دې ځای نه داشي جوړ کړ .

که توسل په نبي عَلَيْهِ السَّلَام او له دنيا نه تللي اشخاصو باندې جائز واي نو عمر فاروق رَضِيَ اللهُ عَنْهُ به دې وخت کې قبر د نبي عَلَيْهِ السَّلَام باندې توسل نيولې واي کنه نو مونږ يې په ژوندو هم روا گڼو اسمي توسل ، او مونږ يې په وفات شده باندې هم روا گڼو اوس توسل په اشخاصو صالحو باندې چې حيات وي فعل د هغې خو دليل د حرمت د آخر نه جوړيږي.

فتح الباري عيني قسطلاني ځو مره چې تاسو په دې ځای گوري هغوي به دا خبره کوي چې دې کې اشاره ده دې خبرې ته چې جائز دي توسل د فاضل په مفضول باندې .

دايې خلکو ته بنودله چې فاضل په مفضول هم توسل نيولې شي شان د عمر فاروق رَضِيَ اللهُ عَنْهُ خو په عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ باندې بلند دی په اتفاق د امت باندې ، نو هغه بيا څنگه ده باندې وسيله نيسي واي دې ته اشاره ده چې فاضل په مفضول توسل نيولې شي .

علامه کوثري رَحِمَهُ اللهُ په محق التقول کې دغه ځای باندې ليکي :

انا كنا نتوسل اليك بنبينا قول صحابي كنا نفعل كذا ينصب على ماقبل القول .

فيكون المعنى ان الصحابة رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ كانوا يتوسلون به في حياته وبعد لحوقه بالرفيق الاعلى الى عام الرماد .

دا سخته قحطي چې راغلي دا کال د رمادي ده او دا ۱۲ کال د امير المؤمنين د خلافت جوړيږي دا ډير وروسته شوې دي او ده وويل چې :

انا كنا نتوسل اليك نبنيا .

علامه کوثري رَحِمَهُ اللهُ وايي چې صحابي وويل :

كنا نفعل كذا .

دا کار به مونږ کوو نو منسوب شو دا على ماقبل زمن القول ته د دغې خبرې نه مخکې وخت ته شامل شو نو خپله ترې پته ولږيده چې دا دولس کاله صحابه وو هم په قبر د نبي عَلَيْهِ السَّلَام توسل نيولې وه دغه وجه ده چې ابن عبد البر په الاستيعاب جلد ۱ صفحه ۲۴۶ کې ليکي ذکر کوي :

Scanned by CamScanner

وفعل عمر انما يدل على ان التوسل بقرابة الرسول الأحياء جائز كجوازه بالنبي ﷺ.

د عمر صاحب دا فعل دليل دئ خبرئ دي چې د انبياء او د رسولانو په اقرباء باندې توسل روا دي لکه چې په نبي عليه السلام روا دي.

او مستدرک للحاکم په جلد ۱۲ صفحه ۳۶۸ کې چې رقم د حديث: ۵۴۴۷ جوړيږي ذکر کوي الفاظ د دعاء د عمر فاروق رضي الله عنه:

اللهم هذا عم نبيك العباس نتوجه اليك به فاسقنا.

دا تره د نبي عليه السلام دي چې عباس رضي الله عنه دي مونږ تا ته مخامخ کړ چې ته په مونږ باران وکړه.

دا الفاظ د توسل قولي دي.

فما برحوا حتى سقاهم الله قال فخطب عمر الناس فقال ايها الناس ان رسول الله ﷺ كان يرى للعباس ما يرى الولد لوالده.

نبي عليه السلام به دغه تره ته داسې نظر باندې کتل لکه ماشوم بچي چې پلار ته ګوري:

يعظمه ويفخمه ويبر قسمه. دده تعظيم به يې کوه او که دده به په غصه کې قسم وخوړ نبي عليه السلام به دې مبرور وه په کې نه به يې حانث کوه په کې.

فاقتدوا ايها الناس برسول الله ﷺ في عمه العباس.

ټول خلک د نبي عليه السلام تابعداري وکړئ په حق د تره د هغه کې چې عباس رضي الله عنه دي نو چې هغه يې تعظيم کوه تاسې يې هم تعظيم کوئ.

واتخذوه وسيلة الى الله عزوجل. ټول دې وسيله الى الله وګرځوئ.

في مانزل بكم. په هر تکليف کې چې نازل شي په تاسو باندې نو تاسو وسيله کې تره د نبي عليه السلام پيش کوئ.

دغه روايت چې د عمر رضي الله عنه په تقرير کې دا الفاظ راغلل:

واتخذوه وسيلة الى الله.

Scanned by CamScanner

ابن عساکر په معجم ابن عساکر جلد ۱ صفحه ۴۳۰ کې هم ذکر کړي او کتاب الدعاء طبراني جلد ۵ صفحه ۴۲۷ کې هم ذکر کړي.
ابن حجر عسقلاني فتح الباري جلد ۳ صفحه ۴۴۳ ذکر کړي.
دریم توسل په قول د حضرت علي المرتضی رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ.
څلورم توسل په قول د حضرت عباس رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ.
پنځم توسل په قول د حضرت عائشې رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا کې.
دا دري واړه په یو ځای یوه دعاء کې جمع کیږي په شریکه دعاء کوي توسل نیسي.
تاریخ فتوح الشام جلد ۱ صفحه ۱۶۸ کې ذکر کوي دا هغه واقعه ده چې کله شام دمشق ونیول شول.
قیصر روم هرقل غصه شو یو عظیم لښکر د لس لکه او شپیته زره یې تیار کړ.
یو عام پاڅون د مسلمانانو خلاف وشو نو څو مره ښارونه چې په شام او دمشق کې نیول شوي وه هغه مشورتاً صحابه کرامو پرېښودې بیرته سرحداتو د عربو ته راورسیدل تول ځایونه هغوي بیا ونیول.
نو سرحد د عربو سره نژدې د یرموک یوه عظیمه دشته وه په دغه ځایکې ابو عبید بن جراح رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ او حضرت خالد رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ ملګري دي دوي تقریباً یو دیرش زره لښکر کې دلته واړول.
نو دې ځای نه امیر المؤمنین حضرت عمر رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ ته قاصد ځي خط ورکوي چې لاړشه امیر المؤمنین نه مونږ دپاره مشوره واخله ورته ووایه چې تول ښاریې مو خوشې کړې دي ځکه زمونږ تعداد کم دي او کافران ډیر زیات وه.
ددې نه بعد باقي ستاسو مرضي ده که وایي چې مدینې منورې ته راشي نو هلته درځو او که وایي چې وجنګیږي نو جنګیږو.
د قاصد نوم دي عبد الله بن قرط هغه دیو خالي هفتې په ورځ روان شو او د راروانې جمعې په ورځ ورسیده.
د جمعې د لمانځه نه مخکې امیر المؤمنین اودس کوي دې راورسیده ودریده ورته د هغه داسې رعب وه چې څوک نژدې ورته ودریدې نه شو او چې ورته وبه ودریده نو زر به یې

Scanned by CamScanner

نږې تپوس کوه څوک یې نوم دي څه ده له کوم ځایه راغلې .
هغه ورته وایي قاصد د ابو عبیده بن جراح یمه خط مې راوړی دي عبدالله بن قرط یم ،
هغه خط یې چې راواخیست چې وي کتلو نو رنګ کې یې تغیر راغې په دې خفه شو چې په
دغه علاقو خو ډیر شهیدان شوې وه د مشق حلف شام باندې دا ټول مو بدون د جنګ نه
خوشي کړل او اوس نورې مشورې غواړي چې مونږ راشو او که مخکې وجنګیږو .
کله چې د جمعې خطبې ته پاڅیده نو جهادي بلیغ بیان یې وکړ او ددې نه بعد یې
متصل چند صحابه کرام کینول مشوره یې وکړه چې مونږ ته آخري حکم دي چې د دوه کافرو
مقابل کې یو مسلمان دي دلته چې ګورو دوي صحابه کرام یو ډیرش زره دي او کافران لس
لکه او شپیته زره دي دوي ته خو جائز دي چې وروسته راشي تاسو څه فیصله اوس کوي د
اکثرینو رأیه دا شوه چې قومنده د جهاد او جنګ ورکړل شي او د وروسته راتلو اجازت ورته
مه کوه .
نو خط یې ولیکه عبدالله ابن قرط ته یې خط وسپاره چې څه ځان رسوه هغه اته ورځې
مزل کړي ماز دیګر یې بیا ولیږه هغه واقعه ده په فتوح الشام کې منقوله ده او دا فتوح الشام د
امام واقدي د متقدمینو نه دي ۳۵ کاله د امام بخاري نه مخکې تیر شوې دي او امام بخاري
په خپل تاریخ کې له ده نه نقل کوي دې په فن د تاریخ کې ثقه دي بلکې اوثق دي .
چې څو مره مؤرخین دي له ده نه اخذ کوي نو عبدالله بن قرط وایي ما خط راواخیست :
وخرجت من المسجد من باب الحبشة .
دغه وخت کې غټ دیوال چې مسجد نبوي نه تاو وه په هغې کې یوه دروازه باب حبشه
وه زه باب حبشه باندې ووتم چې بهر ته ووتم نو زړه کې مې راغله چې ته خو روان جهاد ته یې
او هسې نه شهید شي راځه د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ روضې ته راشه یو څه تلاوت وکړه دعاء وکړه بیا به
ځې :
فقصدت حجرة رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .
بعضې علماء ادباً قبر د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ ته د قبر نسبت بنه نه ګڼي د هغې نه تعبیر په
حجره شریفه یا په روضه مبارکه باندې کوي نو ګورئ دا الفاظ د ادب دي .
فقصد حجرة رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ د حجرې اراده مې وکړه .

Scanned by CamScanner

وعائشة رَضِيَ اللهُ عَنْهَا جالسة عند قبره . هغه روضې سره ناسته وه .

وعلي بن ابي طالب رَضِيَ اللهُ عَنْهُ والعباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ جالسان عند القبر . ،

او حضرت حسين رَضِيَ اللهُ عَنْهُ په غيږه د حضرت علي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ کې ناست وه او حضرت حسن رَضِيَ اللهُ عَنْهُ په غيږه د عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ کې وه دوي ټول ناست وه د سورة هود او سورة انعام تلاوت يې کولو :

فسلمت على رسول الله . سلام مې واچولو :

فقال علي رضي الله عنه يا ابن قرط اعوالت على المسير الى الشام .

ولې راوګرځيدلې له تللو د شام نه ، دې ورته وايي چې ما دا اراده وکړه چې يو ځل سلام وکړم او بيا تاسو دعاء راته وکړي او هغه چې کله روانيده امير المؤمنين حضرت عمر فاروق رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ورته ډيره دعاء کړې وه .

حضرت علي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ورته وويل چې عمر فاروق رَضِيَ اللهُ عَنْهُ غوندې شخصيت تاته دعاء کړې د نور چا دعاء ته څه ضرورت دي هغه خو هغه انسان دي چې نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ يې باره کې ويلي وه که ما نه وروسته نبي راتلې شوې هغه به عمر فاروق رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وه خو هغه نه راځي د حضرت عمر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ مناقب يې ورته بيان کړه .

عبد الله بن قرط رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ورته مخ راواړوه :

فقال عبد الله قرط ما ذكرت شيئاً الا وانا عارف به من فضل عمر بن الخطاب رَضِيَ اللهُ عَنْهُ.

تا چې د عمر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ کوم مناقب بيان کړه ما ته پته ده ما ته د هغه شان معلوم دي ؛

ولكني أردت الزيادة من دعائك ودعاء العباس عم رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

زما مقصد دا دی چې راته دعاء وکړي او حضرت عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ هم راته دعاء وکړي .

ولا سيما عند قبر الرسول المعظم المكرم . بالخصوص دلته په روضه کې يې راته وکړي دې ورته دا وايي هغه هم صحابه دي دې هم صحابي دي .

دلته اوس دا الفاظ نقلوي ۱۲۱۷ کاله مخکې امام واقدي تير شوې دي ؛

قال فرفع العباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يديه . اوچت کړه حضرت عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ لاسونه .

Scanned by CamScanner

وعلي رَضِيَ اللهُ عَنهُ كذلك . او علي رَضِيَ اللهُ عَنهُ هم دغه شان لاسونه اوچت کړه داد دعاء هيئت شو .

وقالا . دواړه دعاء کوي :

اللهم انا نتوسل بهذا النبي المصطفى والرسول المجتبى .

مونږ وسيله نيسو په دغه نبي مصطفى رسول مجتبى باندې .

الذي . دا خو هغه ذات وه .

توسل به آدم فاجبت دعوته . چې آدم عَلَيهِ السَّلَام په ده وسيله نيولې وه تا يې دعاء قبوله کړې وه .

وغفرت خطيئته . او خطيه دې ورته معاف کړې وه .

دا مخکې ما تاسو ته ووېل چې توسل د آدم عَلَيهِ السَّلَام حديث معروف وه په زمانه د صحابه کرامو کې که معروف نه واي نو حضرت عباس او حضرت علي رَضِيَ اللهُ عَنهُ دوي څنګه وايي چې دا هغه دې توسل پرې آدم عَلَيهِ السَّلَام نيولې وه دا صحابه وو کې معروف روايت وه چې آدم عَلَيهِ السَّلَام ته خطيه په توسل د محمد مصطفى صَلَّى اللهُ عَلَيهِ وَسَلَّمَ معاف شوې ده نو ځکه دلته ورته اشاره کوي :

الا سهلت على عبدالله طريقه وطويت له البعيد . دا درنه غواړو چې آسان کړي عبدالله بن قرط له لاره او راننډ کړي ورته اوږده مسافه .

وأيدت اصحاب نبيك بالنصر انك سميع الدعاء .

او د خپل پيغمبر د صحابه وو په جهاد کې مدد وکړه او تائيد يې وکړه .

ثم قال : سر يا عبدالله بن قرط . څه روان شه .

فالله تعالى اكرم من ان يرد دعاء عمر وعباس وعلي والحسن والحسين رَضِيَ اللهُ عَنهُم وازواج رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيهِ وَسَلَّمَ .

الله تعالى ډير كريم ذات دي نه شي كيدې چې هغه دې رد کړي دعاء د عمر فاروق او د عباس او د حضرت علي او د حسنينو او په ازواجو د نبي عَلَيهِ السَّلَام کې د بي بي عائشې دعاء

Scanned by CamScanner

دې رد کړي.

وقد توسلوا اليه بأكرم الخلق عليه.

حال دا دی وسیله کې ورته هغه څوک پیش کړي چې ټول مخلوق کې اکرم دي.

قال عبدالله بن قرط فخرجت من الحجرة وانا فرح مستبشر واستويت على كور المطية وركبة الفلاة وانا فرخ بدعاء علي والعباس وعمر رضي الله عنهم اجمعين قال عبدالله خرجت من المدينة بعد العصر من يومي ذلك الذي دخلت فيه المدينة.

چې د جمعې ورځ وه په لاره تلم انتظار مې کولو چې له اخوا نه خو اته شوا روزه کې راغلي وم اوس به هم اته ورځې مزل یې.

ولم ازل سائراً ثلاثة ايام فلما كانت صلاة العصر من اليوم الثالث اشرفت على اليرموك.

پنځه ورځې ورته خدای تعالی دا څمکه رالنډه کړه په دعاء د عمر فاروق او د اهل بیتو باندې عند قبر النبي صلى الله عليه وسلم، نو دا توسل د صحابه کرامو وه اوس که دوي اعتراض کوي چې امام واقدي ضعیف دي نو د هغې جواب دا دی چې امام واقدي خو په فن د تاریخ کې ثقه دي په اتفاق.

او هر چې فن د حدیثو دي دې کې هم د ډیرو رایه دده باره کې د توثیق دي.

امام ذهبي په سير اعلام النبلاء جلد ۹ صفحه ۴۵۵ کې ذکر کوي:

فلا يستغني عنه في المغازي وايام الصحابة واخبارهم.

استغنی دې نه شي کولې امام واقدي نه په مغازي وو کې او په تاریخ د صحابه وو کې او په اخبارو د هغوي کې استغنا ترې مه کوه څکه هغه جزيات د تاریخ چې ده مفصل کړي دا بیا ډیرو کې نه پیدا کیږي.

ابن سعد په طبقات کې ذکر کوي:

كان عالماً بالمغازي والسير والفتوح واختلاف الناس في الحديث والاحكام واجتماعهم.

په دې ټولو کې عالم وه.

خطیب بغدادي یې په شان کې لیکلي دا هغه څوک وه چې تمامه دنیا دده نوم نیولې وه

هرچا به يادوه.

وكان جواداً كريماً.

ابراهيم حربي ذكر كوي:

كان الواقدي اعلم الناس بأمر الاسلام واما الجاهلية فلم يعلم منها شيئاً.

تاريخو نه دوه دي دوه قسمه مؤرخين دي يو د ادم عليه السلام نه د هغه وخت نه مؤرخين دا ټول تاريخ بيانوي بل د نبي عليه السلام د مغازي وو نا دي وايي: اعلم د خلكو وه بامر الاسلام. هرڅه د جاهليت د زمانې تاريخ وه په هغې نه پوهيده.

موسى بن هارون ليكي:

سمعت مصعب الزبير يقول ما رأيت مثله قط. دده په مثل عالم ما نه وه كتلې.

يعقوب مولى ابي عبد الله ليكي:

سمعت الدراوردي يقول الواقدي امير المؤمنين في الحديث.

دا لقب د امام بخاري دي د ډير توثيق نه كتابونه د جرحې او تعديل د يو محدث باره كې امير المؤمنين ليكي نو دراوردي وايي چې الواقدي امير المؤمنين في الحديث نو علماء په آحاديثو كې هم توثيق بيانوي په تاريخ كې خو هسې هم ثقه دي.

يعقوب ابن شيبة يقول حدثني بعض اصحابنا ثقة.

يعقوب ابن شيبه وايي زمونږ بعضې مشائخو مونږ ته دا وويلې چې واقدي ثقه دي بيا وايي:

سمعت اباعامر العقدي يقول نحن نسأل عن الواقدي وانما يسأل الواقدي عنا.

عجيبه خبره ده خلک راځي مونږ نه تپوس باره د واقدي كې چې څنګه سړي وه قوي وه كه ضعيف، په كار داده چې واقدي ته خلک لاړ شي او زمونږ باره كې ترې تپوس وكړي يعنې هغه ته لاړ شي زمونږ جرحه پرې معلومه كړي.

خلک مونږ ته راځي د واقدي جرحې مونږ نه غواړي دا دده توثيق دي دده صفت كوي چې مونږ نه دده تپوس مه كوي ده نه زمونږ تپوس وكړي ځكه دي اعلم دي په مونږ كې.

دغسې نور وډيرو علماو د امام واقدي رحمه الله د ثقه والي باره كې اقوال كړي او ابن

Scanned by CamScanner

حجر عسقلاني رحمه الله تهذيب التهذيب جلد ۹ صفحه ۳۲۴ کې نقل کړي پوره تفصیل باید هلته وکتل شي .

شپږم توسل د حضرت عمر فاروق رضي الله عنه او د حضرت علي رضي الله عنه

جامع الاحاديث جلد ۱ صفحه ۴۴۴ رقم د حديث ۲۳۰۶ دي دا روايت د حضرت عمر او حضرت علي رضي الله عنهما دي چې مسند الفردوس هم ذکر کړي .

بمأثور الخطاب للديلمي جلد ۱ صفحه ۳۲۴ الفاظ دا دی حدیث مرفوع دي :

عن عمر وعلي اذا شجاك شيطان او سلطان فقل يا من يكفي من كل احد ولا يكفي منه احد يا احد من لا احد له يا سند من لا سند له انقطع الرجاء الا منك فكني مما انا فيه واعني على ما انا عليه مما قد نزل بي بجاه وجهك الكريم و بحق محمد صلى الله عليه وسلم عليك آمين .

دا حدیث کنز العمال هم ذکر کړي جلد ۲ صفحه ۱۲۰ کې .

اوم توسل په قول د حضرت معاويه رضي الله عنه :

تاريخ ابي زرعة الدمشقي ذکر کړي جلد ۱ صفحه ۸۶ :

حدثنا الحكم بن نافع عن صفوان بن عمرو عن سليم بن عامر ان الناس قحطوا بدمشق فخرج معاوية يستسقي بيزيد بن الاسود .

را اوو ته معاويه رضي الله عنه استسقاء غوښته په يزيد بن اسود باندې نو ظاهراً توسل قولي دي که تقدير په کې کوي بدعاء يزيد بن الاسود نو بيا فعلي جوړيږي .

دا روايت الاصابة في معرفة الصحابة هم ذکر کړي جلد ۳ صفحه ۶۳۴ او تاريخ دمشق د ابن عساکر هم ذکر کړي جلد ۶۵ صفحه ۱۱۱.

اتم توسل په قول د حضرت عبدالله رضي الله عنه :

صحيح البخاري جلد ۱ صفحه ۱۳۲ :

حدثنا عمرو بن علي قال حدثنا ابو قتيبة قال حدثنا عبد الرحمن بن عبد الله بن دينار عن ابيه قال سمعت ابن عمر يتمثل بشعر ابي طالب . وامي وريدل د ابن عمر رضي الله عنه نه .

يتمثل اى ينشد . چې انشادیې کوه په شعر د ابي طالب رضي الله عنه سره .

Scanned by CamScanner

يوه انشاء ده بل انشاد ، انشاء جوړولو د شعر ته ويلې شي او انشاد د بل چا شعر خپل ترنم کې زمزمه کولو ته ويلې شي ، نچوړ د شعر دا دي :

وابيض يستسق الغمام بوجهه ❁ ثمال اليتامى عصمة للارامل

نبي عَلَيْهِ ٱلسَّلَامُ د سپين مخې والا دي وريځ چې کومه ده باران کوي .

بوجهه بوسيلة وجهه . ده د مخ د خاطره وريځ باران کوي .

ثمال اليتامى أي مطعم . د يتيمانو دى او د کونډو ساتونکي دي .

نو يستسق الغمام بوجهه دا باء سببيه ده وريځ باران کوي بوجهه اى بسبب ذاته .

نهم توسل په قول د ابي عبيده ابن الجراح رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ :

فتوح الشام جلد ۱ صفحه ۱۷۹–۲۲۰ ، دې کې ابي عبيده رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ يزيد بن ابي سفيان رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ ته د يو لښکر مشري ور کوي ليږي يې سره د پينځه زره کسانو :

وامره ان يلحق بخالد رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ الى بيت المقدس .

د حضرت خالد رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ به ملګري شي بيت المقدس ته به لاړ شي .

وقال له يا ابن ابي سفيان ما علمتك الا ناصحا فاذا اشرفت على بلد ايلياء .

ابي عبيده رَضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُ يزيد بن ابي سفيان را غواړي نصيحت ورته کوي ورته وايي کله چې نه د پنځه زره لښکر سره د بيت المقدس ښاريه باندې ورښکاره شوي .

فارفعوا اصواتكم بالتهليل والتكبير . اوچت کړي آوازونه په لا اله الا الله سره او په تکبير سره دا چغې وهي په ښاريه ورشي واسألوا الله او د خداى تعالى نه دعاء ګانې وغواړي .

بجاه نبيه . په جاه د محمد مصطفى صَلَّى ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ باندې .

ومن سكنها من الانبياء والصالحين .

او په جاه د هغه انبياء کرامو چې بيت المقدس کې اوسيږي دفن دي او څومره اولياء چې دي په دا ټولو اولياء باندې وسيله ونيسي بيا پرې ورشي :

ان يسهل فتحها على ايدى المسلمين .

Scanned by CamScanner

نو مجاهدينو ورونو ته دا په کار دي چې د صحابه وو دا طريقه خپله کړي خپلو اسبابو او ټرينګونو باندې غره نه شي چې ګنې ما جديد ټريننګ ياد کړي زه به په ټريننګ د هغوي مقابله کومه.

اعدوا لهم ما استطعتم.

ښه خبره ده يو ټريننګ په کار دي خو غره کيدل په ټريننګ نه دي په کار هر وخت کې کفار د مسلمانانو نه په آلات ظاهريه او ټريننګونو کې مقدم وي کوم ټريننګ چې هغوي کړې دي زمونږ د مجاهدينو ټريننګ هغې ته نه شي رسيدلې که د خالق امداد ترې نه لرې شي نو په هرو اسبابو مونږ کمزورې يو خو دا محضې د خالق امداد دي چې د دې عظيم کافر مقابله کې غريب مجاهدين په کمزورو اسبابو باندې جنګيږي خو په کار دا دي چې د صحابه وو طريقه اختيار کړي هر ولايت ته چې ځي په هغه ولايت کې چې معروف اولياء وي که حيات وي که وفات وي د هغوي په ذات دې توسل نيسي بيا دې جهاد کوي.

دا د صحابه کرامو طريقه ده او پنځه زره لښکر تياريږي يزيد بن ابي سفيان ته يې لاس کې ورکوي په طرف د بيت المقدس او اوه زره (۷۰۰۰) لښکر خالد بن وليد مخکې بيولې دي نو دا دولس زره کسان جوړيږي. بيا تعليم ورته کوي چې کله ورننوځې نو تاسې لا اله الا الله وايې الله اکبر وايې او: واسألوا الله بجاه نبيه. وسيله په ذات د نبي ونيسي.

لسم وسيله په قول د حضرت عبدالله بن جعفر رضي الله عنه:

دا هم فتوح الشام ذکر کړي جلد ۱ صفحه ۷۶، په دې کې عبدالله بن جعفر دعاء کوي:

فضاق لذلك ذرعه وما نزل به في نفسه مثل ما نزل بالمسلمين فألجأ الى الله تعالى امره و فوض الى صاحب السماء شأنه ورفع يده الى السماء وقال في دعائه يا من خلق خلقه وابلى بعضهم ببعض وجعل ذلك محنة لهم أسألك بجاه محمد النبي صلى الله عليه وسلم الا ما جعلت لنا من امرنا فرجاً ومخرجاً ثم عاد الى القتال واصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم يقاتلون معه تحت رايته.

تلك عشرة كاملة

هغه مخکې مرفوع هم لس وه دا هم لس شول.

Scanned by CamScanner

فهذه اقوال الصحابة رضوان الله تعالى عليهم اجمعين وارائهم الذين قال الله في حقهم والسابقون الاولون من المهاجرين والانصار والذين اتبعوا هم باحسان رضي الله عنهم ورضوا عنه.

مونږ الحمد لله قوي روايات لرو د اسلافو متقدمينو كتب پيش كوو.

دا فتوح الشام څه د پاسه دولس سوه كاله مخكې تير شوې دي ده سره مخكې هم تعصب شوې دي شاه انور شاه صاحب فيض الباري كې وايي علت د جرحې په واقدي څه دي چې دا ډير عمده سړي دي خلك پرې جرحې كوي وايي د هغې وجه دا وه چې دې متمذهب بمذهبٍ نه وه او دا رشتيا يقيني خبره ده چې كله يو پارټي كې نه وي نو هره پارټي به درپسې نښتې وي مخالفت به دې كوي خبرې به درپسې كوي.

هغه وخت سره چې څومره سياسي پارټيانې جوړې وي نو واقدي صاحب يوې سره هم نه وه يو خوا عبد الله بن زبير يا دې نه بعد بنوا عباس وه بل خوا ته بنوا اميه وه دې يو سره هم نه وه د يو جانب علماء دي مجروحه وه چې دې ولې زمونږ ملګرې نه دي د بل جانب علماء هم دي مجروحه وه چې دې ولې زمونږ ملګرې كيږي نه.

لكه اوس پاكستان كې دوه لوې پارټې جوړې دي ديوبند او بريل داد مدرسو نومونه وه اوس خلكو ترې نه مذهبونه جوړ كړل مسلكونه يې ترې جوړ كړل يو خوا وايي مسلك ديوبند زنده باد، نو ديوبند مدرسه ده مسلك ورته مه وايي.

دا نور وايي مسلك بريل زنده باد، يو بريلوي ماته يو خط راليږلي وه هغه كې يې ليكلي وه: واي بريل فصل مميز دي په پاكستان كې او دې علاقو كې چې څوك بريلوي وي نو مسلمان دي اهلسنت دي ګڼې سره اهلسنت نه دي مونږ اهلسنت نه شو دې اهلسنت شو دې شيعه دي اهلسنت شو او مونږ اهلسنت نه شو عجيبه خبره ده ټول بريلويان نه يادوم خو څه خلك بريلويانو كې شيعه ګانو ته كار كوي نو هغې ته بيدار شي.

دلته هم اوس دا كار دي كه ته په ديوبند كې داخل شوې او چغې دې كړې چې ديوبند زنده باد بس بريليان خو دې هسې هم نه منې چې د بزرګي بنكر دې هم وشي خو داده چې هغه ديوبنديان دربانديې رد نه كوي وايي ديوبندي دي.

او كه بريلوي شي هم دغسې ده ديوبنديان به دې نه منې ولو كه څومره بزرګ شي هم خو دومره خبره ده چې خپل بريالويان خو به دې تائيد كوي نو جرحه دربانديې كيږي.

Scanned by CamScanner

د باړې حضرت صاحب باندې د جرحې بنیادي وجه دا وه چې هغه به چغې وهلې چې نه دیوبندي یم نه بریلوي یم دیوبندیان یې هم مخالف شول بریالیان یې هم مخالف شول نو اوس چې هغه دا خبره کړې چې نه دیوبندي یم نه بریلوي یم نو کفر خو یې نه دی کړې .

دیوبند او بریل کې نوتل څه فرض وه یا دا څه عقیده وه یا څه مذهب وه یا څه د طریقت نو مونه وه چې خامخا به سړې ځان ته دیوبندي او بریلوي وایي .

خبره یې ډیره بنه کړې وه خو اوس خبره یې داسې وکړه چې دیوبندي یې هم دشمن جوړ شو چې ولې دیوبندي ځان ته نه وایي او بریلوي یې هم دشمن جوړ شو چې ولې بریلوي ځان ته نه وایي .نو چې ما فیض الباري کې د امام واقدي په باره کې دا ولیدل چې دې متمذهب بمذهب نه وه دې به یوه ډله کې ننوتو نه ځان ته به مستقل وه چې ډلې به یې ولیدې چې سیاسي به وي که هر څه به وي دې به یو طرف ته شو ترې نه .

بس د هغه تولو مقابل کې به شو نو هر چا به پرې اعتراض کوه نو امام واقدي باندې لویه وجه د جرحې دا ده چې دده ملګرې به نه وه . او ما باندې هم دا جرحې ډیرې دې وجه یې همدغه ده چې زه نه دیوبندي یم او نه بریلوي یم نو دوي دواړه جرحې کوي چې ته بریلوي یا دیوبندي ولې نه یې چې دیوبند کې څه چل دې نو زه خو نه وایم چې څه چل دې په کې یا دیوبندیان بد خلک دي خو زه نه یمه په کې .

بس زه دیوبند ته مسلک نه وایم نو دیوبندي نه یم او که د نسبت خبره شي چې استاذان دې څوک دي استاذان مې د دیوبند علماء پاتې شوي هغه نسبت جدا خبره ده کله به یې سړې کوي یو شیخ ته نسبت ځان ته به سیفي وایي کله به یې یو استاذ ته کوي دیوبندي به ځان ته وایي کله به یې امام د مذهب ته کوي حنفي به ځان ته وایي دا بیله خبره ده خو دا چې دې زمانه کې ترې خلکو مسلک جوړ کړ او دا یې کړه چې خامخا مسلمان یې دیوبندي به یې که دیوبندي نه یې نو مسلمان به نه یې .بس مونږ اوس دې ته مجبور شو چې چغې کړو چې مونږ دیوبندیان نه یو اخوا بریالیانو دا فصل ممیز جوړ کړه چې بریلي نه یې نو مسلمان د سره نه یې هغوي هم دې ته مجبور کړو چې ووایو مونږ بریلویان نه یو نه مې استاذ بریلوي دې نه مې شیخ بریلوي دې نه مې د بریل په مدرسه کې سبق ویلې دي نو زه په کومه معنی ځان ته بریلوي ووایمه.

Scanned by CamScanner

المبحث الخامس : تحقيق الوسيلة عند عامة المصنفين والمحدثين والفقهاء الحنفيين :

د احنافو فقهاء د اقوالو په رڼا کښې د وسيلې ثبوت :

مجمع الانهر في شرح ملتقى الأبحر جلد ۳ صفحه ۴۳۹ دي د بعضي علماء پسې او عوامو پسې چې هغوي د مسخرو په مجالسو کې غيبتونو وغيره وو کې مصروف وي.
او فرق د خواصو د عوامو سره په مجلس کې نه کيږي په دغه شان ته خواصو رد کوي الفاظې دادي :

ثم يشتغلون طول النهار بالسخرية والغيبة والوقوع في الناس وغيرها مما يستحقون به.

بيا لا مشتغل وي ټول ورځ په مسخرو غيبتا و د خلکو په حالاتو کې.
او س آخر کې دي ذعاء ورته کوي :

اصلحهم الله تعالى. خداى دې دغه علماء صالحه کړي.

اصلحهم الله تعالى وايّانا بجاه نبيه.

مونږ دې يو تکې نه اخذ کوو دا چې فقهي حنفي دي بالفعل په خپله په ذات د نبي عليه السلام وسيله نيسي.
حاشيه رد المختار جلد ۴ صفحه ۲۹۴ :

دام في عز وانعام ومجد واحترام بجاه من هو للأنبياء ختام واله وصحبه السادات الكرام.

صاحب متن يادوي خداى تعالى دې په عزت په انعاماتو په بزرګي او احتراماتو کې وساتي.

بجاه من هو للانبياء ختام. په جاه د هغه ذات باندې چې هغه د ټولو انبياء ختم دي او په جاه د اهل د هغه باندې او په جاه د تمامو صحابه وو باندې چې هغه سادات الكرام دي.

نو دا توسل دي په نبي عليه السلام او په ال د هغه او په ټولو صحابه کرامو باندې.
دا رنګې الدر المختار جلد ۱ صفحه ۸۴ دا هم په دې ابتداء کې دعاء کوي :

فنسأل الله تعالى التوفيق والقبول بجاه الرسول.

Scanned by CamScanner

دارنګې مراقي الفلاح جلد ۱ صفحه ۲۱۸ دعاء کوي :

نسأل الله تعالى من فضله العفو والعافية بجاه سيدنا محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

دارنګې په آخره کې بیا مراقي الفلاح جلد ۱ صفحه ۲۹٦ بله دعاء کوي :

وفقنا الله تعالى بفضله ومَنّ علينا بالعود الى احسن حال اليه بجاه سيدنا محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

دارنګې فتح القدير جلد ٦ صفحه ۲۴۹ د حج په باب کې فتح القدير مديني منورې ته چې لاړ شي تا ته الفاظ د دعاء ښايي ته به هلته څه وايي :

يا رسول الله اسئلك الشفاعة يا رسول الله اسئلك الشفاعة واتوسل بك الى الله في ان اموت على ملتك وسنتك .

وايي دا طريقه به هلته اختيار وي باقي دې که کوم ضروريات وي نو بيا طريقه در ښايي .

اسأل الله تعالى حاجته .

څو مره حاجتونه چې دې وي د خالق نه هلته دعاء وغواړه متوسلاً الى الله بحضرة نبيه عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ .

دارنګې بحر الرائق جلد ۱ صفحه ۴ :

واسأله سبحانه وتعالى متوسلاً اليه بمن صلاته عليه تتوالى ان يلهمني الصواب وان يسلك بي سبيل السداد .

سوال کوم د باري تعالى نه په حال کون زما کې چې وسيله نيوونکي يم ده ته .

بمن صلاته عليه تتوالى .

چې هميش پرې درود په کار دي چې ما ته د صواب او حقې لارې القاء وکړي .
همدغه صفحه کې وروسته نوره دعاء کوي وايي :

وكما احسن لي المبدأ يحسن لي الختام بحرمة نبيه عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ .

لکه اوله ابتداء ما ته ښکلي کړه غواړم ورنه دا چې ما ته ختم د کتاب هم حسن کړي د

Scanned by CamScanner

نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ په خاطر سره .
دارنګې رد المختار جلد ۱ صفحه ۱۹٦ :
وكذا يقول اسير الذنوب جامع هذه الاوراق راجياً من مولاه الكريم متوسلاً بنبيه العظيم وبكل ذي جاه عنده تعالى ان يمن عليه كرماً .
مصنف په خپله لګيا دي وايي هغه څوک چې ګناهو کې راګير دي .... څوک دي چې جامع دې اوراقو دي هغه څوک دي چې اميد ساتي مولا کريم لره هغه څوک دي چې وسيله ورته په نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ سره نيسي دارنګې وسيله نيسي بكل ذي جاهٍ عنده تعالى .
دارنګې حاشيه ردالمختار جلد ۱ صفحه ۴ :
واني اسأله تعالى متوسلاً اليه بنبيه المكرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وباهل طاعته من كل ذي مقام علي معظم وبقدوتنا الامام الاعظم .
سوال ورته کوم په حال کون زما کې چې وسيله ورته نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ پيش کومه وسيله ورته کل د طاعاتو والا تابعدار خلک پيش کومه چې لوي مقام لري .
وبقدوتنا الامام الاعظم متوسلاً اليه بنبيه ومتوسلاً اليه بقدوتنا الامام الاعظم ان يسهل علي ذلك من انعامه .
دا يې دعاء ده .
شرح غرر الحكم جلد ۲ صفحه ۲۴۳ :
دارنګې درر الحكام شرح غرر الحكام جلد ۳ صفحه ۲۴۳ :
والله سبحانه وتعالى اسأل وبنبيه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اتوسل ان ينفعني والمسلمين به النفع العميم .
سوال د باري تعالى نه کوم وسيله ورته نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ پيش کوم چې نفعه راکړي په دې کتاب ما لره او عامه مسلمينو ته .
دارنګې طحطاوي جلد ۲ صفحه ۸ :
روى سعيد بن منصوره وثمرة ابن حبيب وحكيم بن عمير قالوا اذ سوي على الميت قبره .

Scanned by CamScanner

کله چې مړي باندې د هغه قبر برابر کړي شي.

وانصرف الناس. خلک راو ګرځیږي.

کانوا یستحبون. دوي مستحبه ګڼله.

ان یقال للمیت عند قبره. چې مړي قبر کې کیخودلې شي او دې مړې ته وویلې شي:

یا فلان قل لا اله الا الله ثلاث مراة.

دا تلقین دي داد بره نه کیږي هغه دفن شوې دي.

یا فلان قل لا اله الا الله ثلاث مراة یا فلان قل ربي الله وديني الاسلام ونبي محمد ﷺ اللهم اني اتوسل الیك بحبیبك المصطفى ان ترحم فاقتي بالموة الاسلام والایمان وان تشفع فینا نبیك علیه افضل الصلاة والسلام.

دارنګې مراقي الفلاح جلد ۱ صفحه ۲۹۸ دې کې د نبي علیه السلام او د یارانو د سلام طریقه ښایي یارانو ته به و دریږي وایي به:

السلام علیکما یا ضجیعي رسول الله ورفیقیه ووزیریه ومشیریه والمعاونین له على القیام بالدین والقائمین بعدأ بمصالح المسلمین جزا کما الله احسن جزاء جئنا کما نتوسل بکما الى رسول الله ﷺ لیشفع لنا ویسأل الله ربنا ان یتقبل سعینا.

باقي نوره دعا هم شته.

دارنګې فقه العبادات جلد ۱ صفحه ۲۰۷ دې کې هم د زیارت طریقه در ښایي:

یا رسول الله نحن وفدك وزوار قبرك جئناك قاصدین قضا حقك والتیمن بزیارته والاستشفاع بك الى ربنا.

آخره کې به وایي:

الشفاعة الشفاعة الشفاعة یا رسول الله.

که چا سلام ور کړې وي هغه به پیش کړي.

یبلغه السلام من اوصى فیقول السلام علیك یا رسول الله من فلان بن فلان یستشفع بك

Scanned by CamScanner

الى ربك فاشفع له ولجميع المسلمين .

دارنگې مجمع الانهر في شرح ملتقى الابحر جلد ٩ صفحه ۴۴۰ :

اللهم اجعله لي ذخراً نافعاً وخيراً باقياً .

يا الله وګرځوي دا كتاب زما د پاره د خير ذريعه نافعه خير باقي .

بحرمة جميع الانبياء والمرسلين . په حرمت د ټولو انبياء او رسولانو باندې .

خصوصاً بحرمة حبيبك محمد ن المصطفى .

خاصتاً په حرمت د حبيب ستا چې محمد مصطفى صلى الله عليه وسلم دي .

دا ټول چې ما ذکر کړل بالفعل توسلات د فقهاو دي بالفعل يې په کتبو کې نيولې دي د يو چا قول يې نه دي نقل کړي نو دوي بالفعل توسلات نيولې دي .

دارنگې نور الايضاح صفحه ٨٦ د روضې مبارکې د سلام طريقه درته ښائي :

جزاكما الله احسن الجزاء جئنا كما نتوسل بكما الى سيدنا رسول الله صلى الله عليه وسلم ليشفع لنا ويسأل الله ربنا ان يتقبل سعينا ويحيينا على ملته ويميتنا عليها ويحشرنا في زمرته ثم يدعو لنفسه ولوالديه ولمن اوصاه بالدعاء ولجميع المسلمين .

دارنگې فتاوى عالمگيري جلد ٦ صفحه ۴۱۱ طريقه د زيارت د روضې درته ښائي :

جزاكما الله احسن الجزاء جئنا كما نتوسل بكما الى رسول الله صلى الله عليه وسلم ليشفع لنا .

اى يارانو تاسو ته راغلي يم دې د پاره چې تاسو زما سفارش نبي عليه السلام ته وکړي مونږ تاسې وسيله کې پيش کوو چې هغه زمونږ شفاعت وکړي .

دې نه وروسته د فقه حنفي نه د يو اعتراض جواب چې مخکې مونږ ورته اشاره کړې وه چې :

كره ان يسئل بحق فلان .

يا : لا ينبغي ان يسئل بحق فلان .

هدايه کې لفظ د کره راغلې او بعضې کتب لفظ د لا ينبغي ذکر کوي نو د هغې تطبيق دادى چې کره محمول کړه په کراهيت تنزيهي باندې نو د جواز ترجمه ترې کيږي دليل

Scanned by CamScanner

ورباندې لفظ د لاینبغي د فقهاوشو او کومو فقهاو چې جواز ویلې دي او چا مکروه ویلې دي تطبیق به یې داشي چې په حق د عوام الناس کې لفظ د حق استعمالول دي مکروه شي.

توسل پنځه الفاظ لري:

نتوسل الیك (۱) بجاه فلان، (۲) بحق فلان، (۳) بحرمة فلان، (۴) بوسیلة فلان (۵) بفلان.

نو دا لفظ د حق دي په حق د عوامو کې مکروه شي فرق نه شي کولې په مینځ د حق وجوبي او تفضلي کې او کومو فقهاو چې جائز ګڼلي دي په حق سره سوال هغه دي محمول شي په حق د خواصو کې چې علماء او مشائخ دي چې هغوي پوهیږي د تفضلي او حق وجوبي فرق کولې شي اصلاً لکه څنګه چې امام ترمذي لیکي چې فقهاء مجتهدین عالمین دي بمعاني الحدیث نو دا شان فقهاء اصحاب الفتیاء متاخرین فقهاء دوي اعلم دي په اقوالو د فقهاء سابقینو باندې زمونږ نه سلفو کې د یو فقیه قول پیدا شي خلف کې بیا ګوره چې هغه فقهاء دي باره کې څه وایي.

طحطاوي جلد ۲ صفحه ۳۹۴ دغه اعتراض نقلوي چې هدایه کې دا راغلي دي:

مکروه دي سوال بحق الغیر هغه حدیث د ضریر البصر پیش کوي:

اني توجهت بك الی ربي.

بیا وایي:

یشکل هذا علی ما انه قالوه یکره للرجل ان یقول.

اشکال واقع شو په دې روایت کې په هغه قول د فقهاء باندې چې وایي مکروه دي سړي ته چې ووایي: اللهم اني اسألك بأنبیائك.

طحطاوي صاحب وایي:

واجیب. زه جواب ورکوم.

بان السماء خص هذا، شریعت په حق د نبي عَلَيْهِ السَّلَام کې دا دعاء خاص کړې ده.

یو جواب یې دا وکړو چې اسألك بانبیائك دا نور انبیاء یاد وي او زمونږ شریعت سوال

Scanned by CamScanner

بحق النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لكه روايا تو كې تير شو ثابت كړې دي نو دا جائز دي .

والحق عدم الخصوصية ، حق دا چې خاص هم د نبي عَلَيْهِ السَّلَامُ پورې نه دي .

لما ورد في استسقاء عمر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ بالعباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ.

هغه د عمر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ په استسقاء كې په عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُ توسل نيولې دي نو توسل تر انبياء خاص نه شو صلحاء هم پيش كيږي .

وما قيل في وجه الكراهية انه لا حق لاحد على الله فيه نظر .

چا چې دا وجه ويلې دي چې مكروه ځكه دي چې د مخلوق په خالق حق نشته ، فيه نظر ، په دې كې اعتراض دي .

لان للعباد المخلصين عليه حق . د مخلصو عبادو خالق باندې حق شته .

فضلاً منه وكرم . حق تفضلي خو شته كنه حق وجوبي نشته .

نو دغه عباراتو باندې زمونږ نورو فقهاو هم اعتراضونه كړي دي او ما تطبيق وكړو چې حق وجوبي نشته حق تفضلي خو شته دي .

په بخاري كې دا حديث موجود دي :

من آمن بالله و برسوله واقام الصلاة واقام رمضان كان حقا على الله ان يدخل الجنة.

او دارنګې :

﴿ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ رُسُلًا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ فَجَاءُوهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَانتَقَمْنَا مِنَ الَّذِينَ أَجْرَمُوا وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ ﴾ (سورة روم آيت : ٤٧)

نو حق خداى تعالى د مخلوق په ځان ثابت كړې دي خو حق تفضلي وجوبي نشته دغه لفظ كې شبهه چې د وجوب د حق ده او د مخلوق په خالق وجوبي حق نشته دې نه بعضې فقهاء محققين دي لفظ ته مكروه ويلي دي شرک او كفريې ورته نه دي ويلې او مكروه هم تنزيهي ځكه د لفظ د لاينبغي نه پته لږي .

دارنګې رد المختار جلد ۲۷ صفحه ۴ باندې ذكر كوي :

Scanned by CamScanner

كره قوله بحق رسولك .

دعاء بحق رسولك مكروه دي او دې وايي :

وفي التاتارخانية : جاء في الآثار ما دل على الجواز .

فتاوى تاتارخانيه دا ذكر كړې دي په حديثو كې هغه روايات چې دليل د جواز دي او دا مونږ مخكې پيش كړي په حق سره دعاء شوې ده .

لانه لا حق للخلق على الخالق .

چا چې مكروه ويلي دا دليل يې ويلې وايي د مخلوق په خالق حق نشته .

قد يقال انه لا حق لهم وجوباً على الله .

ويلې شي جواب كې چې وجوبي حق نشته .

لكن الله سبحانه تعالى جعل لهم حقاً من فضله .

فضلي حق يې ځان لپاره ثابت كړې دي يا دې داسې وشي چې چا سؤال بحق الرسولك ويلي مراد دي له حق نه الحرمة والعظمة حرمة فلان دي ترې مراد شي .

فيكون من باب الوسيلة .

دا به وسيله شي .

قد عد من آداب الدعاء التوسل .

شمار كړي دي علماء له آدابو د دعاء نه وسيله نيول .

دارنګې رد المختار جلد ۵ صفحه ۲۷ د امام سبكي قول نقلوي دا معصر د ابن تيميه دي :

قال السبكي يحسن التوسل بالنبي الى ربه .

نبي عليه السلام باندې وسيله رب كريم ته ښه كار دي .

لم ينكره احد من السلف ولا خلف . الا ابن تيمية فابتدع ما لم يقله عالم قبله .

سلفو او خلفو كې دې نه چا انكار نه دي كړي مګر ابن تيميه نوي قول يې پيدا كړې دده

Scanned by CamScanner

نه مخکې چا پرې قول نه وه کړې .

دارنګې بحر الرائق چې کوم معرب دې جلد ۲۲ صفحه ۲۰۸ هغې کې هم د بحق فلان دعاء چې کوم ورته مکروه ويلې شوې د هغې وجه بیانوي ځکه د مخلوق په خالق حق نشته .

البته انما يخص برحمته من يشاء من غير وجوب عليه .

بعضې عباد مختاره وې حق وجوبي نه ورکوي .

المبحث السادس : تحقيق الوسيلة في ضوء أقوال الفقهاء الشافعين :

اعانة الطالبين جلد ۱ صفحه ۲۹ :

فنسأله سبحانه وتعالى ان يمتعنا واهلنا واحبابنا وسائر المسلمين بالنظر الى وجهه الكريم بجاه نبيه عليه افضل الصلوة واتم التسليم .

سوال د خدای تعالى نه کوو چې مونږ ته راکړې اهل زمونږ احبابو ټولو مسلمانانو ته ورځ د قيامت کې ديدار خپل په خاطر د نبي عليه السلام .

دغه کتاب کې مصنف علامه دمياطي جلد ۱ صفحه ۱۵۲ کې بله دعاء کوي :

رزقنا الله الاخلاص والنجاة حين لامناص وجعلنا من عباده الصالحين بجاه سيدنا محمد افضل الخلق اجمعين .

همدغه کتاب اعانة الطالبين جلد ۱ صفحه ۳۱۳ کې بله دعاء کوي :

ارجو الله الكريم المنان بجاه سيدنا محمد سيد وُلد عدنان ان يرزقنا رضاه وان يصحح منا ما افسدناه ان يمن علينا بقربه .

د الله نه اميد ساتم هغه منان دې په جاه د سردار خپل چې هغه سيد وُلد عدنان دې چې راکړې مونږ ته رضا خپله مونږ چې کوم فساد دين کې جوړ کړې هغه خپله صالحه کړې په خپل قربت باندې په مونږ احسان وکړې .

بيا اعانة الطالبين جلد ۲ صفحه ۷۸ کې بله دعاء ذکر کوي :

Scanned by CamScanner

رزقنا الله التقوى والاستقامة واعاذنا من موجبات الندامة بجاه سيدنا محمد المظلل بالغمامة .

دارنګې اعانة الطالبين جلد ۲ صفحه ۱۰۷ کې ذکر کوي :

واعاذنا من العجز والكسل عن مواظبته بجاه سيدنا محمد ﷺ وآله وصحبه .

دارنګې اعانة الطالبين جلد ۲ صفحه ۱٦۴ کې بله دعاء ذکر کوي :

نسأل الله أن يمن علينا بالشهادة و يمنحنا الحسنى وزيادة و يرزقنا التقوى والاستقامة بجاه سيدنا محمد ﷺ المظلل بالغمامة .

دارنګې همدغه کتاب جلد ۲ صفحه ۲۸۹ کې بله دعاء ذکر کوي :

فنسأل الله الكريم المنان أن يجعلنا ممن حافظ على حدود صيام رمضان ففاز بالفردوس والجنان والقصور والحور العين والحسان بجاه سيد ولد عدنان .

دادده د دعاء الفاظ دي دا څو ځایه ده په خپل کتاب کې توسل په ذات د نبي عليه السلام نیولې دي .

دارنګې حواشي الشرواني جلد ٦ صفحه ۳۸۱ کې :

وأسأله تعالى الاعانة الاتمام بجاه محمد سيد الانام .

د الله نه مدد غواړم په اتمام د کتاب په جاه د محمد ﷺ .

دارنګې حواشي الشرواني جلد ۸ صفحه ۴۳۲ کې ذکر کوي :

نسأله حسن الختام بجاه سيدنا محمد عليه وآله وصحبه الصلاة والسلام .

دارنګې نهاية المحتاج الى شرح المنهاج د امام نووي د منهاج شرحه ده جلد ۱ صفحه ۳ کې دعاء ذکر کوي :

ونفعنا والمسلمين ببركته بجاه محمد وآله وعترته .

الله پاک دې نفعه راکړي مونږ ته او مسلمانانو ته په برکت دده سره یو عالم ته اشاره کوي په جاه د محمد ﷺ په وسیله د آل دده په وسیله د عترة د هغه .

دارنګې جلد ۱۷ صفحه ۴۷۱ کې هم دعاء کوي :

Scanned by CamScanner

حرسها الله تعالى من كل سوء بجاه محمد صلى الله عليه وسلم .

دارنګې جلد ۱۹ صفحه ۱۴ کې هم دعاء کوي :

واسأله الاعانة على الاتمام بجاه محمد سيد الانام ومصباح الظلام .

دارنګې جلد ۲۹ صفحه ۴۷۷ کې هم دعاء کوي :

والله اسأل وبرسوله أتوسل .

دارنګې حاشية الجمل جلد ۳ صفحه ۴۹۳ کې دا ذکر کوي :

آدم فمن بعده من الانبياء كل منهم يتوسل به الى الله سبحانه وتعالى .

آدم علیه السلام او د هغه نه وروسته ټول مره انبیاء چې دي دا ټول توسل نیسي خدای تعالی ته په نبي علیه السلام باندې .

دارنګې حاشية البجيرمي على الخطيب جلد ۵ صفحه ۴۸۸ د دې ځای شرحه کوي :

انا نتوسل اليك بعم نبيك فاسقنا وحكمة توسله به دون النبي صلى الله عليه وسلم .

د عمر فاروق رضي الله عنه د دغه ځای کې وسیله په تره د نبي علیه السلام نه په نبي علیه السلام .

مع انه اعظم وسيلة حياً وميتاً .

سره د دې چې اعظمه وسیله نبي علیه السلام دي که دنیا کې وي که برزخ کې دي نو وایي حکمت دې کې :

الاشارة الى رفعة قرابة رسول الله صلى الله عليه وسلم وقربهم من الله .

دا یې خلکو ته خوده چې خپلوان او خپلولي د نبي علیه السلام دا قرابت د دوي شان هم اوچت دي .

دارنګې المجموع شرح المهذب د امام نووي رحمه الله جلد ۸ صفحه ۲۷۴ مدينه منوره کې چل د ربنايي :

ثم يرجع الى موقفه الاول قبالة وجه رسول الله صلى الله عليه وسلم .

د نبي علیه السلام مخ مبارک چې کوم طرف ده هغه ځای ته به راشي وبه دريږي .

ويتوسل به في حق نفسه ويستشفع به الى ربه سبحانه وتعالى .

Scanned by CamScanner

وسیله به ونیسي په نبي عَلَيْهِ السَّلَام د ځان باره کې او شفاعت کې به دې پیش کړي.
بیا واقعه ذکر کوي چې دلته به څه وایي :

ومن احسن ما يقول ما حكاه الماوردي والقاضي ابو الطيب وسائر اصحابنا عن العتبي مستحسنين له قال كنت.

احسن هغه دي چې دلته ووايي هغه الفاظ چې ماوردي قاضي ابو طيب او ټولو ائمه زمونږ د عتبي نه روايت کړي مستحسنين له سند يې حسن دي.

قال كنت جالساً. عتبي وايي زه ناست وم.

عند قبر رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. روضې سره.

فجاء اعرابي. يو بدوي راغې.

فقال السلام عليك يا رسول الله سمعت الله يقول ولو انهم اذ ظلموا انفسهم جاءوك فاستغفروا الله واستغفر لهم الرسول لوجدوا الله تواباً رحيماً. وقد جئتك مستغفراً من ذنبي مستشفعاً بك الى ربي ثم انشأ يقول:

يا خير من دُفنت بالقاع أعظمه	فطاب من طيبهن القاع والأكم
نفسي الفداء لروض أنت ساكنه	فيه العفاف وفيه الجود والكرم

د شعر ترجمه : یا هغه څوک ځمکې او ډاګونو د هغه وجود د فن کړي دي ای غوره هغه چا چې د هغه د خوشبوي نه دغه علاقه ټول کورونه ډاګونه او چتې غونډې ګاني ټولې خوشبوي دي.

کوم ځای کې چې تاسو یاستې هغې نه مې دا ځان قربان شه په هغې کې عفاف دي په هغې کې کرم دي په هغې کې جود دي.

ثم انصرف ، دا اعرابي لاړ ، امام عتبي وايي :

فحملتني عيناي ، ستړکې مې پټې شوې.

فرأيت النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ في النوم ، په خوب کې مې نبي عليه وسلم وليد.

Scanned by CamScanner

فقال : وي ويل : ياعتبي الحق الاعرابي ، اى عتبي پاځه لاړ شه اعرابي ته ، فبشره ، زيري ورکړه :
بان الله تعالى قد غفر له .
امام نووي رَحِمَهُ اللهُ په مجموع شرح مهذب کې دغه ځاى کې دا ليکي چې احسن الفاظ روضې سره چې څوک ووايي دا الفاظ دي :

يا خير من دُفنت بالقاع أعظمه   فطاب من طيبهن القاع والأكم

﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذ ظَّلَمُوا أَنفُسَهُمْ جَآؤُوكَ﴾. سوزة نساء پاره ۵ .
په دغه ځاى باندې تفسير ابن کثير دا الفاظ او د عتبي دا واقعه يې نقل کړې ده دغه واقعه د عتبي او اعرابي حاشية الجمل ذکر کړي جلد ۹ صفحه ۲۵۶.
تفسير ثعلبي را اخيستې جلد ۱ صفحه ۳۲۴
او تفسير ابن کثير را اخيستې جلد ۲ صفحه ۳۴۷
معجم ابن عساکر را اخيستې جلد ۱ صفحه ۳۶۳
شرح الکبير د ابن قدامه را اخيستې جلد ۳ صفحه ۴۹۴
تفسير الوسيط لسيد طنطاوي جلد ۱ صفحه ۹۸۵
مغني د ابن قدامه ذکر کړي جلد ۷ صفحه ۴۲۰
المبدع شرح المقنع ذکر کړي جلد ۴ صفحه ۲۵۱
د امام عتبي رَحِمَهُ اللهُ دغه واقعه چې زه ناست وم اعرابي راغې دا الفاظ او دا اشعار يې وويل ما ته نبي عَلَيْهِ السَّلَام خوب کې وويل چې ببنه ورته شوې ده زيرې ورکړه .
دارنګې الحاوي الکبير د ماوردي جلد ۴ صفحه ۵۴۴ دې کې د رحمت عالم د زيارت او سلام ذکر کوي او بيا همغه واقعه ذکر کوي :
فاما زيارة قبر النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فمأمور بها ومندوب اليها .
د نبي عَلَيْهِ السَّلَام د روضې سلام مامور بها دي او د امندوب دي .
روى عبيدالله عن نافع عن ابن عمر عن النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ انه قال من زار قبري وجبت له شفاعتي . بيا همغه قصه د عتبي ذکر کوي .

Scanned by CamScanner

المبحث السابع : تحقيق الوسيلة في ضوء أقوال الفقهاء المالكين:

شرح مختصر خليل جلد ١ صفحه ۲۴۳ دعاء کوي :

والحمد لله الكريم الوهاب العطايا ومسبب الاسباب نتوسل اليك بجاه الحبيب ان تبلغ المقاصد عن قريب فانك قريب مجيب .

دا يې دعاء ده او په دې کې الفاظ د توسل دي .

دغه کتاب جلد ۹ صفحه ۱۴۰ کې بيا تصريح ذکر کوي :

واما التوسل ببعض مخلوقاته فجائز .

وسيله په بعضې مخلوق جائزه ده .

اما الاقسام على الله تعالى في الدعاء ببعض مخلوقاته كقوله بحق محمد اغفر لنا فخاص به صلى الله عليه وسلم .

اقسام خاص دي تر نبي عليه السلام خالق ته په مخلوق قسم ورکول وايي دا خاص دي تر نبي عليه السلام په نبي عليه السلام ورکولې شي په بل چا يې نه شي ورکولې .

مسئله د اقسام جدا ده له توسل نه ځوک چې وايي روح المعاني کې په توسل رد کړې وايي هغه رد په اقسام باندې دي په توسل نه دي توسل کې خو خپله وايي :

انا لا أرى بأساً في التوسل الى الله تعالى بجاه النبي صلى الله عليه وسلم عند الله تعالى حياً وميتاً .

توسل ناجائز نه ګڼي اقسام ناجائز ګڼي يا الله د فلاني پيغمبر په ذات قسم درکوم چې زما دا مشکل پوره کړه .

اودا حق چې کوم ده که دا حق دې وجوبي کړ هم د اقسام الفاظ دي بيانو دې کې بيا اختلاف دي ځوک اقسام خالق ته په مخلوق مطلقاً ناجائز ګڼي توسل جائز اقسام ناجائز .

څه علماء د مواليکو نه او زمونږ د احنافو نه قاضي عبد السلام دوي چې کوم دي اقسام په ذات د نبي عليه السلام فقط جائز ګڼي او په بل چا يې ناجائز ګڼي .

حاشية الصاوي على شرح الصغير جلد ۱۱ صفحه ۳۶۰ د خپل کتاب د فراغ ذکر کوي :

Scanned by CamScanner

وكان الفراغ من تبييضه غرة ربيع الاول ونسأل الله ان يفرج كرب آل بيت نبينا والمؤمنين انه لطيف كريم حليم بجاه جدهم سيد المرسلين عليه افضل الصلوة واتم التسليم .

منح الجليل شرح مختصر الخليل جلد ۱۶ صفحه ۱۱ دعاء كوي :

ونسأل الله تعالى التوفيق للصواب وان يسلك بنا الزلفى وحسن مآب بجاه سيدنا محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وعلى آله والاصحاب ..

مذكور كتاب جلد ۹ صفحه ۱۴۰ كې بيا ذكر كوي :

اما التوسل ببعض مخلوقاته فجائز واما الاقسام على الله تعالى فخاص به صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

حاشية الصاوي على شرح الصغير جلد ۳ صفحه ۴۴۶ مدينه منوره كې د سلام طريقه درښايي :

ثم يأتي قبالة القبر الشريف ويقول السلام عليك يا سيدي يا رسول الله السلام عليك يا سيدي يا حبيب الله السلام عليك ياسيدي يا اشرف رسل الله السلام عليك يا امام المتقين السلام عليك يا رحمة للعالمين اشهد انك رسول الله بلغت الرسالة و اديت الامانة ونصحت الامة وكشفت الغمة وجليت الظلمة و نطقت بالحكمة صلى الله عليك وعلى آلك واصحابك اجمعين ثم يتوسل به في جميع مطلوباته .

ثم ينتقل قبالة قبر أبي بكر رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ويقول السلام عليك يا خليفة رسول الله السلام عليك يا صديق رسول الله أشهد انك جاهدت في الله حق جهاده جزاك الله عن امة محمد خيراً رضي الله عنك وارضاك وجعل الجنة متقلبك ومثواك ورضي الله عن كل الصحابة أجمعين ثم يتوسل به إلى رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

بيا به ابوبكر صديق رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وسيله كړي رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ له .

حاشية العدوي على شرح كفاية الطالب الرباني جلد ۱ صفحه ۱۲ ذكر كوي :

قوله بمحمد وآله . ددې شرحه كوي :

Scanned by CamScanner

وآله ظاهره ولو عصاة .
په آل د نبي عَلَيهِالسَّلام کې شمارل کيږي اګر که ګنهګار وي .
ولامانع من التوسل بآله ولو عصاتاً لانهم بضعةٌ منه لان المرادبهم اقاربه من بني هاشم.
همدغه کتاب جلد ۸ صفحه ۳۲۷ خپله دعاء کوي :
والله سبحانه وتعالى المسؤل ان يوفقنا للاقبال على امتثال مأموراته والاحتجام عن ارتكاب محظوراته ويلهمنا ما يقرب من اجره وثوابه و يباعدنا من سخطه وعقابه بمحمد وآله وصحبه وصلى الله على سيدنا محمد النبي الامي وعلى آله واصحابه وسلم .
دارنګې مواهب الجليل شرح د مختصر شيخ خليل جلد ۹ صفحه ۱۸۰ دې کې دا مسئله ذکر کوي چې :
ان يقسم على الله ببعض مخلوقاته .
نو وايي دا :
فان القسم بها تعظيم لها نحو قولك.
دا قول چې :
بحق محمد يغفر لنا ونحوه .
دا څنګه دي .
نو په اقسام کې بعضې علماو توقف کړي دي او بعضې علماو جواز ورکړې دي .
دارنګې ددغه کتاب جلد ۹ صفحه ۱۸۳ کې استسقاء ذکر کوي :
في أسئلة عز الدين بن عبد السلام هغه مخکې چې ذکر شو دا هغه عبد السلام نه دي.
هل يقسم على الله في دعائه بمعظم من خلقه كالنبي والولي والملك او يكره .
قسم على الله په دعاء کې بمعظم خلقه څنګه دي لکه نبي ولي ملک أويكره اويامكروه دي .
فاجاب . جواب يې ورکړې .

Scanned by CamScanner

في بعض الاحاديث انه عَلَيْهِ السَّلَامُ علم الناس الدعاء فقال: اللهم اني اقسم عليك بنبيك محمد نبي الرحمة فان صح هذا فيلبغي ان يكون مقصورا عليه صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

نو دا اقسام ترهغه پورې خاص شو بل چا باندې نه شي کيدې .

بيا وروسته وايي :

قلت وهذا كله توسل وهو .

عمر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وغيره چې نيولي دا توسلات دي .

غير القسم والقسم ان يقول اقسمت عليك بنبيك محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ او عليك بنبيك او اقسم عليك به كما في الحديث الذي ذكره اما التوسل فظاهر أنه جائز .

المبحث الثامن : تحقيق الوسيلة بأقوال الفقهاء الحنابلة :

الفروع لابن مفلح حنبلي جلد ۳ صفحه ۱۵۲ کې تصريح کوي :

ويجوز التوسل بصالح . جائز دي توسل په نيک سړي باندې .

وقيل يستحب . چا ويلي مستحب دي .

د امام احمد رَحِمَهُ اللَّهُ قول پيش کوي :

قال أحمد في منسكه الذي كتبه للمروذي انه يتوسل بالنبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ في دعائه وجزم به في المستوعب وغيره .

د ارنگې الانصاف جلد ۴ صفحه ۱۷۸ :

ويجوز التوسل برجل الصالح على الصحيح من المذهب .

خپل مذهب حنبلي يادوي صحيح د مذهب حنبلي نه داده چې توسل په نيک سړي جائز دي .

قيل يستحب قال الامام احمد في منسكه الذي كتبه للمروذي يتوسل بالنبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ في دعائه وجزم به في المستوعب وغيره .

وهو من الوسيلة المأمور بها في قوله تعالى اتقوا الله وابتغوا اليه الوسيلة .

Scanned by CamScanner

دارنګې کشاف القناع عن متن الاقناع جلد ۴ صفحه ۲۴۹ :

لا بأس بالتوسل في الاستسقاء بالشيوخ والعلماء المتقين وقال في المذهب .

زمونږ مذهب حنبلي دادی :

يجوز ان يستشفع الى الله برجل صالح قيل يستحب قال احمد في منسكه الذي كتبه للمروذي انه يتوسل بالنبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ في دعائه وجزم به في المستوعب وغيره .

دارنګې مطالب اولى النهى في شرح غاية المنتهى جلد ۴ صفحه ۲۴۹ :

وكذا ابيح التوسل بصالحين على الصحيح من المذهب قاله في الانصاف وقيل يسن قال الامام احمد في منسكه الذي كتبه للمروذي انه يتوسل بالنبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ في دعائه .

دارنګې المبدع شرح المقنع جلد ۲ صفحه ۴۱۹ :

قال في المذهب ويجوز ان يستشفع الى الله برجل صالح قيل يستحب قال احمد في منسكه الذي كتبه للمروذي يتوسل بالنبي في دعائه .

دارنګې الفروع د ابن مفلح ج ۳ صفحه ۱۵۲ :

قال ابراهيم الحربي : الدعاء عند قبر معروف الترياق المجرب .

اوس دا چې ابراهيم حربي څوک دي .

كان ابراهيم الحربي من معاصريه احمد بن حنبل توفى بعده اربعين سنة .

څلويښت کاله وروسته ترې وفات شوې .

كان من جملة المحدثين الثقات بل هو من المجتهدين وذكر في ترجمته انه يشبه بأحمد بن حنبل .

بلکل د احمد بن حنبل نمونه وه په حديثو کې په فقه کې په نورو علومو کې .

Scanned by CamScanner

المبحث التاسع : تحقيق الوسيلة عند عامة المصنفين من المفسرين والمحدثين والفقهاء :

دا باب مې دې لپاره لړولي چې د هغه مصنف متعلق تيقن د تمذهب بمذهب نه وي د يو محدث يو مفسر باره کې تيقن نه وي چې دا کوم مذهب نه دي بس عام مفسرين محدثين او فقهاء مې ذکر کړه .

تفسير قرطبي جلد ۸ صفحه ۲۴۰ معزوفه داده چې دا مالکي مذهبي ده ځکه د موالکو امامانو نه تعبير کوي په اصحابنا سره .

دعاء کوي :

فجعلنا اخوانه ان اتقينا الله واقتفينا اثاره حشرنا الله في زمرته ولا حادبنا عن طريقته وملته بحق محمد واله .

دعاء يې په حق د نبي عَلَيْهِ السَّلَام سره کړې ده .

تفسير روح المعاني جلد ۴ صفحه ۴۷۵ :

وبعد هذا كله انا لا أرى بأساً في التوسل الى الله تعالى بجاه النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

تحقيق نه بعد زه باک نه ګڼم وسيله خدای تعالى ته په جاه د نبي عَلَيْهِ السَّلَام سره عند الله تعالى .

حياً وميتاً . دنيا کې وي که دنيا نه تلې وي .

تفسير روح المعاني جلد ۱ صفحه ۵۷ کې خپله دعاء کوي :

اللهم اجعلنا سعداء الدارين بحرمة سيد الثقلين صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

ما مخکې درته ويلې وه چې په تفسير روح المعاني کې مو که ردونه په وسيلې پيدا کړه دا به د عثمان آلوسي نه وي خپله محمود آلوسي د وسيلې مخالف نه دي ده په خپله بالفعل وسيله نيولې ده په دعواتو کې .

دارنګې تفسير روح المعاني جلد ۱۰ صفحه ۱۷ کې خپله توسل نيسي :

نسأل الله تعالى أي يجيرنا منها بحرمة سيد ذوي الالباب صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

Scanned by CamScanner

دارنګې تفسیر روح المعاني جلد ۱۴ صفحه ۱۵۷:

نسأل الله تعالى ان يمن علينا برضائه ويمنحنا بسوابغ نعمائه والائه بحرمة سيد انبيائه واحب احبائه صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وشرف قدره وعظم.

دارنګې تفسیر روح المعاني جلد ۱۷ صفحه ۲۸۱ کې دعاء کوي:

نسأل الله تعالى ان يرقينا الى مقام يرضاه ويرزقنا رضاه يوم لقاه وان يجعلنا من جنده الغالبين وعباده المخلصين بحرمة سيد المرسلين صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

دارنګې بیا محمود آلوسي په جلد ۱۷ صفحه ۴۱۲ کې دعاء کوي:

نسأل الله تعالى ان يوفقنا لفهم كتابه بحرمة سيد انبيائه واحبابه صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

دارنګې جلد ۲۱ صفحه ۳۹۵ کې دعاء کوي:

نسأل الله تعالى عظيم مغفرته ورحمته لنا ولوالدينا ولكافة مؤمني بريته بحرمة سيد خليقته وسند اهل صفوته صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وصحبه وشيعته.

دا په حرمة سره دعاء ده او دا توسل دي.

دارنګې تفسیر روح المعاني جلد ۴ صفحه ۱۱۳ ددې آیت په ذیل کې: ولو انهم اذ ظلموا انفسهم، لاندې لیکي:

جاءوك که معنی کوي:

أى على إثر ظلمهم بلا ريث متوسلين بك.

تاته راشي یا رسول الله وسیله نیوونکې وي په تابانديي.

دا حوالې محترم شیخ صاحب اکثره د بیروت د چاپ ذکر کوي.

تفسیر حقي روح البیان د اسماعیل حقي رَحِمَهُ اللّٰهُ جلد ۱ صفحه ۱۷۶ کې دعاء کوي:

اللهم لا تنسنا ذكرك واجعلنا من الذين معك في تقلباتهم وفي كل معاملاتهم آمين آمين آمين بجاه النبي الامين.

دارنګې تفسیر البحر المدید في تفسیر القرآن المجید د ابن عجیبه جلد ۷ صفحه ۱۲۷

Scanned by CamScanner

نسأل الله تعالى سبحانه ان يكسوه جلباب القبول ويبلغ به كل من طالعه او حصله القصد المأمول بجاه سيد الاولين والآخرين سيدنا ومولانا محمد خاتم النبيين وامام المرسلين .

دارنګې تفسير بحر مديد جلد ٢ صفحه ٢٨١ :

في تفسير قوله تعالى : قالوا يا موسى ادع لنا ربك بما عهد عندك : اى بعهده عندك و هو النبوة او بالذي عهده اليك ان تدعوه به فيجيبك كما اجابك في اياتك والمعنى ادع الله متوسلاً اليه بما عهد عندك من النبوة والجاه او بدعائك اليه ووسائلك .

تفسير سراج المنير د مصنف محمد شربيني الخطيب جلد ١ صفحه ٥٣٤٩ :

واسأله بخضوع العنق وخشوع البصر ووضع الخد لجلاله الاعظم الاكبر مستشفعاً اليه بنوره الذي هو الشيبة في الاسلام متوسلاً اليه بسيد الانام ﷺ .

دارنګې تفسير سراج المنير جلد صفحه ٢٦٥٥ :

اللهم بجاه محمد ﷺ ان تجعلنا ووالدينا واحبابنا من اهله .

وقال الشوكاني في تفسيره فتح القدير جلد ٢ صفحه ١٦٨ :

﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذ ظَّلَمُوٓاْ أَنفُسَهُمْ جَآءُوكَ﴾ . د جاؤک معنى كوي :

متوسلين اليك ، دوي راشي تاته په تا وسيله نيسي .

وقال ابي السعود في تفسيره تفسير ابي السعود جلد ٢ صفحه ١٠٧ :

وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذ ظَّلَمُوٓاْ أَنفُسَهُمْ ، وعرضوها لعذاب زائد على عذاب النفاق بترك طاعتك والتحاكم الى غيرك ، جاءوك من غير تاخير كما يفصح عنه تقديم الظرف متوسلين بك .

قال ابن الجوزي في تفسيره زاد المسير في علم التفسير جلد ٣ صفحه ٤٤٧ :

فلما آتوه موثقهم اى اعطوه العهد وفيه قولان : احدهما انهم حلفوا له بحق محمد ﷺ ومنزلته من ربه قاله الضحاك عن ابن عباس .

ابن جوزي او ابن تيميه دا دوه دوه كسان وه ، ابن تيميه يو لمسي دي بل يې نيكه دي

Scanned by CamScanner

کتابونو کې چې کله ابن تیمیه الجد راشي دا هغه نیکه مراد وي هغه حنبلي دي او ابن تیمیه المجد چې راشي نو خپله دې مراد وي کله ورسره حراني راغلې وي یا ورسره کنیه د تقي الدین راغلې وي دا بیا دې مراد وي هغه نیکه یې هم لوي محدث دي ابن تیمیه الجد د هغه لقب زین الدین دي او دده لقب تقي الدین دي دده خپل نوم احمد حراني دي.

او هر چې ابن جوزي دي دا هم دوه کسه وه یو ابن جوزیه دي د هغه نوم ابن قیم دي دا شاګرد د ابن تیمیه دي او بل ابن جوزي دا مکنا دي په ابو الفرج باندې دا ۹۶ کاله د هغه ابن جوزیه نه متقدم دي او داد ابن تیمیه نه هم مخکې تیر شوې دي خو محدث وه حافظ وه جارح وه دا زیات کتابونه چې تاسو ګوري داد ابن قیم نه دي داد هغه ابن جوزي دي دا معروف، موضوعات چې تاسې پیژني دا د ابن جوزي دي د ابن جوزیه نه دي کوم چې شاګرد د ابن تیمیه دي.

هغه ابن جوزیه دي ابن قیم هم ورته وایي نو چې کوم ځای کې ابن جوزي راشي دا به هغه مخکني وي نو دا خپله حنبلي مذهبي دي جارح دي او ډیر تصانیف لري او خپله ابن قیم هم تصانیف لري خو دا زیات شهرت ورته د ابن جوزي کتابونو ورکړې چې خلک یې فرق نه کوي چې ابن جوزي راشي نو خلک وایي دا به دې وي نه دې نه وي.

نو تفسیر زاد المسیر داد ابن جوزي دي، دې یو عجیب استدلال کوي په سورة یوسف کې چې راځي:

فلما آتوه موثقهم. یعقوب عَلَيْهِ السَّلَامُ پسې ځامن راغله چې مونږ ته بن یامین راکړه یعقوب عَلَيْهِ السَّلَامُ ورته وویل نه درکوم تاسو به ورسره هغه معامله وکړي کومه مو چې دده ورور سره کړې وه هلته یوسف عَلَيْهِ السَّلَامُ دوي ته ویلې وه چې هغه ورور مو رانه ولې بیا رانه شي دوي پلار مجبوروي چې دا مونږ سره پریږده پلار یې ورته وویل تر څو قسم ونه کړي او کلک عهد ونه کړي زه یې درسره نه پریږدم. نو رب کریم فرمایي:

فلما آتوه موثقهم. کله چې ورته دوي هغه قسم میثاق او عهد پیش کړ دې ځامنو راوړاندې کړ یعقوب عَلَيْهِ السَّلَامُ ته میثاق خپل دا میثاق څه شي وه په څه شي باندې یې د یعقوب عَلَيْهِ السَّلَامُ عقیده جوړه کړه چې دا بچي مونږ درته راولو بیرته او هغه پرې یقین وکړ.

اعطوه العهد. عهد یې ورکړ.

Scanned by CamScanner

فيه قولان . په دې کې دوه قوله دي : يو قول دادی :

انهم حلفوا له بحق محمد صلى الله عليه وسلم ومنزلته من ربه قاله الضحاك عن ابن عباس رضي الله عنه.

د ابن عباس رضي الله عنه د ضحاک روايت دادی چې دا ميثاق وسيله وه دوي ورته ويلي چې خاطر د محمد مصطفى صلى الله عليه وسلم درته پيش کوو چې دا مونږ سره پريږده .

حلفوا له بحق محمد صلى الله عليه وسلم .

د نبي عليه السلام په حق درته قسم خورو چې دا به درته راولو نو بيا يې ورسره پريخود .

دارنګې تفسير النيسابوري جلد ٦ صفحه ١٣٠ کې دعاء کوي :

اللهم اجعلنا من العارفين واكشف عنا غطائنا بحق محمد صلى الله عليه وسلم وآله .

دا توسل بالفعل شو .

دارنګې تفسير الثعالبي چې الكشف والبيان ورته ويلې شي جلد ٧ صفحه ٢٠٤ دې ترجمه کوي :

قال لهم يعقوب لن ارسله معكم حتى تؤتون تعطوني موثقاً من الله يعني تحلفوا لي بحق محمد خاتم النبيين وسيد المرسلين ان لا تغدروا باخيكم .

په حق د محمد صلى الله عليه وسلم به قسم کوي راته چې تاسو به خيانت نه کوي .

بيا جلد ٧ صفحه ٢٠٥ د تفسير الثعالبي کې :

فلما آتوه موثقهم .

د دې ترجمه کوي :

اعطوه عهودهم وقال جويبر عن الضحاك عن ابن عباس رضي الله عنه حلفوا له بحق محمد صلى الله عليه وسلم ومنزلته من ربه .

داد مفسرينو اقوال شول .

Scanned by CamScanner

المبحث العاشر : أقوال عامة المحدثين :

(١) قال الحافظ بدر الدين العيني في شرحه عمدة القاري شرح صحيح البخاري جلد ١ صفحه ٢٧ په ابتداء کې ذکر کوي :

فها نحن نشرع في المقصود بعون الملك المعبود ونسأله الاعانة على الاختتام متوسلاً بالنبي خير الانام ﷺ وآله وصحبه الكرام .

وايي سوال ترې کوم په اعانت د اختتام باندې په حال کون زما کې زه وسيله نيوونکې يم بالنبي خير الانام وآله وصحبه الكرام .

(٢) قال العلامة المحدث الشيخ عبد الحي اللكهنوي في التعليق الممجد على موطأ محمد جلد ١ صفحه ٢٥ کې دعاء کوي :

اللهم كما منحت على عبادك بفضله ولطفه فامنن عليه بعلو درجة في الدنيا والآخرة واحفظه بحفاظتك من بليات الدنيا والآخرة بحرمة نبيك سيد الانبياء وآله .

دا توسل بالحرمة .

(٣) دارنګې سُلْوَةُ الكئيب بوفاة الحبيب جلد ١ صفحه ٣٧ کې توسل نيسي :

متوسلاً بمن الفت فيه صلوات الله وسلامه عليه الى الله تعالى ان يغفر ذنوبه ويستر في الدارين عيوبه فقير عفو الله تعالى عبد الرحمن بن محمد ابن احمد الغرفور الحنفي تاب الله عليه وعلى سائر عصاة المسلمين بحرمة سيد المرسلين صلواة الله وسلامه عليه وعليهم اجمعين .

(٤) دارنګې سلک الدرر في اعيان القرن الثاني عشر جلد ١ صفحه ٦٦ :

والتوفيق بأرائها وحركاتها معقوداً بحرمة سيد المرسلين صلى الله تعالى عليه وعلى آله وصحبه اجمعين .

بيا دغه کتاب جلد ٢ صفحه ٢٣٢ کې دعاء کوي :

بلغه من كل خير مطلوبه هو مراد بحرمة سيد المرسلين وآله الطاهرين وصحبه الاكرمين

Scanned by CamScanner

صلى الله تعالى وسلم عليه وعليهم اجمعين .

(۵) قال الخفاجي في ريحانة الالبا و زهرة الحياة الدنيا جلد ۱ صفحه ۴ كې دعاء كوي :

اللهم بحرمة سيد الانام كما يسرت الابتداء يسر الاختتام صارفاً عنه سوء القضا ناظراً اليناً بعين الرضاء .

(٦) دارنګې عجائب الاثار في التراجم والاخبار جلد ۱ صفحه ۹ دعاء كوي :

اللهم بحرمة سيد الانام يسر لنا حسن الختام واصرف عنا سوء القضاء وانظر لنا بعين الرضاء وهذا اوان انشقاق كمائم طلع الشماريخ عن زهر مجمل التاريخ .

(۷) دارنګې حلية البشر في تاريخ القرن الثالث عشر جلد ۱ صفحه ۳۴٦ كې دعاء كوي :

والاجر الجزيل بحرمة سيد الانام الذي يحسن بذكره البدء والختام .

(۸) دارنګې تخريج احاديث الاحياء حافظ عراقي جلد ۲ صفحه ۳۰۴ دي هم دعاء كوي :

يا خير من دعاه داع و افضل من رجاه راج بحرمة الاسلام و بذمة محمد عليه السلام اتوسل اليك فاغفر لي جميع ذنوبي .

(۹) دارنګې النور السافر عن اخبار القرن العاشر جلد ۱ صفحه ۱۷ كې شعر وايي :

أسأل الرحمن لي من فضله العفو والغفران والرزق الرغد

رب جنبنا بجاه المصطفى كل كد وبلاء ونكد

نو بجاه المصطفى دعاء ده وركې .

دارنګې اضوء اللامع د علامه سخاوي جلد ۲ صفحه ۲۸۲ :

بجاه عريض الجاه والعالي الشان محمد المختار من آل عدنان .

دارنګې اضوء اللامع د علامه سخاوي جلد ۴ صفحه ۳۳۸ :

بجاه النبي المصطفى أتوسل الى الله في ما ابتغى وأومل

Scanned by CamScanner

واقصد باب الهاشمي محمد وفي كل حاجات عليه اعول

اقول حبيبي يا محمد سيدي ملاذي عياذي من به أتوسل

عسى نفحة يا سيد الخلق اهتدي بها من ضلالي انني متعطل.

دارنكي خلاصة الاثر في عيان القرن الحادي عشر جلد ١ صفحه ٩٤ ليكي :

بجاه رسول الله افضل مرسل ترى الأسد في الغابات من خوفه صرعى

عليه صلوات الله ثم السلام واصحابه والال اجمعهم جمعاً .

دارنكي طبقات السنية في تراجم الحنفية جلد ١ صفحه ٢٠٧ :

ويا رب فاحرسه بجاه محمد وأيده بالمأمون من حادث الدهر .

دارنكي ازهار الرياض في اخبار القاضي عياض جلد ١ صفحه ١٨٨ دعاء كوي :

نسأل الله بجاه هذا النبي الشرف القدر العظيم المزية ان يعتقنا من النار ويجيرنا في الدنيا والآخرة .

دارنكي النجوم الظاهرة في ملوك مصر والقاهرة جلد ٤ صفحه ٤٢٢ :

فالله بجاه سيد عدنان عوض لنا منك بإحسان

دارنكي تاريخ الخلفاء د سيوطي رَحِمَهُ اللَّهُ جلد ١ صفحه ٢٢٠ :

كانت فتنة تمر لنك التي استصغرت بالنسبة اليها فتنة التتار على عظمها و اسأل الله تعالى ان يقبضنا الى رحمته قبل وقوع فتنة المائة التاسعة بجاه محمد صلى الله عليه وآله وصحبه اجمعين آمين .

دارنكي تاريخ ابن خلدون جلد ٢ صفحه ١٩٠ دعاء كوي :

اللهم انا نسألك يا اكرم مسئول ونتوسل اليك بأعظم نبي واكرم الرسول .

دارنكي فهرس الفهارس للكتاني جلد ٢ صفحه ١١٧٢ :

فجزى الله مؤالفه على هذا الصنع الجميل احسن الجزاء وادام النفع به وحفظه من الاسواء

Scanned by CamScanner

بجاه من هو للأنبياء ختام عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ .

دارنګې ابجد العلوم د قنوجي جلد ۳ صفحه ۲۸۰ :

صانها الله وإيانا عن كل رزية و بلية بجاه نبيه المصطفى خير البرية .

دارنګې طبقات الشافعي الكبرى جلد ۳ صفحه ۲۴۳ :

وله الشفاعة والوسيلة والفضيلة وللواء وكوثر الزمان فأسئل الهك بالنبي محمد متوسلاً تظفر بكل آمان .

درانګې عقد الجمان في تاريخ اهل الزمان جلد ۱ صفحه ۲۰۸ دعاء کوي :

فنسئل الله العظيم متوسلين بنبيه الكريم ان يحرسنا من شر كل ذي شر وحسد و من عداوة كل ذي حقد ونكد وان يجعلهم مشغولين بأنفسهم حتى لا يشتغلون بألحط علينا وبلوغ المنكدات الينا انه على ذلك قدير وبدفعهم عنا هو القادر الجدير .

سوال کوم د خالق نه وسیله نیو ونکې یو په نبي کریم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سره چې وساتي مونږ د شر د هر ذي شر او حسد نه د عداوت د هریوه کینه ګرو حسد ګر او وګرځوي باري تعالی دا حسد ګر مشغولین په خپلو ځانونو باندې نه چې مشغول شي په ظلم په مونږ او ددوي تکالیف مونږ ته راورسي دي نه دې الله مونږ وساتي خالق په دې قادر دي وبدفعهم عنا هو القادر الجدير .

دا چند مباحثو باندې مسئله د توسل مشتمله وه نصوص د قرآن کریم بیا احادیث سره د مفسرینو محدثینو صحابه کرامو او فقهاء اربعه مذاهب نه اقوال .

داسې څوک نشته چې مؤرخ وي یا محدث وي یا دې فقیه مفسر وي او هغه دې بالفعل توسل نه وي نیولې بغیر له ابن تیمیه نه او چند تلامیذ د هغه او ددې زمانې د اهلسنت والجماعة مخالفین چې څومره دي .

دا خو نصوص د شریعت وه دا کومې حوالې چې د کتابونو متعدده تاسې ته ما درکړې باید په دې اکتفاء او اعتماد وشي او د چا قول پسې ذهاب ونه شي او هسې د معقول په لحاظ سره چې سوچ وکړو دا قیاس د خالق په مخلوق صحیح هم نه دي خو قیاس د معقولاتو

Scanned by CamScanner

په محسوساتو د توضيح د معقولاتو د پاره وي .رب ذوالجلال مونږ په قدرتو پيژندو ذات يې چا مشاهده کړې نه دي مونږ. که وګورو دنيا کې بادشاهان چې مونږ ګورو يو شخص د بادشاه نه مطالبه د مطلوب کوي په توسل کې ذات پيش کوي ورته .

او دويم سړي مطالبه د مطلوب کوي او په توسل کې عمل پيش کوي تاسو اوس سوچ وکړي چې بادشاه د چا کار بنه پوره کوي يو څوک د وخت بادشاه ته لاړ شي او دې د هغه فوج کې يو فوجي وي يا د هغه په ملک کې د يو دفتر ملازم يا عام سرکاري نوکر يې يو عمل والا يې او لاړ شي د بادشاه مخکې ودريږي څه ترې غواړي نو بادشاه به ورته وايي ته څوک يې دې به ورته خپل عمل پيش کوي چې ما ستا دا کار کړي د هغې خاطر وکړه ما ته څه راکړه .

او دا بل کس راځي هغه دې بادشاه ته وزير پيش کوي خپله يې هيڅ عمل ورته نه دي کړي ذي قرب والا انسان ورته پيش کوي چې زه دده رشته دار يم ددې وزير خاطر وکړه زما دغه مشکل پوره کړه .نو اوس تاسو سوچ وکړي په عرف کې بادشاه به ددې عام مزدور کار ډير لحاظ ساتي او که د هغه وزير د اقرباوو به ډير خيال ساتي ؟ضرور د هغه ذات سره چې د چا قرب دي او ذات يې پيش کړې دي بادشاه د هغه لحاظ ډير کوي .

دا څومره اعمال چې مونږ کوو داد خداى تعالى په دين کې مزدوري ده مونږ ته پرې أجرت راکوي ثوابونه راکوي هغه چې عمل کې پيش کوي جائز دي او ذات چې انبياء عَلَيۡهِ السَّلَامُ او صلحاء دي هغه قرب مع الله لري د هغوي ذات پيش کول ناروا نه دي بلکې خداى تعالى ورکړه په توسل د ذات کې د توسل د عمل نه زياته کوي .

او بله خبره دا چې يو سړي دا خپل عمل پيش کوي توسل پرې ولې جائز دي څکه جائز دي چې دده دا يقين دي چې زما دا مونځ او عبادت خالق سره وجاهت لري قدر لري نو زه هغه څيز ورته پيش کوم چې کوم شي چې د خالق په درګاه کې قدر من وي وجاهت او جاه ولري .

نو دا عمل هلته جاه او شان لري هغه پيش کوي اوس چې ذات نه پيش کوي ستا به دا عقيده وي چې زما دوه رکعته لمونځ وجاهت او قدر لري او ذات د محمد مصطفى صَلَّى اللّٰهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ د خالق په درګاه کې جاه نه لري نعوذ بالله

نو داد کوم چا عقيده شوه چې خپل دوه رکعته لمونځ د خالق درګاه کې اشرف ګني د ذات د محمد مصطفى صَلَّى اللّٰهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ نه توسل بالعمل خو دوي هم جائز ګني کنه ولې جائز

For More Books Click On Ghulam Safdar Muhammadi Saifi

ګني وايي دا زمونږ عمل هلته جاه لري نو ځکه يې پيش کوو نو ستا کمزوري عمل چې هلته جاه او قدر لري نو ذات د محمد مصطفی ﷺ يې ولې نه لري.

كان وجيهاً عند الله، كان وجيهاً في الدنيا والآخرة.

د حضرت عيسی او موسی عليهما السلام حال دي نو وجاهت ددوي هلته شته دي نو هغه جاه ددوي خالق ته پيش کول او ستا د خپل عمل جاه هلته منل چې کوم څوک د ذواتو جاه نه مني او په هغې وسيله نه مني به الفاظِ ديګر دې د خپلو اعمالو وجاهت مني خو د انبياء عليهم السلام او د اولياء په درګاه الهي کې وجاهت او شان نه مني که يې منلې نو څنګه هغه نه پيش کوي چې دا پيش کوي. او زما خو دا عقيده ده چې زما دا ټول اعمال را واخلي په مقابله د ذات محمد مصطفی ﷺ کې د درياب د څاڅکې وجاهت هم نه لري ځکه زمونږ خو ټول اعمال چې وجاهت پيدا کړ او درجه د قبول ته ورسيده نو ذات د محمد ﷺ چې نه وي نه به رسيدل نو ټولو اعمالو زمونږ ته ښائست د محمد مصطفی ﷺ له وجهې ورکړل شو که مونځ ده که روژه ده دا او داسې نور اعمال.

اوس که يو څوک فرضي لمونځ کوي او د محمد مصطفی ﷺ سنتونه يې اخوا کړي نو د فرضي مونځ ډانچه جوړول امکان نه لري نه شي جوړيدې بغير له سنتو نه د فرض مونځ ډانچه نه جوړيږي الله اکبر به وو ايي سبحانك اللهم سنت دي دا ترې لرې کړه بيا اعوذ بالله بسم الله سنت دي دا ترې لرې کړه رکوع ته ځي الله اکبر سنت دي دا ترې لرې کړه سبحان ربي العظيم تثليث سنت دي دا ترې لرې کړه.

داسې ټول سنت شو نو ډانچه د فرض مونځ بغير د سنتو نه، نه شي جوړيدې نو دا تزين او ښائست له وجهې د سنتو د محمد مصطفی ﷺ دي ځکه ډانچه د فرضو نه جوړيږي نو ټولو اعمالو ته ښائست له ذات د محمد مصطفی ﷺ نه حاصل دي نو چې په خپلو اعمالو باندې توسل جائز ګني وجاهت او جاه يې عند الله ثابتوي نو جاه د ذات محمد ﷺ څنګه نه مني چې هغه جاه نه لري.

دا مسئله د توسل وه چې متفق وه په نزد د سلفو او خلفو، ديوبند او بريل ټول متفق دي ددې په جواز باندې.

مسئله د توسل ختمه شوه

For More Books Click On Ghulam Safdar Muhammadi Saifi

Scanned by CamScanner